קונטרס קונדיסין

וצורת הפתח

כלילין ביה חמש שאילתות די שאיל אנא קדמיהון דרבנן רישי מתיבתא די ימטי כתבא דנא לידיהון ובמטו מנהון די לעיינו במילתא ופתגמא יהחווננו

צבי ב"ר משה פלאטא

מו"צ לקהל עדת ישורון הפרושים

פה

קלוניא דעל רינוס

פראנקפורט על נהר מיין

תרמ"ב

בדפוס של ר' אליטלך סלאבאטצקי

הקדמה

גדולים וטובים ממני טעו בדבר משנה ובשקול הדעת והקורא להגיה ומדקדק בדבריי אם ימצא טעיות מאחד משני המינים או משניהם יחד ידריכני ויעמידני על במתי האמת וישא ברכה מאת ה'. —

קונטרס קונדיסין וצוה"פ.

מודעא

קונטרס קונדיסי' שלי כתבתי בשנת תרמ"ב במשך ירח ימים בחפזון ומסרתיו לדפוס מיד בלי העברת קולמוס משום דבההוא זימנא אורייתא הוה קא מרתחא לי לאפרושי מאסורא ומתוך כך לא נזהרתי כל צרכי בלשוני שלא לפגוע בחפזי בכבוד חבריי ורבותי הגדולים והטובים ממני ולאחר כלות הדפוס כשנתקררה רוחי עלה במחשבתי וכבר היה מוסכם בדעתי לגנוז הקונטרס ולהדפיסו מחדש מנופה בי"ג נפה אלא שלא עלתה בידי לעשות כן והיה החבור גנוז אצלי עד היום הזה ולא הרציתיו אלא לפני מקצת אוהבים ומורי הוראה מובהקים וצנועים ופנויים לעיין בו כדי שישיבו על שאלותי ואדהכי והכי נמלכתי להוציאו לאור כמות שהוא וכל אלין מילייא דאיתנהו ביה דמשתמעין כי זילותא דצורבא מרבנן, אחרי שובי ונחמתי, להוון בטלין ומבוטלין כדלא כתיבין ודלא קריין ככתוב בספר מלחמות השם את והב בסופה,

קלוניא ט"ו שבט תרמ"ד

צבי הירש פלאטא דמתקרי

Dr. Plato

מפתחות

לחבורי שיצא לאור בקרוב בס"ד ויהא נקרא בשם

תוספות קונטרס קונדיסין.

(א) מיטעא טעינא בקונטרס קונדיסין (דף 88) בהבנת דברי הרשב"א בתשובה סי' תשכ"ב ובתוס' קונטרס קונדיסין הראיתי לדעת מאומדנא דמוכח דהרשב"א ז"ל לא כתב תשובה זו וגושפנקיה לא חתים עלה ואי בעית אימא בינקותיה כתב כן ובסיבותיה הדר ביה ומשנה ראשונה לא זזה ממקומה. (ב) סילקתי תמיהתו של הטו"ז על הב"י (או"ח סי' שמ"ה ס"ק ו"ו). (ג) הבאתי ראיה מס' עה"ק שער ג' דלדעת הרשב"א אית לן רשות הרבים דאורייתא בזה"ז באתרא דלא מסיימי מחיצות, ושכן דעת כל הפוסקים הראשונים ודלא כמו שהבינו האחרונים ובראשם מהרא"י בפסקים. (ד) מהא דכתב הרמב"ם ריש פי"ד מה' שבת מינכרא מילתא דלא אמר דבעינן רוחב ט"ז אמה אלא ברה"ר העוברת בין המחיצות. (ה) טעמא יהיבנא להא דחשב הרמב"ם המדברות בכלל רשות הרבים דאורייתא ואינו מחלק בין בזה"ז לזמן שהי' ישראל שרויים במדבר.— ודלא כהר"ר אברהם בן הרמב"ם. (ו"ו) פירשתי דברי הרא"ש

בפ׳ אין צדין סי׳ ב׳ התמוהין ביותר, וממשם הבאתי ראיה דלדעת הרא״ש לא בעינן ששים ריבוא בסרטיאות שמחוץ לעיר ודלא כמו שנראה דעת הרא״ש למאן דלא מדייק כל צרכו. (ז״ן) הדר ביה הב״י בשו״ע (או״ח סי׳ שכ״ה סעיף ט״ו) מהא דכתב בפירושו על הטור דסתם מתניתן דחלילין מיירי דוקא ברשות הרבים דהאידנא דאינה אלא כרמלית. (ח״ת) סילקתי התמיה שתמה הטו״ז על הב״י בסי׳ שכ״ה ס״ק ט״ו עד שהוצרך להגיה בדברי הב״י. (ט) מסולקת התמיה׳ שתמה המעי״וט על הב״י שבסי׳ שכ״ה סעיף ח״ית הביא דעת הר״י לענין שבת בשם י״א דאפילו למי שהובא בשבילו מחוץ לתחום מותר לערב מיד, ובסי׳ תקט״ו לענין יו״ט לא הביא דעת הר״י כלל ואיפכא מסתברא. (יוד) מסולקין ב׳ התמיהות שהב״י בפירושו תמה על הטור בסי׳ שכ״ה. (י״א) הבאתי ראיה לדעת הרשב״א דפלטיאות שבתוך העיירות הן רשות הרבים דאורייתא אע״ג דדלתות העיירות נעולות בלילה. (י״ב) מסולקת התמיה׳ שתמה התיו״ט על רש״י במס׳ עירובין פ״י מ״ט. (י״ג) הראיתי לדעת דהר הבית היה רשות הרבים דאורייתא אף בזמן שלא היו פרצות בחומת ירושלים ודלתות העיר הי׳ נעולות בלילה. (י״ד) סלקתי התמיה׳ שתמה התיו״ט. (פ״ב דמדות מ״ב) על הרא״ש שכתב דהיקף הר הבית לא מהני משום דהוה מוקף ולבסוף ישב. (ט״ו) הבאתי סמוכים וגילוי מילתא מן התוספתא וש״ס בבלי לדעת מקצת הגאונים ורש״י ובעה״ת דבעינן ששים ריבוא למיהוי רשות הרבים בין המחיצות. (ט״ז) הא דאיתא בירושלמי (פ״ו דפסחים ה״א) הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום לא אסור אלא חוץ לירושלים הא חוץ לעזרה מותר — פרשתי דלא כקה״ע ופנ״מ. (י״ז) בררתי דרך לעצמי בפירוש מימרא דרחבא אמר רבי יהוד׳ הר הבית סטיו כפול היה סטיו לפנים מסטיו. (י״ח) סלקתי תמיהתו של המרכבת המשנה (פי״ז מה׳ שבת הכ״ב) על הרמב״ם שכתב דין חצר קטנה שנפרצה לגדולה סתמא ולא התנה שיהו כותלי קטנה נכנסין לגדולה, ויהיבנא טעמא אמאי השמיט הרמב״ם בהלכותיו רישא דמתניתן גג גדול סמוך לקטן. (י״ט) פירשתי מילתא דתמיה׳ שכתב הד״מ (או״ח שנ״ז אות ג׳) ודבריו נראין כסותרין להדדי. (כ׳) תשובות שקבלתי מהגאונים רישי מתיבתא דקרתא קדישא דירושלם ת״ו כמהו״רר שמואל סלאנט נ״י, וכמהו׳ יעקב שאול אלישר נ״י ומצורבא מרבנן מופלג דנחית לעומקא דדינא כמהו׳ גרשון שטערן נ״י בק״ק חוסט במדינת הגר. —

ואם עוד תבאנה תשובות בזמן קרוב אקבע גם להן מדור בתוס׳ קונטרס קונדיסין.

קונטרס פסי ביראות

שהוצאתי לאור לטובת בקור חולים האספיטאל שבירושלים ת״ו מצוי לקנות אצל ר׳ אייזק קויפפמאן בפפד״מ ושאר מ״ס, ואצלי המחבר.

שאלות׃

א) חריץ עמוק יו״ד טפחים ורחב ד״ט שנסתם במשך יותר מי״וד אמות מהו לתקנו ע״י צוה״פ?

ב) אותן קונדיסין וחוטין מתוחין מקונדס לקונדס שקורין טעלעגראפענלייטונג המקיפין עיר פרוצה מבחוץ סביב מהו לסמוך עליהן משום מחיצה להתיר הטלטול בתוך העיר?

ושתי השאלות הללו משולבות ותליין דא בדא כדבעינן למימר לקמן

פה קלוניא דעל נהר רינוס עיר מבצר מן קדמת דנא מוקפת חומה וגם חריץ חוץ לחומה סביב זה מקרוב פרצו בה שלש פרצות ביותר מיו״ד אמות וגם את החריץ שהוא עמוק יותר מיו״ד טפחים ורחב יותר מד״ט ואין בו מים טלאו עפר וצרורות על דעת שלא לפנותן במשך יותר מיו״ד אמות נגד הפרצות שבחומה ורבים בוקעין דרך הפרצות שבחומה ועוברין על סתימת החריץ ויוצאין על פני השדה עם רכב וסוסים ופרשים ועל שני צדדי כל סתימה וסתימה אין שם גדר המפסקת בין הסתימה לחריץ וסביב סביב מחוץ לחומה עומדין אותן קונדיסין וחוטין מתוחין מקונדס לקונדס הידועין בשם טעלע-גראפענלייטונג ומעמד הקונדיסין והילוך החוטין אבאר לקמן ועכשיו אני דן כאילו שני קונדיסין עומדין על כל אחת ואחת מן הסתימות והחוטין עוברין על גבי הקונדיסין כמשקוף ע״ג מזוזות הכל כתיקונו וכדבעי למהוי לסמוך עליהן משום צוה״פ.

והנה החריץ הזה שהוא עמוק יו״ד טפחים ורחב ד״ט נידון כמחיצה מעלייתא כמו שהעלו הח״צ ושאר גאונים בתראי בתשובותיהם וראוים הגאונים הללו לסמוך עליהם אפי׳ שלא בשעת הדחק*) אלא שאנכי בעניות דעתי נסתפקתי מאחר שסתימת החריץ נידון כפרצה, אי אמרינן דאפשר לתקנה ע״י צוה״פ כדרך שמתקנין הפרצה בחומה נשגבה או דילמא דווקא בחומה הבולטת ע״ג קרקע מהניא צוה״פ, אבל החריץ, נהי דנידון כמחיצה גמורה, לא מצאתי ראי׳ ברורה בדברי הש״ס דאפשר לתקן סתימתו ע״י צוה״פ, ואולי יש לחלק כעין שאמרו עירובין

(*וידידי הרב המאה״ג מהו״רר שמעון הורוויץ הלוי נ״י אב״ד דלייפציג כתב לי כמה ראיות להחזיק את המוחזק והפריון נמטיי׳ לר״ס

דף ו״ו) פיתחא אקרן זוית לא עבדי אינשי ועוד אמרו (תוס׳ ערובי׳ דף י״א ע״א ד״ה חצר) פיתחא בארבע רוחות לא עבדי אינשי ואמרו עוד צוה״פ מן הצד לא עבדי אינשי ואולי עוד חלוקים אחרים דלא אסיקנא השתא אדעתאי, ומאן חכים למשרי כי הך מילתא ולימא לן דצוה״פ על חריץ שנסתם עבדי אינשי, אי לאו דגברא רבה הוא אשר עיניו פקוחות וידיו רב לו בש״ס ובפוסקים. —

וכמדומה שראי׳ לאיסורא יש להביא מהא דמרימר דפסק סורא באוולי (ערובין דף ח״ת ע״א) ומהא דרבי דלא אמר לא אסור ולא היתר עיי״ש וקשיא אמאי לא תקנו צוה״פ במקום שחששו לשמא יעלה הים שירטון, ואי אמרינן דלגבי ים שהעלה שירטון דהיינו דומיא דסתימת חריץ לא מהניא צוה״פ לאכשורי אתא שפיר דלא עבדי הך תקנתא, אלא שיש לעיין עוד בשו״ת כנ״י סי׳ ג׳ פיסקא ג׳ שיש לדחות ראי׳ זו.

ועוד נראה ראי׳ לאיסורא מהאי רחבה דפום נהרא(ערובין כ״ד ע״ב) דאמר התם אביי, ניעבד מחיצה אגודא דנהרא, וצוה״פ אפומא דשביל עיי״ש ויש לדקדק אמאי שני אביי לישנ׳ ולא נקיט צוה״פ אגודא דנהרא כדרך שאמר צוה״פ אפומא דשביל וקרוב לומר דאגודא דנהרא, דהיינו מחיצה בעומק דומיא דחריץ, כדפירש הריטב״א שם, לא מהניא צוה״פ, אלא דווקא בשביל של כרמים מהניא לפי שהכרמים הן מוקפין גדרות שהן מחיצות בגובה בולטות ע״ג קרקע. — ויש לעיין בדברי התוס׳ ד״ה וליעבד צוה״פ.

ועוד נראה ראי׳ לאיסורא מהא דפרק כל גגות (דף צ״ג) גבי שתי חצרות זו למעלה מזו, דמודה רב חסדא בתחתונה, הואיל ורואה פני עשרה, ואף דפסקינן התם ובפ״ב דגטין הילכתא גידוד חמשה ומחיצה חמשה מצטרפין, עכ״פ אית לן למילף מהכא ג״כ, דיש סברא לחלק בין מחיצות הגבוהות למחיצות שבעומק ובפרט לפי׳ רש״י בפ״ב דגטין דגידוד היינו בעומק, וטעמא דמילתא, הואיל ואין אדם רואה פני המחיצה אלא כשהוא עומר בסמוך אצל שפת החריץ ולא בריחוק מקום דבעינן שתהא מינכרא המחיצה כמש״כ התוס׳ דף ה׳ ואולי גם לענין צוה״פ יש לחלק בין כותל לחריץ. —

ועוד ראי׳ דמסתברא לחלק כן מהא דערובין דף ע״ו ע״א, דאמר התם סתם תלמודא אהא דרב שיזבי אמר רב נחמן, וצריכי, דאי אשמועינן כותל, משום דבגובהה משתמשי אינשי, אבל חריץ בעומקא לא משתמשי אינשי. —

ואע״פי שיש לפקפק בכל אחת ואחת מכל הראיות שהבאתי לאסורא דשערי הדחויין לא ננעלו וכפי שרמזתי במקצתן מ״מ נפקא לן דמסתברא מילתא טובא לחלק בין מחיצה שבעומק למחיצה שבגובה לענין צוה״פ ומשו״ה לראי׳ להיתרא אנו צריכין בנ״ד.

ואילו בנ"ד היה גשר עובר על החריץ לא קמבעי' לי דהא המחיצה קיימת עכ"פ תחת הגשר ולא נתבטלה לגמרי ואיכא למימר דפיתחא הוה ולא פרצה ואע"ג דרבים בוקעין בה ועוברים על הגשר, לא אתו רבים ומבטלים מחיצה שבידי אדם (עיין תוס' ערובין דף כ"ב ע"ב ד"ה דילמא מעלות) (*וחריץ דידן מעשה ידי אדם הוא ואין בו מים הנקרשים בימות החורף, ובפרט כשהגשר עשוי להפתח ולהסגר כדרך שעושין במבצרים שיש לצדד להקל לדונו כפתח ולא כפרצה ואציע לפניך ג' משניות בפ"ז דמס' ערובין ומהן אנו למדין שיש לחלק בין כותל לחריץ, ובין סתימת החריץ לגשר העובר עליו

משנה ב', כותל שבין שתי חצרות, גבוה עשרה ורחב ארבעה, מערבין שנים ואין מערבין אחד כו'

נפרצה הכותל עד עשר אמות מערבין שנים, ואם רצו מערבין אחד, מפני שהוא כפתח, יותר מכאן, מערבין אחד, ואין מערבין שנים. —

משנה ג', חריץ שבין שתי חצרות עמוק עשרה, ורחב ארבעה, מערבין שנים ואין מערבין אחד, אפי' מלא קש או תבן מילא עפר או צרורות מערבין אחד ואין מערבין שנים. —

משנה ד' נתן עליו נסר שהוא רחב ארבעה טפחים כו' מערבין שנים, ואם רצו מערבין אחד, פחות מכאן, מערבין שנים ואין מערבין אחד. —

הרי לפניך ג' חלוקים, דין פרצה שבכותל, דין סתימת החריץ, ודין גשר העובר על החריץ, שניין דא מן דא, ועתה אפרש שלשתן

משנה ב', נפרצה הכותל עד עשר אמות, מערבין שנים, ואם רצו מערבין אחד, לפי שהפרצה כעשר אינה מבטלת המחיצה והשתי רשויות קיימות כבראשונה, לפיכך אם רצו מערבין שנים ואין אלו אוסרין על אלו, ולפי שהפתח בינתיים, לפיכך אם רצו מערבין אחד שהפתח מחברן כעין חלון דניחא תשמישתי'. —

יותר מכאן מערבין אחד ואין מערבין שנים, לפי שהפרצה ביותר מעשר מבטלת המחיצה לגמרי ושתי החצרות רשות אחת ואוסרין אלו על אלו ואי מערבין שני ערובין הרי הן כחולקין את ערובן. —

משנה ג', חריץ שבין שתי חצרות, מערבין שנים, ואין מערבין אחד, לפי שהחריץ נידון כמחיצה והרשויות מחולקות. —

---

*למדני הרב המאה"ג מהו"ר שמעון הורוויץ דלא מפלגינן בין מחילה שביד"ש למחילה שביד"א אלא לענין מרחק ההיקף מהמוקף. —

מילא עפר או צרורות מערבין אחד ואין מערבין שנים, משום דנתבטלה המחיצה ושתי הרשויות נעשות רשות אחת ואוסרין אלו על אלו וכתב התוי"ט וז"ל והך מילא סגי במשך ד' טפחים לרוחב במכש"כ דנסר דבסמוך ב"י סי' שע"ב עכ"ל התוי"ט. — אלמא דלפי פירוש התוי"ט בשם הב"י שאני לן טובא בין מחיצה שבגובה למחיצה שבעומק שהפרצה שבכותל אינה מבטלת את המחיצה עד שתהא יתרה מששים טפחים, דהיינו עשר אמות, והמחיצה שבעומק כבר בטלה ומבוטלת ע"י סתימה במשך ד' טפחים. —

משנה ד' נתן עליו נסר, שהוא רחב ד' טפחים, ופירש הרב כמין גשר, הוי כמו פתח, מערבין שנים, ואם רצו מערבין אחד הרי לך שהגשר אינו כסתימת החריץ שהסתימה מבטלת המחיצה, והגשר אינו מבטל ונידון כפתח, ומאחר שהוא כפתח, אינו צריך לצורת הפתח, דממילא פיתחא הוה. —

ומאחר שגדול כח סתימת החריץ כל כך לבטל המחיצה כמה וכמה יותר מהפרצה שבחומה לדעת התוי"ט בשם הב"י מאן חכים ומאן ספון למימר מדעתא דנפשיה, דלמדין החמור מן הקל, כלומר שמתקנין סתימת החריץ ע"י צוה"פ, כדרך שמתקנין הפרצה בחומה נשגבה דמינכרא טפי ממחיצה שבעומק ומכש"כ שאין למדין היותר חמור שבכלן, דהיינו סתימת החריץ, מהיותר קל שבכולן, דהיינו הגשר, דשניין דא מן דא בדרגא ע"ג דרגא

ואם יבא בעל דין לחלוק ולומר דשאני לן בין רשויות דרבנן, דהרי הכא בערובי חצרות קיימינן, לרשויות דאורייתא, עליו להביא ראי' (ועיין ערובין דף ע"ח ע"ב תוס' ד"ה אפי') ואולי דלקולא מקשינן כדאמרינן (ערובין ע"ז ע"א) אי ברשויות דאורייתא ה"נ הב"ע ברשויות דרבנן וחכמים עשו חזוק לדבריהם יותר משל תורה ואולי דלחומרא מקשינן כמובן מעצמו.

ואם אמת הדבר דהגשר נידון כפתח, והא דקתני מתניתן שהוא רחב ד' טפחים, פירושו כדעת התוי"ט דסגי בהכי, משום דבהכי כבר ניחא תשמישתי', מצינן למימר, דביותר מעשר כש"כ דפיתחא הוה דניחא תשמישתי' טפי, כי היכי דבפתח ממש לא מחלקינן בין רחב עשר ליותר מעשר ואפי' פתחו של אולם פתח מיקרי

ולפ"ז צריכין אנו לומר דמה שציוה הנ"ב מ"ת סי' מ"ב לעשות צוה"פ על הגשר לא הי' אלא מפני המחלוקת ועל צד היותר טוב ולא מדינא..

ומש"כ בהגהות תוס' ר"ע אצל המשניות דהכא מיירי שמילא את כל החריץ לכאור' הוא דבר תמוה דא"כ אמאי לא נחית תנא

דמתניתין לאשמועינן ג״כ דאם פרץ כל הכותל עד היסוד בה, מערבין אחד, א״ו דזה וזה, רצוני לומר, כותל שנפרצה במילואה וחריץ שנסתם במילואו משנה שאינה צריכא, דכותל שנפרצה במילואה אינה כותל, וחריץ שנסתם במילואו, אינו חריץ, כך נראה לפום ריהטא אלא דכד דייקת שפיר אינו כן, ולאו משנה שאינה צריכא היא וטובא קמל״ן מתניתן דסתם עפר וצרורות בחריץ מבוטלין הן, אע״ג דלא פירש בהדיא שאין דעתו לפנותן, משא״כ במילא קש ותבן, דאין אלו מבטלין המחיצה אלא אם ביטל בהדיא, וזה פשוט. — ומשו״ה כתב בתר״ם ר״ע, דמתניתן איירי במילא כל החריץ עפר וצרורות ולעולם אימא לך, דאפי׳ לא מילא כל החריץ, אלא ביותר מעשר אמות, נתבטלה המחיצה ומערבין אחד, אבל במילא מד׳ ועד עשר פיתח׳ הוה ואם רצו מערבין אחר ואם רצו מערבין שנים ולא נתבטלה המחיצה ודלא כהתוי״ט דס״ל דסתימה במשך ד׳ מפחים מבטלת כל המחיצה כולה. —

ומש״כ התוי״ט דהך מילא עפר וצרורות סגי ברוחב ד׳ טפחים לבטל את כל המחיצה וסמך עצמו על הב״י היינו מש״כ הב״י בפירושו על הטור סי׳ שע״ב וז״ל כתב הר״ר יונתן אפי׳ לא נסתם מכל אותו חריץ אלא יו״ד אמות בלבד ונשאר חריץ מכאן ומכאן, כפתח הוי, ואם רצו מערבין אחד, ואם רצו מערבין ב׳ אלא משום דלא שכיח למיהוי בענין זה משו״ה לא הוזכר במשנה ע״כ וע״ז כתב הב״י וז״ל ואיני יודע למה הצריך יו״ד אמות, גם למה כתב, שלא הוזכר במשנה, דכל כה״ג משמע דבד׳ טפחים סגי מכש״כ דנתן עליו נסר, דסגי בד׳ טפחים עכ״ל הב״י

אלמא דלדעת הב״יע״י סתימת החריץ במשך ד׳ טפחים לא נתבטלה המחיצה ומש״כ הב״י דסגיבד׳ טפחים במכש״כ דנסר לא קאי אבבא דמתניתן מילא עפר או צרורות מערבין אחד משום דנתבטלה המחיצה כמו שהבין התיו״ט — שאילו לא הבין כן, לא הי׳ כותב דהך מילא סגי בד״ט מכש״כ דנסר דבסמוך. — אלא הב״י רצה לומר דאם מילא החריץ במשך ד״ט עד עשר אמות, הוי כפתח ולא כפרצה ואם רצו מערבין אחד, ואם רצו מערבין שנים מכש״כ דנסר, וכן פסק הרמ״א בשם הב״י בהג״ה סי׳ שמ״ב סעיף י״ז דאם מילא את החריץ ברוחב ארבעה חשוב כפתח ולא נתבטלה המחיצה ודלא כתיו״ט בשם הב״י.

והנה מתוך דברי הר״ר יונתן כפי מה שהעתיקן הב״י שכתב אפי׳ לא נסתם מכל אותו חריץ אלא יו״ד אמות לבד ונשאר חריץ מכאן ומכאן, כפתח הוי, על כרחינו אית לן למידק, דאם נסתם מאותו חריץ יותר מיו״ד אמות, ובלבד שלא יהא נסתם במילואו אלא שנשאר חריץ מכאן ומכאן, כש״כ דפיתחא הוי ולא פרצה, אלא דביו״ד אמות סגי

לן למיעבד פיתחא משום דבהכי ניחא תשמישתי׳ ולא בעינן יותר, ואפי׳ לא נסתם מכל החריץ אלא אותן יו״ד אמות בלבד, אעפ״י שנשאר שאר החריץ קיים כפלי כפליים והרשויות נראות מחולקות ע״י אורך החריץ, מ״מ לא אמרינן דהסתימה בטלה ברובו של חריץ וצריכין לערב שנים, הא לא אמרינן, אלא אם רצו מערבין אחד, דהפתח מחברן. —

ואישתכח דבנ״ד שהחריץ נסתם ביותר מיו״ד אמות ולא נסתם במילואו כבבא דמתניתן דמילא את כל החריץ אלא דהחריץ נשאר מכאן ומכאן, אין אנו צריבין לצוה״פ כלל, דמטילא פיתחא הוי, ואין אנו צריכין לסמוך על הטעלעגראף להתיר הטלטול בתוך העיר דסתימת החריץ המקיף את עירנו לא נחשב לפרצה אלא כפתח ואין המחיצה בטלה עי׳ פתח, אלא ע״י פרצה, ואע״ג דבקעי בה רבים עם רכב וסוסים ופרשים, לית לן בה, דחריץ דידן מעשה ידי אדם הוא ולא אתו רבים ומבטלין מחיצה שבידי אדם כמש״כ התוס׳, ואישתכח דסתימת חריץ דידן קיל טפי מהגשר העובר על הנהר, דהנהר מחיצה בידי שמים הוא ואתו רבים ומבטלי לה. (לרבנן דפליגי עליה דר׳ יהוד׳ יפה כחן של מחיצות הנעשות בידי שמים לאפוקי מעלות ומורדות דלא ניחא תשמישתייהו מכלל רה״ר ולא אלימי כולי האי לעיולינהו לכלל רשות היחיד אי רבים בוקעין בהן). —

ומרן ב״י לא פליג אהך שריותא דעד כאן לא פליג הב״י עלי׳ דהרר״י יונתן, אלא במאי דהרר״י מצריך שתהא סתימת החריץ לכל הפחות יו״ד אמות ובבציר מהכי לא סגי לי׳ למיעבד פיתחא, ולדעת מרן ב״י לא בעינן יו״ד אמות דבד׳ טפחים סגי מכש״כ דנסר, דסגי בד׳ טפחים לידון משום פתח משום דבהכי כבר ניחא תשמישתי׳.

וגם דברי הב״י בשו״ע סי׳ שע״ב סעיף ט״ו אין סותרין להך שריותא, לפי שסתם וכתב חריץ שבין שתי חצדות כו׳ ואם הי׳ מלא עפר וצרורות, צריכין לערב יחד, קסתים ותני שהחריץ היה מלא דהיינו כל משך החריץ שאז המחיצה בטלה ואשמועינן דסתם עפר וצרורות מבוטלין, אבל אם קצת החריץ נשאר קיים משני צדדי הסתימה אעפ״י שהסתימה יתרה מעשר אמות נחשבת כפתח ואם רצו מערבין אחד ובלבד שתהא הסתימה לכל הפחות ד׳ טפחים כמש״כ הרמ״א בשם הב״י בסעיף שאחר זה ולפי״ז סתימת חריץ דידן נידונית כפתח ואשכחנא מרגניתא להיתרא בנ״ד בלי שום תיקון ואין אנו צריכין לסמוך על הטעלעגראפענלייטונג לשם צוה״פ.

איברא שדברי מהרר״י עצמן כמו שהעתיקן הב״י אין מסכימין לזה שהרי סיים וכתב וז״ל אלא משום דלא שכיח למיהוי הכי לא הוזכר במשנה עכ״ל עיי״ש דבשלמא אי לדעת מהרר״י סתימת החריץ ביותר מעשר פירצה הוי, ומערבין אחד ולא שנים, ומד׳ ועד עשר, ועשר לא

בכלל, לא סגי למיעבד פיתחא, אלא החריץ קיים, ומחלק החצרות לשתי רשויות, ומערבין שנים ולא אחד, ודוקא בכעשר מצומצמות, לא פחות ולא יותר, הוא דנידונית הסתימה משום פתח בין שתי הרשויות ואם רצו מערבין אחד, ואם רצו שנים, או בדין הוא דסיים מהרד״י וכתב, דלא שכיח למיהוי הכי, שתהא הסתימה מצומצמת בכעשר דוקא לא פחות ולא יותר, ומשום הכי לא הוזכר במשנה, דמילתא דלא שכיחא היא, אלא אי אמרת כדאמרן לעיל, דביותר מעשר פיתחא הוי ובלבד שלא יהא החריץ נסתם במילואו, הא שכיח טובא למיהוי בכה״ג, כמו ששנינו לעיל בסמוך (משנה ב׳) כותל שנפרצה עד עשר אמות, מערבין שנים, מפני שהוא כפתח, יותר מכאן, מערבין אחד, ואין מערבין שנים, דמה לי כותל שנפרצה, ומה לי חריץ שנסתם, דלענין זה. אין חלוק ביניהם, דתרווייהו מילתא דשכיחא טובא נינהו, וזה ברור, א״ו דמהאי סיומא דמילתי׳ דמהדר״י ילפינן דסתימה ביותר מעשר נידונית כפירצה והדרא איבעי׳ דילן לדוכתא אי מהניא צוה״פ לסתימת החריץ, אי לא מהניא ודברי מהרד״י עצמן, דוקיא דרישא אדוקיא דסיפא, סתרי אהדדי, וקשה להכריע אי מרן ב״י אדוקיא דרישא סמך אי אסיפא ועוד קשה בדברי מהרד״י שכתב ואפי׳ לא נסתם מכל אותו חריץ אלא יו״ד אמות לבדן כפתח הוה ואם רצו מערבין אחד ואם רצו שנים, והא בבבא דמילא עפר וצרורות קיימינן דתני מתניתן, דמערבין אחד דווקא ואין שייך לשון אפי׳ דאי גרסינן כן, הכי משתמע, לא זו בלבד שאם מילא כל החריץ, שמערבין אחד דווקא אלא אפי׳ לא מילא אלא עשר אמות בלבד, ג״כ אם רצו מערבין אחד ואם רצו שנים. מה שאי אפשר לומר כן למי שמדקדק בלשונו.

וכל זה אי גרסינן בדברי מהרד״י כאשר העתיקן הב״י, אבל הגאון מהו׳ אהרן שמואל קאיינדבר בתשובת אמונת שמואל סי׳ מ״ב כתב שהב״י העתיק דברי מהרד״י בטעות וז״ל תשובת אמונת שמואל ונראה פשוט דאם הסתימה אינה עולה יותר מיו״ד, וודאי הוי כפתח, ואינו אוסר, אבל אם היא יותר מיו״ד הוי כפרצה ואוסר וכו׳ וז״ל הרד״י בפרק חלון והתו׳ אם לא נסתם מכל אותו חריץ כו׳ [מה שהעתיק והתו׳ הוא טעות המדפיס דמוכח וצ״ל וה״ה] וקמל״ן דלאו דווקא שנתן נסר או נסתם ד׳ טפחים דרצו כו׳ אלא אפי׳ בנסר או בנסתם חריץ יוד אמות אפ״ה הוי כפתח ודבר זה אינו מפורש במתניתן, וטובא קמל״ן דאי הוה הסתימות יותר מיוד הוה כפרצה, והב״י העתיק דברי הרד״י בטעות וז״ל כתב הרד״י אפי׳ לא נסתם כו׳ והקשה עליו, ולפי מה שהעתקתי א״ש הכל מבואר דאם באיזה סתימות יותר מעשר אמות, הוה כפרצה עכ״ל תשובת אמונת שמואל. —

וההפרש שבין לשון אפי׳ ולשון ה״ה אם, מבואר דלפירש הב״י ולגירסתו דעתו של מהרד״י היא דסתימה פחותה מכעשר אינה נחשבת לא כפרצה ולא כפתח אלא בטלה לגבי החריץ והחריץ קיים

כבראשונה ואי נחשבת כפרצה מערבין אחד דווקא ואי כפתח אם רצו מערבין אחד ואם רצו שנים ואי הסתימה בטלה והחריץ כאילו כולו קיים מערבין שנים דווקא והב"י פליג על זה וס"ל דסתימה מד' ועד עשר פתח הוה ולפירוש אמונת שמואל ולגרסתו דעתו של מהרר"י דסתימה פחותה מעשר דינה כפתח, נמצא דלדינא בעל אמונת שמואל והב"י לא פליגי אהדדי לענין סתימה מד' ועד עשר. —

ובספרים שלפנינו הנוסחא בדברי מהרר"י וה"ה אם, כמו שהעתיק בתשובת אמונת שמואל, אלא שגם לשון זה אינו מחוור, דאיך יכתוב הרר"י וה"ה כו' כפתח הוה ואם רצו מערבין אחד ואם רצו מערבין שנים, והא בבבא דמילא קיימינן דקתני מתניתן מערבין אחד ולא שנים ולא יתכן לומר וה"הד הא אדרבה דינו חלוק ממה שלפניו ומשום האי טעמא כתב הטו"ז בסי' שע"ב ס"ק ט"ת וז"ל ונ"ל דדברי הרר"י שייכים לבבא דתנן נתן עליו נסר כו' ועל זה אמר הרר"י דלא תימא דוקא נתינת נסר שהוא ד' טפחים אז תלוי ברצונם באם הוא יותר מד' טפחים, אין רשות לערב שנים, כי האחד אוסר על חברו מאחר שיש כאן פרצה גדולה, קמל"ן דאפי' נסתם החריץ עד יו"ד אמות דנשארו חריצין מכאן ומכאן אפ"ה לא נחשב לפרצה רק לפתח ויוכל לערב ב' כנ"ל פשוט כוונת הר"ר יונתן עכ"ל הטו"ז עיי"ש.

והנה גם בדברי הטו"ז נפלו טעיות הדפוס דמוכחי, דמש"כ באם הוא יותר מד' טפחים, צ"ל שאם או אבל אם, ומש"כ דנשארו חריצין צ"ל ונשארו, והטו"ז אישר וקיים הנוסחא דב"י ופליג אהא דכתב בעל אמונת שמואל שהב"י העתיק דברי הרר"י בטעות, אלא שיש לתמוה על דברי הטו"ז תמיהות הרבה, חדא דפתח בנסר וסיים בסתימה, ועוד דקשה לומר, דדברי הרר"י שייכים לבבא דנסר, שהרי הרר"י פירש בבא רנסר לקמן באנפי נפשה, ועוד דלפי פירושו של הטו"ז בא הרר"י לאשמועינן דאפי' נסתם החריץ עד יו"ד אמות, לא נחשב לפרצה אלא לפתח, כי היכי דלא נטעה לומר, דדוקא בד' טפחים נחשבת הסתימה לפתח ומכאן ואילך לפרצה לפי שיש כאן פרצה גדולה, וקשה דהא אכתי לא אשמועינן הרר"י כלל, דסתימת החריץ בד' טפחים נחשבת לפתח, דומיא דנסר או מכש"כ דנסר, שהרי אין הלכה זו מפורשת במשנתינו ולפירש התו"ט נחשבת כפרצה ועד שלא בא לאשמועינן הלכה זו בנסר הי' לו לאשמועינן בחריץ שנסתם בד' טפחים שנחשב לפתח ואח"כ דמד' ועד עשר ג"כ נחשב לפתח וה"ה בנסר נמצא דלפירוש הטו"ז תלה הרר"י דלא תניא בדלא תניא ואין סדר למשנתו.

ועוד דגם לפידוש הטו"ז קשיא דאם איתא דלדעת הרר"י בין בנסר ובין בסתימה מד' ועד עשר פיתחא הוה אמאי קאמר הרר"י,

משום דלא שכיח למיהוי כענין זה לא הוזכר במשנה, וכי סתימה מד׳ טפחים עד ששים טפחים מילתא דלא שכיחא היא הא משנה שלמה שנינו לעיל בסיגנון זה כדאמרן כבר לעיל על דברי מהרר״י עצמן, א״ו דלדעת הרר״י לפי גירסת הספרים ולפי גירסת הב״י דוקא בעשר אמות מצומצמות, לא פחות ולא יותר, הוא דהוה פתח דאילו נסתם יותר מעשר הרי זה כאלו נסתם כולו ומערבין אחד דווקא ואי נסתם פחות מעשר כאלו לא נסתם כלום והכל פתוח וכאלו החריץ קיים כולו בין שתי הרשויות ומערבין שנים דוקא, אבל בכעשר אמות מצומצמות פיתחא הוה ואם רצו מערבין אחד ואם רצו שנים ובכה״ג וודאי מילתא דלא שכיחא היא

ולי הצעיר הסמוי מן העין נראה להגיה באופן אחר דברי מהרר״י ולומר דצריכי׳ למחוק תיבות וה״ה הכתובים בספרים שלנו ולכתוב אבל במקומן ולמחוק אות ד׳ מתיבת דכפתח. — ואציע לפניך דברי מהרר״י בשלמותן כדי שמתוך המשך דבריו תבין כוונתו כדקא יאות וז״ל מהרר״י מילא עפר וצרורות כו׳ מערבין אחד דהוי סתום לגמרי לפי שדרך עפר וצרורות להתבטל במקומן, ונמצא שחצר אחד הן ואין דבר שיפסיק ביניהן, ומשום הכי אין מערבין שנים, אבל (ולא גרסי׳ אפי׳ ולא גרסי׳ והוא הדין) אם לא נסתם מכל אותו חריץ אלא עשר אמות לבדן, ונשאר חריץ מכאן ומכאן, כפתח הוי, (ול״ג דכפתח) ואם רצו מערבין אחד, ואם רצו מערבין שנים„ אלא משום דלא שכיח למיהוי בענין זה, לא הוזכר במשנה.

והשתא לפי גירסא זו ואי תיקונא דידי תקונא מעלייא הוא הא דכתב אבל אם לא נסתם מכל אותו חריץ אלא יו״ד אמות אתא לאפוקי מטאי דכתב לעיל מיני׳ דהוי סתום לגמרי ורצה לומר שאם לא נסתם לגמרי אלא עד עשר אמות לבדן הוי כפתח, אבל ביותר מעשר הוי כסתום לגמרי ומערבין אחד דוקא ובדקדוק הוסיף תבת לבדן והי׳ די לומר אם לא נסתם אלא עד עשר אמות, לפי שדווקא בכעשר אמות מצומצמות הוה כפתח ובפחות מיו״ד הסתימה בטלה לגבי חריץ וביותר מיו״ד החריץ בטל לגבי סתימה ומש״ה הוסיף לבדן. — ואף שזו היא דעת הרר״י דסתימה יותר מיו״ד הוה כנסתם כולו, לא תידוק מיני׳ שגם הרב ב״י סובר כן, דזה אינו, שהרי הב״י גרים, אפי׳ לא נסתם אלא עשר אמות כפתח הוי, מכלל דביותר מעשר, כש״כ דפתח הוי, ובלבד שישאר חריץ מכאן ומכאן ואהא לא מצינו דפליג הב״י.

עכ״פ לפי גירסא דילן דגרסינן אבל בדברי הרר״י כל דבריו עולין יפה מרישא לסיפא ואין כאן סתירה של כלום וקושיא דילן אמאי קרי לי׳ מילתא דלא שכיחא מיתרצא שפיר, הלכך מסתברא מילתא דגירסא דידן עיקר ובריך רחמנא דסייען.

אישתכח דבנ"ד אי גרסינן אבל בדברי הרר"י, חסתימה צריכא תיקון לדעת הרר"י, אי מהני תקון, אבל לדעת הב"י דגרים אפי' בדברי הרר"י, מסתברא דסתימה דידן לא בעיא תיקון וממילא שריא דפיתחא הוה.

ובנסר רחב ד' טפחים מפורש במשנתינו דהוי כמו פתח וביותר מד' לא איתפרש ומדכתב הב"י בפירושו על הטור, דבד' טפחים סגי, ילפינן דכש"כ ביותר מד' עד יו"ד אמות דפתח הוה.

ואם הנסר רחב יותר מיו"ד אמות אי נידון כפתח או כפרצה גם הלכה זו אינה מפורשת לא במשנה ולא בשו"ע ואומר אני מדכתב הב"י בפירושו על הטור גבי סתימת החריץ, דבד' טפחים סגי, מכש"כ דנסר דסגי בד' טפהים ש"מ, דעדיפא כח הסתימה למיעבד פיתחא, מכח הנסר, ומסתברא דטעמא דמילתא משום דניחא תשמישתא דסתימה טפי מדנסר לפי שאין אדם ירא כל כך לעבור על הסתימה מלעבור על הנסר, ולפי"ז אפי' תימא דדעת הב"י דסתימה יתרה מעשר נהשבת כפתח ולא כפירצה, מ"מ מסתבר למימר גבי נסר, מאחר דאין כחו יפה כ"כ ליעשות פתח, דלדעת הב"י אם הוא רחב יותר מיו"ד אמות נחשב כפירצה וכן כתב התו"ש סי' שס"ג כשיש גשר רחב יותר מיוד אמות אתו רבים ומבטלי, ולפי"ז הא דציוה הנ"ב לעשות צוה"פ על הגשר, מדינא הוא דציוה ולא מפני המחלוקת לבד ולרווחא דמילתא, ומ"מ אין משם ראי' לנ"ד דבעובדא דנ"ב מסתמא היו שם מחיצות על שני צדדי הגשר כדרך שעושין מפני הסכנה שלא יפול הנופל והי' אפשר לעשות צוה"פ כתיקונה משא"כ בחריץ דידן שאין שם גדר מכאן ומכאן ואי עושין צוה"פ היא עומדת באויר העולם ולענין אחר חריץ דידן קיל טפי דמעשה ידי אדם הוא ולא אתו רבים ומבטלי, משא"כ בגשר העובר על הנהר, כללו של דבר דנסר וגשר דומין זל"ז וחריץ אפי' אין בו מים דומה לנהר ואעפ"כ ארבעתן לאו לגמרי שווין הן בהלכותיהן, ומאן דמדמה מילתא למילתא רשת הטעות פרושה לרגליו ומלכודתו עלי נתיב.

והפמ"ג במשבצות סי' שע"ב אות קטן כף כתב וז"ל הכלל בזה דכל שהוא פתוח עד עשר אמות אם רצו מערבין אחד או שנים ויותר מעשר אמות פרצההוה עכ"ל.

ולפי"ז כולן בחדא מחתא מחתינהו ודין פרצה שבחומה, ודין סתימת החריץ ודין נסר השנויין שלשתן במשנתינו שווין לגמרי לענין זה דמד' ועד עשר פתח ומכאן ואילך פרצה ודלא כתו"יט. — אלא דקשיא אי הכי אמאי פלגינהו תנא דמתניתין לתלתא בבי, ליערבינהו וליתנינהו הכי, הפרצה שבחומה והחריץ שנסתם או שנתן עליו נסר מד' ועד יו"ד רצו כו', יתר על כן מערבין אחד ואין מערבין שנים

ומדפלגינהו תנא לתלתא בבי, ש"מ דלאו חד דינא אית להו לכל מילי.

וראי' לדבר שהרי הכותל אפי' ברוחב כל שהוא סגי לה, ואילו חריץ בבציר מרוחב ד' לא הוי מחיצה משום דנוח לפסעו משפה לשפה, אלמא דמחיצה שבגובה עדיפא לענין זה ממחיצה שבעומק שזו נוחה לפסעה, וזו אינה נוחה לפסעה

ועוד ראי' דשניין דא מן דא שהרי כותל גבוה עשרה שבין שתי חצרות, שמיעטה מעשרה, כגון שעקר חוליא מראשה באורך ד' טפחים אהני מיעוטא לכולי' כותל לישוויי' פיתחא ואם רצו מערבין אחד ואם רצו שנים, ואילו חריץ עמוק יו"ד טפחים ומילא עפר וצרורות ומיעט עומקו מיו"ד הוי כפרצה ומערבין אחד דוקא, והקשה הלחם משנה בפ"ג מה' ערובין הלכה י"ד דמאי שנא כותל גבוה יו"ד ומיעטו שמערבין אחד אם רצו, ואם רצו שנים, והחריץ עמוק עשרה ומיעטו, אמרינן אין מערבין שנים, ותירץ, דבפחות מעשרה הוי טעמא משום דהוי כפתח, ולכךמערבין אם רצו אחד או שנים, אבל הכא ליכא למימר כן עיי"ש.

אלמא דמה שחשוב פתח לגבי כותל חשוב פירצה לגבי חריץ ולפי"ז מסתברא מילתא טובא דכשם שמחלקין בין כותל לחריץ לענין פתח, כך יש לחלק לענין צורת הפתח, ומאן דמדמה מילתא למילתא מדעתא דנפשי' ומסברא חיצונה לומר כמשה מפי הגבורה מאחר שהכותל היא מחיצה והחריץ הוא מחיצה, כשם שהכותל שנפרצה ניתרת ע"י צוה"פ, כך החריץ שנסתם ניתר ע"י צוה"פ, ואינו מביא ראי' ברורה לדבריו שכן הוא, הרי זה מקלי הדעת ווחוחי הלב וע"ז נאמר לא תעלה במעלות על מובחי, דמאן לימא לן דאמרינן גוד אסיק לענין צוה"פ, וחשבינן לדפנות החריץ כאילו עולין למעלה, ורואין צוה"פ כאילו עומדת בתוך פירצות הכותל, דהא וודאי לא רגילי אינשי כל כך למיעבד פיתחא כי האי גוונא ע"י גוד אסיק ורואין וחשבינן והכי אמרינן לקמן בגמרא (ערובין פ"ט ע"ב) גג גדול הסמוך לקטן, הגדול מותר והקטן אסור, ואמר רב יוסף לא שנו אלא שיש מחיצה על זה ומחיצה על זה דגדול משתרי בגיפופי וקטן נפרץ במלואו, אבל אין מחיצה לא על זה ולא על זה שניהן אסורין, ופיר"שי שיש מחיצה על זה ועל זה כל סביבותיהן חוץ מכנגד חבורן, דהשתא משתרי גדול בגיפופי אבל אין מחיצה לא לכאן ולא לכאן שניהן אסורין דקטןנמי אסר אגדול דהואיל ולא הוו גיפופי ממש אלא ע"י גוד אסיק לא הוו גיפופי לשוויה פיתחא לגבי' דפיתחא דמינכר בעינן וכה"ג לא עבדי אינשי ואין נ"ד דומה לנדון החו"ם סי' פ"ו שהיה השואל מסופק כשעה חדא אי נימא פיתחא ע"ג מיא לא עבדי אינשי דהתם אין שום סברא וראי' לומר כן ואי

מחלקינן, מסתברא דלקולא מחלקינן, משום דאמרינן (דף י"ב) אין מחיצה תלוי' מתרת אלא על המים קל הוא שהקילו חכמים במים, משא"כ בנדון דידן, דאשכחן בהדיא דיש סברא לחלק בין חריץ לחומה כדאיתא (דף ע"ו) דאי אשמועינן כותל, משום דבגובהה, משתמשי, אבל חריץ בעומקא לא משתמשי ובכגון דא וודאי דלראי' אנו צריכין דאיכא למימר גוד אסיק לענין צוה"פ, ומהא דסוכה דף ד' ע"ב נעץ ד' קונדסין וסיכך על גבן ר' יעקב מכשיר וחכמים פוסלין אין להביא ראי' להיתרא לנ"ד דאותן קונדסין לאו לצוה"פ עבידי ומאן דמכשיר היינו משום דאמרינן גוד אסיק והוויין ד' מחיצות בלא צוה"פ והקונדסי' אינו אלא לסמוך הסכך עליהן, ואולי מהך דסוכה יש להביא ראי' לאסורא לפי מאי דפסק הרמ"א בסי' תר"ל סעיף ב' כהמרדכי והג"מ דאם הטפח והדופן מגיעין לסכך אין צריכין קנה ע"ג הקונדסין ואם איתא דצוה"פ מכל הרוחות מהניין משום מחיצה שלמה הרי יש כאן מחיצות בלא גוד אסיק והיך סלקא אדעתי' דרב הונא למימר דר' יעקב וחכמים בגוד אסיק פליגי א"ו דאפי' לר' יעקב דמכשיר בד' קונדסין משום גוד אסיק, הני קונדסין גופייהו לא מהניין משום צוה"פ משום שאין כאן מחיצות אלא עי' גוד אסיק, ובכה"ג לא מהניא צוה"פ ודכוותי' איכא למימר גבי חריץ הואיל ואינו נידון משום מחיצהאלא עי' גוד אסיק, לא מהניא בי' צוה"פ כשנסתם במשך יותר מעשר ולפי המסקנא איתותב רב הונא ולא פליגי ר' יעקב וחכמים בגוד אסיק אלא דר' יעקב מכשיר משום דהקונדסין נידונין כדיומדין כעין פסי ביראות וחכמים פוסלין משום דבעינן שתים כהלכתן ושלישית אפי' טפח ועכ"פ הדבר צריך עיון ואין הרמן ורשות ביד שום אדם למיפשט איבעיא דילי במשמוש היד, ולפי שחדא וחדת היא ולא מצאתי הלכה זו מפורשת בדברי הש"ס והפוסקים ולא עלתה בידי להביא ראי' וסמך להיתרא כדרך שהביאו האחרונים מח"צ ואילך כמה ראיות שהחריץ נידון כמחיצה על כן היה לבי מהסס לבדות סברא מדעת עצמי לענין שבת החמורה וכל הראיות שהבאתי לאסורא, אעפ"י שיש לערער עליהן ולפקפק בהן מ"מ חזיין לאיצטרופי ולעשות סניף לאיסורא

על כן אחרי כל הדברים והאמת האלה ולאחר ששמתי לילות כימים יותר מחודש ימים וחזרתי על כל צדדי היתרא ואסודא שאלתי עוד את פי הבקיאים היראים ומתונים בדין ובקשתי מהם שיביאו לי ראי' ברורה מדברי הש"ס והפוסקים או אולי ימצאו דעובדא הוה והתירו חכמים לתקן חריץ שנסתם עי' צוה"פ והיו כולם מתנבאים זה בכה וזה בכה ואין אחד מהם היה מתנבא באספקלריא המאירה ובזה הדבר ואז הוריתי לאיסור לפי שעה עד שישתנה נופא דעובדא למעליותא או יביאו המתירים ראי' לדבריהם שמתקנין חריץ שנסתם עי' צוה"פ

ואז אודה בפומבי ולא אבוש לומר מיטעא טעינא כדאוקים רב נחמן אמורא עלי׳ ודרש דברים שאמרתי לפניכם טעות הם בידי (ערובין ט״ז) או אולי יכריעו גדולים חקרי לב מדברי הש״ס והפוסקים אשר מפיהם אנו חיים דדינא הוא כאשר העליתי בקוצר שכלי מתוך שקלא וטריא בדברי מה״רי דלדעת הב״י סתימת ה״חריץ אפי׳ ביותר מעשר אמות נידונית כפתח וממילא שרי׳ ואינה צריכא לצוה״פ והכי מסתברא בין בגשר בין בסתימה שהרי הב״י בסי׳ שע״ב סעיף י״ו סתם וכתב נתן עליו נסר כמין גשר משפת החריץ אל שפתו אם הוא רחב ד׳ חשוב כפתח ולא אמר שאם הוא יותר מעשר נידון כפרצה והרמ״א הוסיף וכתב וה״ה אם מלאו ברוחב ד׳ בדבר המבטלו שם וגם הרמ״א לא התנה שלא תהא הסתימה יתרה מעשר אלא שלא תהא פחותה מד׳ טפחים ומצינו למימר דכשם שהפרצה כעשר נידונית כפתח ואינה צריכא לצוה״פ דממילא פיתחא הוה ה״נ הגשר והסתימה ממילא הן כפתח ואין נפסלין מחמת רחבן דאפי׳ פתחו של אולם פתח מיקרי ואינו נפסל מחמת רחבו וכל מה שהוא פתח מחמת עצמו וניחא תשמישתי׳ נידון משום פתח ואז אין צורת הפתח אלא משום נוי בעלמא ואינו מעכב ועיין תוס׳ דף ב׳ ע״ב ד״ה אלא מעתה וד״ה איבעית ועיין או״ח סי׳ תר״ל סעיף ג׳ וכשם שהסתימה ברוחב ד׳ טפחים אינה צריכא לצוה״פ ה״נ ברוחב יותר מיו״ד אמות אינה צריכא לצוה״פ כל כמה שאדם רואה את עצמו בתוך המחיצות דהיינו שרואה את החריץ מכאן ומכאן בעברו על הסתימה (ועיין ריט״בא בחדושיו לערובין דף כ״ב ד״ה דהא מקיף) וכל כמה שרובו של חריץ קיים ולא נסתם אלא מיעוטו ומאחר שהחריץ אינו נידון משום מחיצה אלא ע״י גוד אסיק ולא שייך בו למימר דין צוה״פ כלל לפי שאין הגיפופין ניכרין כדאמר רב יוסף לקמן דף פ״ט ע״ב, מסתברא למימר דצוה״פ לא מעלה ולא מורידה בכה״ג דהא דתנן נתן עליו נסר שהוא רחב ארבעה טפחים אם רצו מערבין אחד לפי שהוא נידון כפתח וודאי לאו משום צורתו הוא אלא שמחמת עצמו הוא כפתח הואיל וברוחב ד״ט כבר ניחא תשמישתי׳ וברוחב יותר מיוד אמות ניחא תשמישתא טפי וצורתו לא מעלה ולא מורידה ואין חלוק בין אם החריץ מפסיק בין חצר לחצר או בין חצר לכרמלית או אפי׳ לרה״ר לעולם הסתימה נחשבת כפתח ולא כפרצה כל זמן שרובו של חריץ קיים ואדם רואה את החריץ מכאן ומכאן בעברו על הסתימה ורווחנא טובא שאין אנו צריכין לסמוך על הקונדסין של הטעלעגראף שאינן נידונין לא משום מחיצה ולא לשום צוה״פ כדבעינן למימר לקמן לפי שהסתימה אינה צריכא שום תקון כן אני יושב ודן לפני רבותיי ע״ג קרקע ואולי כך הייתי מורה כשאני לעצמי אבל מה אעשה שהגאון בעל אמונת שמואל סי׳ מ״ב כתב וז״ל נראה

פשוט דאם הסתימה אינה עולה יותר מיו״ד אמות וודאי הוה כפתח כו׳ אבל אם היא יותר מיו״ד הוה כפרצה ואוסר עכ״ל ואין הלכה כתלמיד במקום הרב ואנכי אל בינתי לא אשען דלא חכימאה ולא חוזאה אנא אלא סדרנא אנא ולא גבה לבי ולא רמו עיני לדון בדבר החדש ולעשות מעשה להיתרא לענין שבת החמורה בשביל שאני מדמה. —

הנך רואה בעיניך כמה נסתבכו ונסתפקו ונחלקו אבות העולם בהלכות הללו התלויות כהררים בשערה עד שהרב בעל אמונת שמואל כתב שמרן ב״י העתיק דברי מהרר״י בטעות, והרב בעל טו״ז נדחק מאוד לשנות מקומם וטעמם, והרב בעל תוי״ט במחכ״ת וערכו הרם והנשגב המונחים במקומם כמדומה ששגה ברואה בדברי מרן ב״י, ואנן דהדיוטות אנן מה נעני בתרייהו, דמאחר שפתח הטעות פתוחה לרווחא, אין אדם עומד על אמיתתן של הלכות הללו החמורות והעמוקות מאוד אא״כ נכשל בהן תחילה ואין לך כל יום ויום שאין הקב״ה מחדש הלכה בבית דין של מעלה שנא׳ שמעו שמוע ברוגז קולו והגה מפיו יצא. —

ולכאור׳ יש להביא ראי׳ להיתרא מהך סוגיא דד׳ קונדסין (ערובין דף י״א) וממה דפסק הב״י סי׳ שס״ב סעיף יו״ד ואפי׳ לא נעץ אלא ד׳ קונדסין ועשה צוה״פ מותר עכ״ל דאי ד׳ קונדסין מד׳ רוחות מועילין במקום שאין שם שום מחיצה אחרת לא בגובה ולא בעומק זולת אותן הקונדסין והחוטין המתוחין עליהן, כש״כ שמועילין להכשיר סתימת החריץ, דהא נשתיירה עכ״פ מחיצה בעומק משני צדדי הסתימה ואישתכח בנ״ד שכל העיר מוקפת מאותן קונדסין וחוטין מתוחין עליהן שיש לסמוך עליהן משום צוה״פ דהא צוה״פ נידונית משום מחיצה דאורייתא כמש״כ התו״ס (דף ויו ע״א ד״ה רב) ומחיצה העומדת מאלי׳ כשרה וכן הכשיר השבו״י ח״ב סי׳ מ׳ צוה״פ העומדת מאלי׳, ורווח לן טובא, דאפי׳ אם לאחר זמן יסתם כל החריץ כולו וחומת העיר ערער תתערער עד היסוד בה ופרזות תשב, אפ״ה שרי לן לטלטל על סמך אותו הכלונסות שקורין טעלעגראפענלייטונג לבדן. — הם מלהזכיר! דכד דייקת שפיר נפלה ראי׳ זו בבירא ולמען דעת זאת אציע לפניך דברי הרב המגיד ולשון הטור ולשון השו״ע סי׳ שס״ב ואפרשם בקוצר וברמיזא ואח״כ אברר סוגיא דילן במס׳ ערובין דף י״א עם פירוש התוס׳ וגמרא דבני מערבא, ומתוך שקלא וטריא דילן יתבארו לך היטיב שיטות כל הפוסקים כל חד וחד על דוכתי׳

וזה לשון הרב המגיד

אבל התוס׳ והרשב״א ז״ל סוברין דכל שיש שם צוה״פ עשוי כתיקונו (ר״ל שאינו מן הצד או כפיתחי שיטאי) אפי׳ פרוץ מרובה על העומד בד׳ מחיצות ובכולן צורות הפתח הרי הן כעומדין עכ״ל ואם תדקדק

בלשונו היטיב תבין ותשכיל דיש כאן ד׳ מחיצות עומדין זולת צורות הפתח העומדות בתוך פרצות המחיצות, דהא הרב המגיד ז״ל כתב ובכולן צורות הפתח ולא כתב שכולן צורות הפתח שאילו כתב כן היתה כוונתו לומר שאותן צורות הפתח הן הן עצמן המחיצות, אבל מאחר שכתב ובכולן צוה״פ ר״ל אע״ג שבכל אחת מהד׳ מחיצות, הפרוץ שבה מרובה על העומד שבה, והרי יש כאן עומד ג״כ זולת צוה״פ אלא שהפרוץ מרובה, לית לן בה, וקטל״ן דפיתחא בד׳ רוחות עבדי אינשי, ולהכי מהניין צוה״פ אפי׳ בד׳ רוחות אעפ״י שבכל אחת מהֵנה הפרוץ מרובה על העומד. — אבל כשאין שם מחיצה אחרת זולת צוה״פ העומדות באויר העולם מחוץ למבוי וחצר כעין הטעלעגראפענלייטונג מחוץ לעיר סביב לא עלתה על דעת הרב המגיד דליהויין צורות הפתח כמחיצות שלמות אפי׳ לשיטת התוס׳ והרשב״א וכש״כ לדעת הרמב״ם. —

וזה לשון הטור

פרוץ כעומד מותר בין בשתי בין בערב, ובלבד שלא יהא במקום אחד פרוץ יותר מיו״ד, אבל עד יו״ד מותר מפני שהוא כפתח, ואם עשה צוה״פ אפילו לפרצה יתרה מיו״ד מותר. — וכתב הרמב״ם ז״ל ובלבד שיהא עומד מרובה על הפרוץ. — והר״י פירש אפי׳ לא נעץ אלא ארבע קונדיסין מארבע רוחות, ועשה צוה״פ על גביהן שרי, וה״מ בחצר ומבוי שיש בהן דיורין, אבל בבקעה שבא לעשות היקף לטלטל בתוכו, לא מהני ודוקא כשכל ד׳ רוחות ע״י צוה״פ, בהא אמרינן דלא מהני בבקעה, אבל היה ההיקף כתיקונו, אלא שיש בו פרצות יותר מיו״ד, מהני בי׳ צוה״פ, אפי׳ אם הפרוץ מרובה. — עכ״ל הטור

חרי לפניך ג׳ עניני מחיצות, פרוץ כעומד, עומד מרובה, פרוץ מרובה על העומד, וג׳ דעות חלוקות

לדעה הראשונה, והיא דעת הטור והב״י, סגי שיהא הפרוץ כעומד קודם שעשית צוה״פ ואם פרצה אחת יתרה מעשר, או צריך צוה״פ ומהני צוה״פ וזה מהני אפי׳ בבקעה, ואם אתה חוזר ומסלק צוה״פ מתוך הפרצה, הרי נשארה חצי המחיצה עומדת כבראשונה, ואין צריך העומד להיות מרובה על הפרוץ, אבל בפרוץ מרובה לא מהניא צוה״פ. —

ולדעה השני׳ והיא דעת הרמב״ם, צריך העומד להיות מרובה על הפרוץ קודם שעשית צוה״פ, ואם פרצה אחת יתרה מעשר, או צריך צוה״פ ומהני צוה״פ אפי׳ בבקעה, ואם אתה חוזר ומסלק צוה״פ, הרי נשארת המחיצה רובה עומדת כבראשונה אבל בפרוץ כעומד, וכש״כ בפרוץ מרובה לא מהני צוה״פ. —

ולדעה השלישית, והיא דעת ה״רי, אפי׳ בפרוץ מרובה על העומד ופרצה אחת יתרה מעשר, מהני צוה״פ

אפי׳ בבקעה, שהרי היה כאן פרוץ ועומד קודם שעשית צוה״פ, פרוץ מכאן ועומד מכאן, אלא שהפרוץ מרובה, ואז אתה עושה צוה״פ להשלים החסרון המרובה, ואם אתה חוזר ומסלק צוה״פ, הרי נשאר מיעוט העומד, כאשר היה בראשונה, וזה מהני אפי׳ בבקעה אפי׳ מד׳ רוחות, דהיינו שבכל אחת מהד׳ מחיצות שבד׳ רוחות הפרוץ שבה מרובה על העומד שבה

אבל אם כשאתה חוזר ומסלק צורות הפתח, לא נשאר עומד כלל כגון בבקעה, שאתה בא לעשות היקף ע״י קונדסין של צוה״פ לחודייהו במקום שלא הי׳ שם אפי׳ קצת היקף עשוי ועומד מקודם וכגון הטעלעגראפענלייטונג שמעמידה באויר העולם מחוץ לעיר, זה לא מהני אפי׳ להר״י, שהרי אז כל הרוחות נעשות ע״י צוה״פ וכשאתה חוזר ומסלקן לא נשאר מחיצה של כלום

כללו של דבר לדעת שלשתן אין צוה״פ מועילה, אלא בתוך פרצות המחיצה למלאות החסרון וכשאתה מסלקה נשאר עומד מכאן ומכאן ולדעת שלשתן אין שום חלוק לדינא בין חצר ומבוי לבקעה כדפרישית ואפושי פלוגתא שלא לצורך לא מפשינן

והנה במה שכתב הטור, ודווקא כשכל ד׳ רוחות ע״י צוה״פ, בהא אמרינן דלא מהני ב ב ק ע ה, נתן מקום לטעות למי שלא שמש את רבותיו כל צרכו ולמידק דדווקא בבקעה הוא דלא מהני כשכל ד׳ רוחות ע״י צוה״פ, אבל בחצר ומבוי מהני אפי׳ כשכל הרוחות נעשות ע״י צוה״פ כגון הטעלעגראפענלייטונג, וזה אינו, דלדינא אין שום חלוק בין חצר ומבוי לבקעה, אלא במציאות, דאילו בבקעה אפשר שכל ד׳ רוחות נעשות ע״י צוה״פ בלא מחיצה אחרת, משא״כ בחצר ומבוי, שאין חצר בלא גדר שאם אין גדר אין חצר ואין מבוי בלא בתים, והבתים הן הן המחיצות כדאמרינן בערובין דף כ״ב ע״א דשני בתים משני צידי ר״ה שתי מחיצות מעלייתא נינהו ואין לך מבוי אפי׳ מפולש שאין לה לכל הפחות שתי מחיצות, אלא שיש פרצות בשני ראשי המבוי וצריך לתקנן ע״י צוה״פ, ואי עבדית למבוי המפולש צוה״פ מכאן ומכאן, אתה צריך לד׳ קונדסין, ואע״ג דמבוימפולש אינו צריך אלא צה״פ מכאן, ולחי או קורה מכאן מ״מ אי עבדית צוה״פ משני ראשין, אתי שפיר טפי, דאפי׳ גבוה מאה אמה כשרה ואין צריכין לחוש לכל הני תנאים המבוארים אצל הכשר מבוי ע״י לחי או קורה, דמשום האי טעמא נוהגין האידנא לתקן המבואות ע״י צוה״פ לחוד, ואותן ד׳ קונדסין מעמיד בתוך פרצות המחיצות. — ועוד דהטור לישנא דגמרא (דף י״א ע״א) גבי עובדא דבקעת בית חרוותן נקט דהך שדה דאיירי בי׳ התם מוקף מחיצות הוה ונעשו בהן פרצות משתי רוחות והיה צריך לד׳ קונדסין כדבעינן למיטר לקטן והיה

כעין חצר מפולש דצריך צוה"פ מב׳ הצדדין כמש"כ מהר"יל בתשובה הביאה הד"מ סי׳ שס"ג אות יו"ד

ומהשתא הכי אצטריך לן למידק בלשון הטור

והני מילי בחצר ומבוי אבל בבקעה שבא לעשות היקף לא מהני,משא"כ בחצר ומבוי שאין אתה בא לעשות היקף, אלא ההיקף כבר עשוי ועומד קודם שעשית צוה"פ, או כל ההיקף כבר עשוי ועומד דהיינו שיש שם פתחים ודלתות הננעלות, או רוב ההיקף כבר עשוי ועומד וזה מהני לדעת הרמב"ם, או חצי ההיקף כבר עשוי ועומד, וזה מהני לדעת הטור והב"י, או מעוט ההיקף כבר עשוי ועומד, וזה סגי לדעת הר"י אעפ״י שהפרוץ מרובה

והא דאמרינן דבבקעה לא מהני, בשביל שבא לעשות היקף במקום שלא הי׳ שם היקף מקודם כלל, וזה דווקא כשכל הרוחות נעשות ע"י צוה"פ, לפי שאותן הקונדסין, שמעמיד באויר העולם, אפי׳ בזמן שהן עומדין, לא נקראו עומד כלל ולא נקרא זה פרוץ מרובה על העומד דהא אין כאן עומד, דלא יהבי רבנן שיעורא לרחבן ולעוביין של אותן קונדסין של צוה"פ דאפי׳ בכל שהוא סגי להו, רק שיהיו הקנים חזקים לקבל דלת כ"ש אפי׳ של קש או של קנים וזהו שמסיים הטור לשיטת הר"י, ודווקא כשכל ד׳ רוחות ע"י צוה"פ בהא אמרינן דלא מהני בבקעה, אבל אם הי׳ ההיקף כתיקונו, דהיינו שעשו בבקעה גדר גבוה יו"ד טפחים בכלי בהמה כדתנן לקמן דף ט"ו גבי שיירא שחנתה בבקעה, אלא שיש בו, דהיינו באותו ההיקף כתיקונו, פרצות יותר מעשר, מהני בי׳, דהיינו באותו ההיקף כתיקונו, צוה"פ, אפי׳ אם הפרוץ מרובה על העומד דהיינו שהי׳ הפרוץ מרובה על מה שהי׳ עומד בבקעה קודם שעשה צוה"פ, ומעמיד צוה"פ בתוך הפרצות של המחיצות שהיו מקודם, אבל הסומך על אותן הקנים של הטעלעגראפענלייטונג העומדים באויר העולם ולא בתוך הפרצות של מחיצה סומך על משענת הקנה הרצוץ אליבא דכולא עלמא ולא עשה ולא כלום אפי׳ לדעת הר"י וכש"כ לדעת הרמב"ם והב"י דלא פסקו כהר"י וסבירי להו דבפרוץ מרובה על העומד לא מהניא צוה"פ כלל.

ותמה על עצמך, אם איתא כדקא בעית למידק מתוך דברי הטור דדווקא בבקעה הוא דלא מהני כשכל הרוחות נעשות ע"י צוה"פ אבל בחצר ומבוי מהני כשכל הרוחות נעשות ע"י צוה"פ מבחוץ כגון הטעלעגראפענלייטונג, אמאי לא יהבו רבנן שיעורא למילתא בשו"ע כמה אותן קונדסין צריכין להיות קרובים למבוי כדי להתיר הטלטול בתוכה כמו שאמרו גבי שיירא שלא יהא ב"ם פנוי או כמו שפירש הריטב"א דף כ"ב ע"ב כדי שיראה עצמו תוך המחיצות ואולי

דכמה דמרחקי טפי מעלי כדי להתיר הטלטול בהיקף יותר גדול. דהא ארץ ישראל מקיף לה סולמא דצור מהך גיסא ומחתנא דגדר מהך גיסא וכולי עלמא נמי ים אוקיינוס מקיף לי׳ והא דלא דיינינן לכולי עלמא כרמלית ולא״י ולבבל רשות היחיד היינו טעמא משום דמחיצות בידי שמים אתו רבים ומבטלי להו (עיין תוס׳ דף כ״ב ע״ב ד״ה דילמא) אבל הני קונדסין וחוטין של הטעלעגראפענלייטונג מעשי ידי אדם נינהו, ולא אתו רבים ומבטלי להו, ואישתכח דאפי׳ בסוף העולם מהניין ואפי׳ כמה עיירות וכפרים בתוך היקפם כולהו בחדא היקפא דצוה״פ העומדת באויר העולם סגי להו, וזה הוא דבר שאין הדעת סובלו ואינו מתקבל על הלב ואפי׳ תימא דלא מהניין אלא למיעבד כל ההיקף כולו כרמלית ולא לטלטל מ״מ לא הוו שתקי רבנן אמוראי בבלאי ובני מערבא מהך מילתא בסוגיא דקונדסין באותו פרק ובאותו ענין ומדשתקי ולא מדכרו להך מילתא כלל וגם הפוסקים והשו״ע לא יהבי שיעורא גבי קונדסין ש״מ דלא דייקת שפיר מתוך דברי הטור והרב המגיד וכל אילין מילייא די אמרת מילין דכדי וכדיבי נינהו אלא כדאמרן לעיל דאין צוה״פ מועילה לענין שבת בכל מקום ובכל ענין, אלא בתוך פרצות המחיצה.

ובהא סלקינן ובהא נחתינן

ועל כגון דא מכריז רבי אלכסנדרי ואומר דברים כהווייתן חבל על דלית לי׳ דרתא ותרעא לדרתא עביד

ומעתה אבאר סוגיא דערובין דף י״א ע״א ובפרט פירוש התוס׳ ד״ה אילימא ונפקא מיני׳ טובא לדינא בנ״ד ולבאר שיטות הפוסקים

דהנה התוס׳ כתבו אהא דדייקינן בגמרא אילימא בעשר בהא לימא ר׳ יוחנן בשבת לא, וי״ל אך קשיא דהא רב יוסף אסר לעיל אפי׳ בעשר א״כ מאי פריך בהא לימא רבי יוחנן כיון דרב יוסף סבר הכי, וי״ל דאין לחוש לדברי רב יוסף, כיון דנדחו, ומכח תירוצם זה קשיא להו להתוס׳ קושיא אחרת דאם איתא דדברי רב יוסף נדחו ובפרוץ מרובה על העומד מהניא צוה״פ אפי׳ מד׳ רוחות, א״כ גבי פסי ביראות למה הוצרכו לארבעה דיומדין ובשיירא אמאי צריך שלשה חבלים או קנים פחות משלשה יעשו צוה״פ מד׳ רוחות, ואומר ר״י לפי שלא הי׳ מתקיים כל כך משום דאתו גמלי ושדו לי׳ ובקל יכול ליפול ברוח שאינה מצוי׳ וכן בשיירא, ועוד דבשיירא אין להתיר כמו בחצר שמוקף לדירה עכ״ל והנה הרא״ש העתיק דברי התוס׳ הללו ולא העתיקן כצורתן, אלא ששינה הלשון קצת וכתב וי״ל דלא הי׳ מתקיים כ״כ וכו׳, אי נמי הא דשרינן פאה, בחצר ובמבוי שיש בה דיורין, ולא כתב שמוקף לדירה. —

וההפרש שבין שתי הלשונות מבואר, דאי גרסינן אי נמי הם שני תירוצים, ולתירוץ הראשון איכא למימר, דלדעת הר"י לדינא מהני כשכל ד' רוחות נעשות ע"י צוה"פ בין בבקעה בין בחצר ומבוי כגון הטעלעגראפענלייטונג סביב העיר מבחוץ, אלא שהחכמים חששו גבי שיירא וגבי פסי ביראות לדילמא נשיב זיקא או אתו גמלי ושדו לאותן קונדיסין ומצינו למימר לדעת הר"י דאם נוטלין קונדיסין של ברזל גבוהות למעלה מקומת הגמל ושוקעין הקונדיסין בעומק הקרקע דלא שדי להו זיקא אפשר דאפי' לדידן שריא אפי' בבקעה וכש"כ בחצר ומבוי אפי' כשאין כאן היקף קצת כתיקונו, אלא שנעשות כל הרוחות ע"י צוה"פ . —

משא"כ לנוסחא דידן דגרסינן ועוד דאו כולי' חדא תירוצא, ומעיקרא כי קא קשיא לי' להר"י משיירא ופסי ביראות כבר אסיק אדעתי' וידע דהכא דווקא בחצר ומבוי עסקינן ותירץ חדא תירוצא דמתרי טעמי הוצרכו לדיומדין וחבלים וקנים, חדא, דלמא אתו גמלי ונשיב זיקא, ועוד דהא בלא"ה דווקא בחצר ומבוי שרינן ע"י צוה"פ משום דהוקפו לדירה, ואע"ג דלהלכה ולמעשה לא איכפת לן במה שכתב הר"י, שהרי הב"י בשו"ע לא פסיק כהר"י אלא כהרמב"ם דדברי רב יוסף לא נדחו ועוד דאין למדין הלכה מתוך קושית הר"י אלא מכח תירוצו שתירץ דדוקא בחצר ומבוי שרינן ע"י צוה"פ, וקושיא זו שטר ושוברו עמו מ"מ אומר אני דאיכפת לן טובא לידע ולהודיע, שע"כ אתה אומר, דאפי' בהשקפה ראשונה לא עלתה על דעת הר"י להתיר בבקעה כשכל הרוחות נעשות ע"י צוה"פ.

ואל תתמה על מה שאני אומר דהב"י בשו"ע לא פסק כהר"י אלא כהרמב"ם שאתה סובר שהב"י בשו"ע חולק על הרמבם בהלכה זו שלא כדרכו ופסק כהר"י וכד נייםנא ושכיבנא אמינא להא מילתא בחיי ראשי שאינו כן כמו שאוכיח בס"ד לקמן.

ועכשיו אמינא שיש להוכיח מתוך סוגיא דילן דנוסחא דידן עיקר דגרסינן ועוד בדברי הר"י ולא גרסי' אי נמי הא דשרינן פאה, זה דווקא בחצר ובמבוי כו' כאילו הי' זה דבר חדש, דלא אסיק אדעתי' מעקרא.

דהא בלא"ה על כרחנו צריכין אנו לומר, דהא דאמר ריש לקיש כדרך שהתירו לו לענין כלאים, כך התירו לו לענין שבת, לאו למימרא דתרווייהו, דהיינו כלאים ושבת, בחדא מחתא מחתינהו ושגם לענין שבת מועילין ד' קונדסין בד' פינות השדה, דומיא דכלאים, דהיינו שאין שם מחיצה אחרת כלל זולת אותן קונדסין שהזמורה מתוחה עליהן, דהא על כרחך רב לא איירי אלא במבוי דהא אמתניתן קאי דקתני מבוי שהוא למעלה מעשרים אמה

ימעט והרחב מעשר אמות ימעט, ואם יש לו צוה"פ, אעפ"י שהוא רחב מעשר אמות אין צריך למעט, ואהא קאמר רב אתניי' צריך למעט ופליג אסתמא דידן וס"ל דבפרצה יותר מעשר אפי' יש בה צוה"פ צריך לנעוץ קנים ולמעט רוחב הפרצה ולהעמידה על עשר משום דלא מהניא צוה"פ ביותר מעשר אפי' כשמעמידה בתוך הפרצה אלא צריך למעט הפרצה ולפי"ז קשיא טובא מאי מייתי תלמודא דידן ראי' דאף ר' יוחנן ס"ל להא דרב דלא מהניא צוה"פ בפרצה יותר מעשר במבוי וכן פירש"י בד"ה סבר לה דרב וז"ל דלא מהני צוה"פ ביותר מעשר במבוי דלעולם אימא לך דר' יוחנן לית לי' הא דרב, וס"ל דצוה"פ מהניא אפי' ביותר מעשר במבוי, והא דאמר ר' יוחנן לכלאים התירו, לענין שבת לא התירו היינו בבקעה ועל ד' פינות השדה דומיא דכלאים הוא דלא התירו, אבל בחצר ומבוי, דאית בהו דיורין, אימא מודה לי' לריש לקיש, דאפי' לענין שבת התירו ע"י צוה"פ אפי' ביותר מעשר, ודלא כרב, א"ו דקים לי' לתלמודא דידן דהא דאמר רבי יוחנן,לענין שבת לא התירו, רצה לומר דאפי' במבוי לא התירו, והיינו דרב. —

ומדרבי יוחנן נשמע לריש לקיש, דהא דאמר ריש לקיש כדרך שהתירו לו לענין כלאים, כך התירו לו לענין שבת, לאו למימרא, דלענין שבת התירו לו צוה"פ כדרך שהתירו גבי כלאים על פינות השדה שאין שם מחיצה אחרת אלא הא כדאיתי', והא כדאיתי', דדוקא גבי כלאים הוא דסגי בהיכרא פורתא לענין זרעים משום ערבוביא וחשבינן לד' קונדסין וזמורה מתוחה על גביהן למחיצה מעלייתא בלא מחיצה אחרת, משא"כ לענין שבת, דכאן לא הכשירו בד' פינות השדה אלא בתוך פרצות המבוי מעמידין הקונדסין אפי' הפרצה יתרה מעשר

אלמא דר' יוחנן ור"ל לא פליגי הכא לענין שבת אלא בחצר ומבוי, דאי לא תימא הכי ליכא סייעתא וליכא תיובתא לרב דהא רב לא איירי אלא במבוי ואמר אתניי' צריך למעט ואמתניתן קאי ובצוה"פ בתוך פרצת המבוי קעסיק תנא דמתניתן

וכי תימא אין הכי נמי דהכא דווקא בחצר ומבוי פליגי אלא דמיירי כשמעמיד הקונדסין חוץ למבוי על פינות השדה כעין הטעלעגראפען-לייטונג סביב העיר ואפ"ה לריש לקיש שרי לענין שבת משום דאית בהו דיורין משא"כ בבקעה, הא ליתא, דא"כ הדרה קושיא דידן לדוכתא, מאי מייתי תלמודא ראי', דאף ר' ייחנן כרב ס"ל דצוה"פ ביותר מעשר לא מהניא, דלעולם אימא לך, דר' יוחנן לית לי' הא דרבי וס"ל דאי מעמיד צוה"פ בתוך הפרצה של החצר והמבוֹ כי הא דתמניתן מהניא אפי' לפרצה יתרה מעשר ודלא כרב, דפליג

אסתמא דידן ואמר אתניי׳ צריך למעט רוחב הפרצה והא דפליג ר׳ יוחנן אדריש לקיש ואמר לענין שבת לא התירו, היינו דווקא מעין דוגמא של כלאים שנעץ הקונדסין סביב העיר מבחוץ כמו הטעלעגראפען-לייטונג על פינות השדה ולא בתוך פרצות המבוי והחצר, אבל היכא דמעמיד צוה״פ בתוך הפרצה כי הא דמתניתן אימא מודה לי׳ לריש לקיש דלענין שבת ג״כ מהניין אפי׳ לפרצה יתרה מעשר ודלא כרב אלא כסתם מתניתן דמיירי בצוה״פ בתוך הפרצה דהא רב ס״ל דאפי׳ אי מעמיד צוה״פ בתוך הפרצה ג״כ לא מהני ביתר מעשר דאמתניתן פליג ומאי ראי׳ מהך דד׳ קונדסין על פינות השדה דר׳ יוחנן כרב ס״ל, א״ו הא דאמר ר׳ יוחנן לענין שבת לא התירו היינו אפי׳ אי מעמיד צוה״פ בתוך הפרצה ג״כ לא מהניא והיינו כרב דצוה״פ ביותר מעשר לא מהניא בתוך הפרצה של מבוי, ומדרבי יוחנן נשמע לריש לקיש, דהא דאמר ריש לקיש כך התירו לענין שבת, היינו דווקא כשמעמיד צוה״פ בתוך הפרצה של מבוי או מהניא אפי׳ ביותר מעשר ואפי׳ מד׳ רוחות לפי שנשתיירו הבתים וקירות הבתים עצמן הן הן המחיצות ואין כל ההיקף נעשה ע״י צוה״פ אבל אי נועץ קונדסין סביב המבוי כעין הטעלעגראפען-לייטונג אפי׳ צורת פתח של ברזל דלא אתו גמלי וויקא ושדו לה נמי לא מהניא לכ״ע אפי׳ לריש לקיש ואפי׳ לדעת הר״י

ואישתכח דנוסחא דידן, דגרסינן ועוד בדברי הר״י, עיקר דהא לאו מילתא חדתא אתא לאשמועינן דלא אסיק אדעתי׳ מעיקרא דהכא במבוי עסקינן הא ליתא דהא בלא״ה אפי׳ אי לא תיקשי לך מהא דשיירא ופסי ביראות, איצטריך לן למימר דהכא לענין שבת במבוי עסקינן ולא מכח קושיא דשיירא אתינן עלה דהא ר״י ור״ל אליבי׳ דרב קשקלי וטרי וסתם תלמודא בעא לאתויי ראי׳ דרבי יוחנן כרב ס״ל ורב אמתניתן קאי דמיירי בתיקון מבוי ופליג אתנא דמתניתן

והשתא שפיר קמתרץ הר״י קושיתו מהא דשיירא ופסו ביראות והכי קמתרץ ועוד דהא בלא״ה איצטריך לן למימר דהכא לענין שבת דוקא במבוי עסקינן דהא אמתניתן קאי דאיכא עומד מכאן, ועומד מכאן וע״כ אתה אומר דאפי׳ ר״ל לא התיר לענין שבת בד׳ פינות השדה כשאין כאן עומד כלל זולת צוה״פ כמשמעות פשטא דלישני׳, אלא במבוי לחוד התיר, ודווקא לענין זה שבת וכלאים חד דינא אית להו דכי היכי דלענין כלאים מהניא צוה״פ מד׳ רוחות ה״נ גבי חצר ומבוי מהני מד׳ רוחות וקמל״ן דפיתחא בד׳ רוחות עבדי אינשי (ודלא כדעת התוס׳ לעיל ד״ה חצר) אלא דלענין כלאים מהניין צורות הפתח מד׳ פינות השדה ולענין שבת מהניין מארבע רוחות החצר

והמבוי דאיכא עומד מכאן ומכאן על שני צדדי צוה"פ, והשתה לק"מ מפסי ביראות ושיירא דאע"ג דדברי רב יוסף נדחו (היינו לדעת הר"י אבל להרמב"ם והב"י לא נדחו) ואפי' בפרוץ מרובה על העומד מהניין צורות הפתח אפי' מד' רוחות מ"מ עומד קצת מיהו בעינן משני צדדיהן ואו החסרון כמאן דאיתמליא דמי אפי' אם הפרוץ מרובה משא"כ גבי שיירא ופסי ביראות דבבקעה קיימי ועל פני השדה, דאי עבדית להו ד' קונדסין מד' רוחות וזמורה על גביהן, לאו פרוץ מרובה על העומד מיקרי, שהרי אין כאן עומד כלל מצדדי הקונדסין, ולהא מילתא ודאי דלא דמיין שבת וכלאים להדדי אפי' לריש לקיש דלענין שבת עומד קצת מיהו בעינן אע"ג דדברי רב יוסף נדחו, ומשו"ה הוצרכו לחבלים וקנים ודיומדין ולא סגי להו בצוה"פ לחוד ותו לא איצטריך לן לטעמא דגמלי וויקא כלל ושפיר כתב הטור לדעת הר"י דאם יש כאן היקף קצת כתיקונו או מהני צוה"פ אפי' בבקעה, דאע"ג דהר"י לא כתב כן בהדיא מ"מ הכי משתמע מתוך תירוצו דלאו בבקעה ומבוי תליא מילתא אלא היינו טעמא דחצר ומבוי, משום דאית בהו דיורין והני דיורין, דהיינו הבתים, אינהו גופייהו היקף קצת נינהו וכל היכא דאיכא היקף קצת כתיקונו משני צדדי הקונדסין אפי' בפרוץ מרובה עה"ע מהני' צורת הפתח לדעת הר"י אפי' בד' רוחות בין במבוי וחצר בין בבקעה, דחד טעמא הוא

והשתא אתא נמי שפיר הא דשינה הרא"ש לשון הר"י ולא העתיק חדברים כצורתן שהר"י כתב דבשיירא אין להתיר כמו בחצר שמוקף לדירה, והרא"ש העתיק דאית בי' דיורין, דעל כרחך אתה אומר דהא דכתב הר"י כמו בחצר שמוקף לדירה, לישנא קלילא ולאו דוקא נקיט דהא אין לך מוקף לדירה, יותר משיירא שחנתה בבקעה והקיפוה דמתחלה חנתה ואח"כ הקיפוה אלא שלא הקיפוה לדירת קבע וכן פירש"י בהדיא דף ט"ו ע"ב ד"ה לא התירום ליחיד, ובד"ה ליתן להם, ובד"ה נותנין להם בית סאתיים, דבמחיצה מעלייתא שתי וערב נותנין להן כמה דבעי שהרי הוקף לדירה בערב שבת, לדור בהן בליל שבת, ועיין עוד דף צ"ג ע"א בפירשי ד"ה ג' קרפיפות דשיירא מוקפת לדירה חשבינן לה ונותנין להן כל צרכן וכן כתב המ"א בשם רש"י ריש סי' ש"ס, א"ו כמו שפירשתי דמש"כ הר"י דבשיירא אין להתיר כמו בחצר דמוקף לדירה, לאו דוקא מוקף לדירה נקט דשיירא ג"כ מוקפת לדירה ואי בעי למימר שאין דרין שם בקביעות מי סני לי' למימר כמו בחצר שמוקף לדירת קבע כמש"כ התוס' דף י"ח ע"א ד"ה אפילו ועוד דפסי ביראות משתמשין בהן בקביעות, ומשו"ה שינה הרא"ש לשון הר"י ולא העתיק דבריו כצורתן או שנוסחא אחרינא נזדמנית לו, ומש"כ הקרבן נתנאל בפירושו על הראש אות קטן נ"ב

הא דשרינן פאה בחצר ובמבוי שיש בהן דיורין, היינו שהן מוקפין לדירה, במחכ"ת שגה בזה, דמטעם זה ודאי דאין לחלק בין שיירא לחצר ומבוי, דאין לך מוקף לדירה יותר משיירא שחנתה ואחר הקיפוה וכפירש"י ובדקדוק כתב הרא"ש שיש בהן דיורין ורצה לומר שהדיורין עצמן הן הן המחיצות והעומד וההיקף כתיקונו מכאן ומכאן על שני צדדי צוה"פ וכדאמר לי' רב יוסף לאביי לקמן דף פ"ט ע"ב אי אמרי לכו דיורין הכי אמרי לכו לא שנו אלא שיש מחיצה ראוי' לדירה על זה ומחיצה ראוי לדירה על זה וכן בדף ס"א ע"ב מאי אין בה דיורין אין ראוי' לדירה ופירשי שנפלו מחיצותיה אלמא דלישנא דיורין הכי משתמש לשם מחיצות וממילא אין כל ההיקף נעשה ע"י צוה"פ דהא יש כאן מחיצות, ואם גם בבקעה לא עשו כל ההיקף ע"י צוה"פ אלא שעשו קצת היקף כתיקונו ע"י כלי בהמה, או באמת אין דינה חלוק מחצר ומבוי, לפי שאז מעמידין הקונדסין בתוך פרצת המחיצה, כמו גבי מבוי דמתניתן, אשתכח הא דכתב הב"י בסי' שס"ב ואפי' אי נעץ ד' קונדסין ר"ל שנעצן בתוך פרצות המבוי ולא מבחוץ, וד' קונדסין דנקט, היינו משום דסירכא דלישנא דכלאים נקט כריש לקיש, הואיל ועובדא דבקעת בית חרוותן הכי הוה, *ועוד דאי עבדית למבוי המפולש צוה"פ מכאן ומכאן, על כרחך אתה צריך לד' קונדסין בד' פינות לשתי חפרצות, ומנין ד' דנקט לאו דוקא דאם נפרץ המבוי מד' רוחות ע"כ אתה צריך לשמונה קונדסין, ואי נפישי פרצות, נפשי קונדסין, דאטו כי רוכלא לחשוב הב"י וליזיל מנין הקונדיסין שאתה צריך לכמה פרצות, וכן הא דכתב הב"י וה"מ בחצר ומבוי שיש בהן דיורין, הכי משתמע כדאמרן, דלכאור' דברים שלא לצורך חן, דאטו אנא לא ידענא דחצר ומבוי דיירי בהו אינשי, דהא לשבת יוצרו אלא רצה לומר דהא דמפלגינן בין חצר ומבוי לבקעה, לאו הילכתא גמירא לן מסיני, אלא טעמא יהבינן למילתא, דמשום דאית בהו דיורין אין כל הרוחות נעשות ע"י צוה"פ דאפי' במבוי המפולש לכל הפחות ב' מחיצות נעשות שלא ע"י צוה"פ אלא שיש פרצות באותן מחיצות ובתוך הפרצות מעמיד הקונדסין משא"כ בבקעה גבי שיירות ופסי ביראות ובהא סלקינן ובהא נחתינן דהך שריותא דקונדסין וחוטין על גביהן נפלה בבירא ולא מהניא מידי לאותן עיירות המוקפין מאותן קונדסין שקורין טעלעגראפענלייטונג להתיר הטלטול בתוכן, ואם אותן קונדסין הסובבין את העיר מבחוץ לא מהניין משום מחיצה, וגם החריץ שנסתם אין לו תקנה ע"י צוה"פ או איסור הטלטול במקומנו במקומו עומד

*ולקמן אביא בס"ד ראי' ברורה דהך שדה דבקעת בית חרוותן מוקף מחיצות הוה והעמידו קונדסין בתוך הפרצות ושריותא דד' קונדסין נפלה בבירא לענין כלאי' וכש"כ לענין שבת

והשתא דאתינא להכי יכילנא לתרץ עוד קושיא שהקשו התוס׳ דף י״א ד״ה אילימא, ומתוך שקלא וטריא דידן יתבארו היטיב שיטות הפוסקים ונ״מ טובא להלכה ולמעשה גם בנ״ד. — וז״ל התוס׳ אך קשיא דהא רב יוסף אסר לעיל אפי׳ בעשר הואיל ופרוץ מרובה כו׳ וי״ל דאין לחוש לדברי רב יוסף הואיל ונדחו עכ״ל ורצו לומר דנדחו דברי רב יוסף לגמרי ומתוך כך הקשו מפסי ביראות ושיירא ואמינא לתרץ קושיתם דלכאורה קשיין בדברי רב יוסף אליבא דרב ובמאי דשקיל וטרי סתמא דתלמודא במילתי׳ תלתא קושיות, חדא, דאי אמרת דלרב בעומד מרובה ופרצה אחת יתרה מעשר לא מהני צוה״פ ובכעשר אין צריכין לצוה״פ, ובפרוץ מרובה לא מהני צוה״פ אפי׳ בעשר ופחות מעשר, א״כ אין דין צוה״פ נוהג כלל לענין שבת, ואע״ג דמדאורייתא מהני צוה״פ לרב אפי׳ ביותר מעשר כמש״כ התוס׳ לעיל דף ו׳ ע״א ד״ה רב, מ״מ מדרבנן לא מהני, והא דכתבו התוס׳ הכא דף י״א ד״ה חצר דמשני צדדין מודה רב דמהני צוה״פ כדאמר לעיל הלכתא כת״ק, הא גופא קשיא, דהא לעיל דף ו׳ ע״א איירי בדרך רה״ר הרחב י״ו אמות מפולש משתי צדדין וששים רבוא מצויין בה ואמאי מהני צוה״פ הא הכא קאמר רב דלא מהני צוה״פ ברחב יותר מעשר ועל כרחך צריך אתה לומר דהתם מדאורייתא קאמר דמהני או בדאיכא היכר ציר אבל מדרבנן צריך למעט אפי׳ אינה רחבה י״ו אמה אמה אלא שהיא רחבה יותר מעשר וא״כ אמאי לא אמר רב יוסף בקצרה מדברי רבינו נלמד דאין פאה מצלת לענין שבת

ועוד קשיא דמתוך סוגיא דידן לכאור׳ מוכח דפרוץ מרובה עה״ע אפי׳ פרצה אחת יתרה מעשר קיל טפי מעומד מרובה כשפרצה אחת יתרה מעשר וכן כתב החו״ם בפתיחתו לתשובה פ״ח, וז״ל גרסינן בערובין דף י״א ע״א הרחב מעשר אמות אין צריך למעט אם יש לו צוה״פ ורב ס״ל צריך למעט, ואמר רב יוסף דמדברי רב נלמוד כי היכי דברחב מעשר לא מהני צוה״פ ה״ה בפרוץ מרובה עה״ע בכל ד׳ צדדין דהוי כרחב מעשר מצד אחד אין מועיל צוה״פ וש״ס דחי דפרוץ מרובה קיל טפי משום שמהני בפסי ביראות ובריי׳תא המסייעא לרב יוסף מוקי לי׳ בפיתחי שימאי עכ״ל, ולפ״ז מצינו למימר דאפי׳ לרב דס״ל בעומד מרובה ופרצה אחת יתרה מעשר לא מהני צוה״פ מ״מ ס״ל בפרוץ מרובה, דקיל טפי, מהני צוה״פ אפי׳ בפרצה יתרה מעשר כשאין הפרוץ מד׳ צדדין, וכש״כ לדידן דלא סבירא לן כרב אלא כתנא דמתניתן דוודאי מהני צוה״פ בפרוץ מרובה אפי׳ מד׳ צדדין אפי׳ פרצה אחת יתרה מעשר, וזהו דבר שקשה להולמו דאיך יצוייר וידומה דאם העומד מרובה על הפרוץ כפלי כפליים ורבי רבבות פעמים, אלא שפרצה אחת יתרה

מעשר וכתותי מיכתית שעורא דהך פרצה לגבי העומד המרובה, דאעפ״כ יהא חמור מפרוץ מרובה על העומד אפי׳ העומד המועט בטל באלף לגבי הפרוץ המרובה דוודאי לפי הסברה החיצונה הישרה אין לך חמורה מכל הפרצות שבעולם כפרוץ מרובה היכא דלא שייך לבוד. —

ועוד יש לדקדק בדברי רב יוסף דאמר מדברי רבינו נלמוה חצר שרובה פתחים וחלונות אינה נתרת בצוה״פ מ״ט הואיל ויותר מעשר אוסר במבוי, ופרוץ מרובה על העומד אוסר בחצר. מה יותר מעשר, האוסר במבוי, אינו ניתר בצוה״פ, אף פרוץ מרובה עה״ע, האוסר בחצר, אינו ניתר בצוה״פ, אמאי שינה רב יוסף לשונו ופתח במבוי וסיים בחצר ואיכפל לאשמועינן פעם אחר פעם גבי יותר מעשר דאוסר בחצר, וגבי פרוץ מרובה דאוסר בחצר, ומה שכתבו התוס׳ דלא נקט מבוי אלא משום דרב מיירי בה לא מספיק, דאמאי לא סיים ג״כ במבוי או ליתני סתמא ומילתא דלא טריחא מה יותר מעשר אינו ניתר בצוה״פ אף פרוץ מרובה אינו ניתר, ואפי׳ תימא דרב יוסף אמר הכי משום דמדרב סליק, אסתמא דתלמודא קשיא, דפריך מה ליותר מעשר, האוסר במבוי, שכן לא התרת בו אצל פסי ביראות לרבי מאיר, תאמר בפרוץ מרובה על העומד, האוסר בחצר, שכן התרת אצל פסי ביראות לדברי הכל, דאמאי סני ליה לסתם תלמודא למימר בקצרה, מה ליותר מעשר שכן לא התרת בו אצל פ״ב לר״מ, תאמר בפרוץ מרובה שכן התרת אצל פ״ב לדברי הכל דאטו ריהטא דמבוי וחצר תפסינהו להנהו רבנן, א״ו דדייקו בלישנא ואיכא רזא הכא, טמירא בגו, דאיתיהיב לי׳ רשותא לאתגלייא. — ולתרוצי הנך קושיות אימא מילתא בטעמא ויהא רעווא דתתקבל דוודאי בחדא רשותא, או בשתי רשויות מחד מינא, כגון ששתיהן מבואות או שתיהן חצרות, דינא הוא דפרוץ מרובה אפי׳ פרצה אחת אינה יתרה מעשר, חמירא טובא מעומד מרובה אפי׳ כשפרצה אחת יתרה מעשר, דהכי מסתברא מילתא, והכי אגמרי׳ רחמנא למשה לא תפרוץ רובה ואי בעית אימא דהכי אגמרי׳ רחמנא למשה גדור רובה, למר כדאית לי׳ ולמר כדאית לי׳ לקמן דף ט״ו ע״ב, ולית מאן דפליג אסתמא דמתניתן גבי שיירא שחנתה בבקעה, דתנן ולא יהו פרצות יתרות על הבנין, אע״ג דהבקעה כרמלית היא, וכדתניא בברייתא (סוכה דף ז״ין) יתרה שבת על סוכה, שהשבת אינה ניתרת אלא בעומד מרובה עה״פ, ואהא לא פליג רב ואע״ג דרב פליג אסתמא דידן וס״ל דפירצה יתרה מעשר חמירא ואין לה תקנה ע״י צוה״פ, מ״מ ס״ל דפרוץ מרובה חמירא טפי, אלא דאית לי׳ לרב דחצר קיל טפי ממבוי, דהכי אמר רב חנן בר רבא משמי׳ דרב (לעיל דף

וי"ו) דפרצת מבוי מצדו בד' טפחים, ומראשו, דהיינו שמיעט רחבו עד כעשר, ואח"כ נעשית פירצה באותו מיעוט כד' טפחים אסור היכא דבקעי בה רבים וההוא מבוי עקום דהוה בנהרדעא. רמו עלי' חומרא דרב, אלמא דרב מחמיר במבוי, משא"כ בחצר, דרב ס"ל דחצר קיל טובא ממבוי, ואין בקיעת הרבים מפסדת מחיצותיה, דהכי אמרינן לעיל דף ח"ת ולקמן דף כ"ב חצר שרבים נכנסין בזו ויוצאין בזו רשות הרבים לטומאה ורשות היחיד לשבת ואמרינן לעיל דף ח"ת ע"ב, דהוה אמינא דדווקא מדאורייתא הוי האי חצר רה"י דהזורק מרשות הרבים לתוכה חייב, אבל לטלטל בתוך החצר אימא דלא משתרייא, דרבנן גזרו עלי' קמל"ן רב, דאפי' מדרבנן שרי לטלטל בתוכו, דאין בקיעת הרבים אוסרת בחצר אלמא דרב מקיל בחצר ומחמיר במבוי וכתב הטו"ז סי' שס"ה ס"ק ג' וז"ל ואע"ג דלעיל במבוי, פוסל בבקעי רבים, כאן לענין חצר לא משגחינן בבקעי רבים עכ"לי וכן פסק המג"א ואע"ג דהאבן העזור חולק שם על שני המגנים, האחרונים פוסקין כוותיהו ומסתייעא מילתייהו מסוגיא דידן כדבעינן למימר לקמן וכן לענין עקמימות מחמיר רב גבי מבוי, כדאמרינן לעיל (דף וי"ו ע"א) מבי' עקום רב אמר תורתו כמפולש, משא"כ בחצר כמש"כ המג"א סי' שס"ג ס"קכ"ו דאינו צריך תקון בעקמימותו, וטעמא דמילתא משום דחצר, אע"ג דבקעי בה רבים, רשות היחיד גמור היא, והזורק מרשות הרבים לתוכה חייב, והמבוא' המפולשות אם רחבות י"ו אמה, רה"ר גמורה הן ואפי' המפולשת לבקעה כרה"ר דיינינן להו, משום דרבים בוקעין ולדריסת הרבים עבידי משא"כ בחצר דדיירי חצר רשאים לחסום את העוברים ואפי' אינן רשאין מ"מ מעיקרא לאו לדריסת חרבים עבידא, ואפי' חצר של רבים. דהיינו שהרבה בתים פתוחין לתוכה, ואפי' החצר פתוחה לרשות הרבים ובני הבתים יוצאים דרך החצר לרשות הרבים, אפ"ה רשות היחיד היא (עיין רש"י שבת דף וי"ו ד"ה חצר של רבים) וסתם חצרות, כי הכא בסוגיא דילן קילי עוד טפי, לפי שאינן פתוחות לרשות הרבים, אלא בין החצרות והמבואות הן שרויין וכשנפרצו, נפרצו למבוי או לחצר אחרת ולא לרשות הרבים, כמש"כ התוס' לקמן דף צ"ד ע"א ד"ה מאי שנא, והא דהצריכו לתקן הפרצה שבחצר ע"י פס רחב ד' או שני פסין של שני משהויין, והמבוי ניתר בלחי או קורה, לאו משום חומרא וקולא נגעי בה, דאדרבה חצר קיל ממבוי לענין טלטול בתוכה דרשות היחיד היא אלא טעמא דמילתא משום שאם אין גדר אין חצר ועל שם כך נקראת כן וצניע תשמישתא דילה כמש"כ הרשב"א ומהאי טעמא גופא דצניע תשמישתא דילה ולאו לדריסת הרבים עבידא והצריכו לה תקנתא יתרה משו"ה קילא טפי לענין הטלטול בתוכה ממבוי, וראי'

לדבר, דלאו משום חומרא וקולא נגעי בה, דלעיל דף ה׳ ע״ב בעי רב הונא ברי׳ דרי׳ למיעבד ק״ו מחצר למבוי, ומה חצר שאינה ניתרת בלחי וקורה, נתרת בעומד מרובה עה״פ, מבוי שניתר בלחי וקורה, אינו דין שניתר בעומד מרובה על הפרוץ, ודחי הש״ס האי ק״ו דמה לחצר שכן פרצתה בעשר, תאמר במבוי שכן פרצתה בארבע טפחים והקשו התוס׳ והריטב״א כמה קושיות אמאי לא ילפינן כמה הלכות מק״ו דמבוי וחצר, עד שלבסוף העלו התוס׳ בד״ה שפרצתו דליכא למימר דנילף ק״ו שלא יועיל לחי וקורה במבוי ועומד מרובה לחצר דגמירי לה מסיני דמהני, אלמא דלאו משום חומרא דחצר תקינו לה פסין, ולאו משום קולא דמבוי לגבי חצר סגי לה בלחי וקורה.

והא דחצר שארכה יותר על רחבה נידונית כמבוי לאו להחמיר על החצר אמרו כן אלא להקל עליה, שתהא ניתרת בלחי וקורה כמבוי אעפ״י שאינה דומה למבוי דהא אין בתים וחצרות פתוחין לתוכה, והטעם כתב הרמ״א בסי׳ שס״ג סעיף כ״ז הואיל ואין החצר קרובה לרשות הרבים, אלא פתוחה למבוי והמבוי פתוח לרשות הרבים. ולהיפך גבי מבוי שאין ארכו יותר על רחבו ד׳ אמות מרווחות שהוא נידון כחצר, היינו להחמיר על המבוי דלא ליסגי לי׳ בלחי וקורה ולא יהא ניתר אלא בפס ד׳ או שני פסין של שני משהויין וכתבו התוס׳ לקמן דף י״ב ע״ב ד״ה ובתים וז״ל ונראה לפרש משום דמבוי קרוב לרשות הרבים יותר מחצר, בעי בתים וחצרות, וכן כתוב בהגהת אשר גבי חצר שארכה יותר על רחבה ואין בתים וחצרות פתוחין לתוכה וז״ל וכי תימא מאי שנא ממבוי וי״ל דמבוי קרוב לרשות הרבים לכך הצריכו תרתי, אבל חצר דרחוק מרשות הרבים לא צריך והשתא מבואות שלנו, דקרובים לרשות הרבים, צריכין ב׳ לחיין אע״ג דארכו יותר על רחבן כיון דליכא חצרות פתוחות לתוכן אע״ג דאין לנו רה״ר גמורה עכ״ל

וכל אלו ההלכות אליבי׳ דרב נאמרו ונשנו, דהכי איתא לקמן דף י״ב ע״ב אמר רב יהוד׳ אמר רב מבוי שארכו כרחבו אינו ניתר בלחי משהו, אמר רבי חייא בר אשי אמר רב מבוי שארכו כרחבו אינו ניתר בקורה טפח אמר רבי זירא כמה מכוונין שמעתא דסבי, כיון דארכו כרחבו הוי׳ לי׳ חצר וחצר אינה ניתרת בלחי וקורה אלא בפס ארבעה

כללו של דבר אליבי׳ דרב חצר שדומה למבוי נותנין לה קולא דמבוי, ומבוי הדומה לחצר נותנין לו חומרא דחצר, ועוד דמבוי עקום צריך תיקון בעקמומיתו אעפ״י שהעקמימות רחוקה מרשות הרבים, וחצר לא בעיא תקון בעקמומיתה, ועוד דמבוי פרצתו בד׳ טפחים

בראשו ומצדו, והחצר פרצתה בעשר אמות, ועוד דגבי מבוי דריסת הרבים מפסדת וגבי חצר אין דריסת הרבים מפסדת כמש״כ הטו״ז והמג״א ודלא כאבן העוזר בסי׳ שס״ה סעיף ב׳

וכל אלו ההלכות הפסוקות אליבא דרב הן אמורות ולשיטתו

והשתא מיתרצי שפיר תלתא קושיות דלעיל דאע״ג דרב ס״ל דבכעשר לא צריך צוה״פ וביותר מעשר לא מהני צוה״פ וכן בפרוץ מרובה לרב יוסף אליבי׳ דרב היינו דווקא בפומא דמבוי שאין שם פרצה כלל אלא כניסה ויציאה אבל אם נעשית פרצה בין בצדו של מבוי בין בראשו אפי׳ אינה אלא בד׳ טפחים צריכא צוה״פ ומהניא נמצא דדין צוה״פ נוהג אצל מבוי בכה״ג ומיתרצא שפיר קושיא קמייתא. —

והא דמהמיר רב גבי מבוי יותר מגבי חצר היינו טעמא משום דמבוי ברשותן של רבים הוא ולדריסת הרבים עשוי משא״כ בחצר

והשתא הכי דייק רב יוסף, מדברי רבינו נלמוד חצר שרובה פתחים וחלונות אינה ניתרת בצוה״פ מ״ט הואיל ויותר מעשר דקיל האוסר במבוי החמור, אינו ניתר בצוה״פ, אף פרוץ מרובה דחמור, האוסר בחצר דקיל, אינו ניתר בצוה״פ והכי פירושא, מה יותר מעשר האוסר במבוי, אע״ג דהעומד מרובה דהא ארכו יותר על רהבו דאל״ה לאו מבוי הוא ונמצא דתרי מחיצות מעלייתא אית לי׳, ועוד דאין כאן שום פרצה אלא שני פתחים לכניסה ויציאה בפומא דמבוי, דלאו פרצות נינהו, דאטו בגמלא פרחא עיילי ונפקי אינשי, ואי עביד צוה״פ הוויין לי׳ ג׳ מחיצות, ואפ״ה קסבר רב הואיל והך מבוי הרחב מעשר אמות דמיא לדגלי המדבר דרחבן י״ו אמות ולדריסת הרבים עבידא אינו ניתר בצוה״פ, אף פרוץ מרובה החמור דרב חילי׳ ואלים גבורתי׳ לבטל את העומד המועט כאילו אינו, אע״ג דכל חדא וחדא מהפרצות אינה אלא כעשר או פחות, העומדות הנשארות בטלות הן, ואין להן תקנה ע״י צוה״פ אע״ג דחצר קיל, ואין בקיעת הרבים מפסדת, ורחוקה היא מרשות הרבים, דכיון דתרוייהו דהיינו יותר מעשר האוסר במבוי ופרוץ מרובה האוסר בחצר כל חדא וחדא צד קולא וצד חומרא אית בהו אישתכח דדמיין להדדי, ולמדין זה מזה בבנין אב, וחצר שרובה פתחים וחלונות אינה ניתרת בצוה״פ אע״ג שכל אחד ואחד מהפתחים אינו אלא כעשר או פחות מעשר וכל זה, משום חומרא דפרוץ מרובה

והשתא דחויי קמדחי לי׳ סתם תלמודא להא דרב יוסף אליביה דרב בחדא, ומקיים לי׳ בחדא מהא דפסי ביראות, דהא הני פסי ביראות כחצרות דיינינן להו, דומיא דחצר שרובה פתחים וחלונות בנדון דרב יוסף, דתניא לקמן דף כ׳ חצר שראשה אחד נכנס לבין הפסין מותר לטלטל מתוכה לבין הפסין ומבין הפסין לתובה אלמא חצרות נינהו,

ועוד כרשות היחיד שווינהו רבנן, דאמר ר׳ אלעזר הזורק מרשות הרבים לבין פסי ביראות חייב, נמצא דכחצרות ורה״י שווינהו משום דוחקייהו דבהמתן של עולי רגלים ויש כח ביד חכמים להפקיע מרשות הרבים כעין שאמרו ביהושע שאוהב ישראל הי׳ ומסר שבילי בית גלגול ליחיד ומאחר דפסי ביראות, יהי׳ מאיזה טעם שיהי׳. רשות היחיד וחצרות נינהו ופרוץ מרובה על העומד הן, ודומיא דחצר שרובה פתחים וחלונות הן, מהשתא הכי פריך תלמודא אהך בנין אב דרב יוסף

מה ליותר מעשר, האוסר במבוי, שכן לא התרת בו אצל פסי ביראות לר׳ מאיר, תאמר בפרוץ מרובה עה״ע, האוסר בחצר, שכן התרת אצל פסי ביראות לדברי הכל

והכי פירושא מה ליותר מעשר היכא דעומד מרובה, דקיל, האוסר בצירוף חומרא דדריסת הרבים במבוי, ולא מהני בי׳ צוה״פ לרב, היינו טעמא שכן גם בפסי ביראות, דחצרות נינהו, אוסר ר׳ מאיר ביותר מעשר דלא חמיר בולי האי בצירוף פרוץ מרובה דחמור, ומשום הכי דין הוא, דלא ליהני צוה״פ לרב ביותר מעשר דלא חמיר כולי האיבצרוף חומרא דבקיעת הרבים במבוי, ומשום הכי ג״כ דין הוא דלא ליהני צוה״פ לרב, ביותר מעשר אע״ג דלא חמיר כולי האי בחצר שרובה פתחים וחלונות, דהיינו בצרוף פרוץ מרובה, דחמור, והיינו בנין אב דרב יוסף אליבי׳ דרב ובהא מודינא לרב יוסף תאמר בפרוץ מרובה לחוד, בלא צירוף עם יותר מעשר, אלא בעשר ובפחות מעשר, נהי דפרוץ מרובה חמור כולי האי, דאוסר אפי׳ בחצר, דקיל, ואפי׳ בעשר ובפחות מעשר, משום חומרא דפרוץ מרובה לחוד, מ״מ דין הוא, דליהני בי׳ צוה״פ בכה״ג אפי׳ לרב, וכש״כ לדידן, שכן התירו פרוץ מרובה בעשר ופחות מעשר לדברי הכל אצל פסי ביראות דחצרות נינהו, אפי׳ בלא צוה״פ דלא פליגי ר״מ ור״י בפסי ביראות אלא ביותר מעשר, אבל בעשר התירו לד״ה אף אנו נאמר בחצר שרובה פתחים וחלונות, בעשר ופחות מעשר מהני צוה״פ לד״ה אפי׳ לרב ודלא כרב יוסף. ולדידן, דלא ס״ל כרב ובמבוי מהני צוה״פ ביותר מעשר בעומד מרובה אולי מצינן למימר, דבחצר שרובה פתחים דקיל טפי, משום דלאו לדריסת הרבים עבידא, ואין בקיעת הרבים ופרצה של ד׳ טפחים מפסדת בה, אפי׳ בפרוץ מרובה ופרצה אחת יתרה מעשר דאיכא תרתי לריעותא אפ״ה מהני צוה״פ דלא כרב ודלא כרב יוסף אבל במבוי ועיר פרוצה כשהפרוץ מרובה ופרצה אחת יתרה מעשר כיוון דאיכא תרתי לריעותא ואי תימא תלתא לריעותא חדא דמבוי ועיר פרוצה חמירי, ועוד דפרוץ מרובה חמירא ועוד דפרצה אחת יתרה מעשר, וודאי דבצירוף כל הני ריעותות לא מהני צוה״פ אפי׳ אי ס״ל דלא כרב ודלא כרב יוסף וזו היא שיטת הרמב״ם ז״ל, אלא שהוא ז״ל אינו מחלק לענין זה בין חצר למבוי אבל אם הפרצה אינה אלא כעשר

או פחות מעשר אפי׳ אם הפרוץ מרובה ואפי׳ במבוי ועיר פרוצה דחמירי אפשר דס״ל להרמב״ם דמהני צוה״פ וצריכא צוה״פ והא דתנן במתניתן לקמן ט״ו ע״ב כל פרצה שהיא כעשר אמות מותרת מפני שהיא כפתח זהו דווקא בעומד מרובה או פרוץ כעומד כדתנן לעיל מיני׳ בסמוך ולא יהו פירצות יתרות על הבנין אבל אם הפרוץ מרובה אפי׳ בכעשר צריכא צוה״פ ומהניא וזהו שכתב הרב המגיד הביאו הב״י בפירושו על חטור סי׳ שס״ב שאפשר שבפרצה יו״ד מודה הרמב״ם דאפי׳ בפרוץ מרובה על העומד כשר אם יש לה צוה״פ עכ״ל והיינו טעמא משום דמצינו למימר מאחר דאיפרך רב יוסף מהא דפסי ביראות, תו לא מחלקינן לענין זה בין חצר למבוי כמו שמחלקינן ביניהן לענין פרצה של ד׳ טפחים ולענין עקמומית ולענין בקיעת הרבים אליבא דרב וכדעת שני המגנים

ובעזרת העוזר העליון, הייתי עוזר ומגן, לשני המגנים, נגד האבן העוזר והחזקתי יד החזקה של הרמב״ם ז״ל דפרוץ מרובה חמירא ואם הפרצה יתרה מעשר לא מהני צוה״פ דדברי רב יוסף לא לגמרי נדחו ובכעשר ופחות מעשר אפי׳ בפרוץ מרובה מהני צוה״פ וצריכא צוה״פ כדעת הה״מ אליבא דהרמב״ם ז״ל — אלא דבשקלא וטריא דסתם תלמודא בסוגיא דילן עד השתא אכתי לא ידעינן דלית הילכתא כוותי׳ דרב. ומעתה נקוט מיהת פלגא דרב יוסף אליבי׳ דרב בידך דהיכא דהפרוץ מרובה ופרצה אחת יתרה מעשר, דאיכא תרתי לריעותא לא מהני צוה״פ דלענין זה לא נדחו דבריו, וזיל בתר טעמא, דהא פרכינן אהא דרב יוסף מפסי ביראות, מה ליותר מעשר האוסר במבוי, שכן לא התרת בו אצל פסי ביראות לרבי מאיר, תאמר כפרוץ מרובה על העומד שכן התרת בפסי ביראות לדברי הכל, נמצא דלא נדחו דברי רב יוסף אלא משום האי טעמא דגבי פסי ביראות התירו פרוץ מרובה לדברי הכל ומאחר דלא התירו התם לדברי הכל אלא בכעשר אבל ביותר מעשר פליגי ר״מ ור״י, אישתכח דדברי רב יוסף אליבי׳ דרב לא נדחו אלא במאי דאמר דאפי׳ בכעשר ופחות מעשר לא מהני צוה״פ היכא דהפרוץ מרובה, אבל במאי דאמר דביותר מעשר לא מהני צוה״פ בפרוץ מרובה, לא נדחו, משום דלא שרינן כה״ג גבי פסי ביראות לדברי הכל

והשתא מהדר סתם תלמודא לאתויי סייעתא להך פלגא דרב יוסף אליבי׳ דרב דנדחה והיינו דבפרוץ מרובה אפילו בחצר דקיל, דלאו לדריסת הרבים עבידא כמו מבוי סתום ולאו לבקיעת הרבים עבידא, כמו מבוי מפולש, ואפי׳ אם הפירצות אינן אלא כעשר ופחות מעשר, דאז אילו הי׳ העומד מרובה אינן צריכות לצוה״פ, השתא דהפרוץ מרובה, אינן ניתרות ע״י צוה״פ לרב, דתניא דפנות הללו, דהיינו של חצר

המוקפת מד׳ רוחותיה, שריבה בהן פתחים וחלונות, מותרין, ובלבד שיהא העומד מרובה עה״פ, הא אם הפרוץ מרובה עה״ע, אסורות, ומדקרי להו פתחים. ש״מ דיש להם צוה״פ, ומדקתני סתמא, ולא פירש שהן יתרות מעשר, ש״מ דאפי׳ אינן אלא כעשר ופחות מעשר אינן ניתרות ע״י צוה״פ והיינו כרב יוסף אליבי׳ דרב, ודחי רב כהנא, כי תניא ההיא, בפיתחי שימאי, אבל אם צורות הפתח נעשות כתיקונן, מהניין בכעשר ובפחות מכעשר אפי׳ לרב ודלא כרב יוסף משא״כ ביותר מעשר ופרוץ מרובה דשפיר מצינן לטילף בבנין אב דרב יוסף מהא דרב, דלא נדחה מהא דפסי ביראות ואישתכח דפלגא דרב יוסף כדקאי קאי אליבי׳ דרב, דהיינו ביותר מעשר ופרוץ מרובה, ופלגא אחריתא דחוי׳ ועומדת כדמעיקרא ואמרינן דבכעשר ופרוץ מרובה מהניא צוה״פ וכל זה אליבי׳ דרב דהא אכתי לא ידעינן דלית הילכתא כוותי׳ אלא אליבא דרב יוסף שקיל וטרי דס״ל כרב

והשתא מהדר תלמודא לאתויי ראי׳ דאף ר׳ יוחנן סבר לה להא דרב דלא מהני צוה״פ ליותר מעשר במבוי דאמר רבין בר רב אדא א״ר יצחק מעשה באדם אחד בבקעת בית חרוותן שנעץ ד׳ קונדסין בד׳ פינות השדה ומתח זמורה עליהם ובא מעשה לפני חכמים והתירו לו לענין כלאים ואמר ריש לקיש כדרך שהתירו לו לענין כלאים כך התירו לו לענין שבת ר׳ יוחנן אמר לכלאים התירו לו, לענין שבת לא התירו לו, במאי עסקינן כו׳ אילימא בעשר בהא לימא ר׳ יוחנן בשבת לא ופירש״י הא בעשר לכולי עלמא פיתחא הוא אלא לאו ביותר מעשר, אלמא דר׳ יוחנן כרב ס״ל, לא, לעולם בעשר כלומר דר׳ יוחנן לית לי׳ דרב וביותר מעשר לא מהני צוה״פ והכא בעשר עסקינן ובדרב חסדא קא מפלגי דאמר צוה״פ שעשאה מן חצד לא עשה ולא כלום ריש לקיש לית ליה דרב חסדא ומשו״ה קאמר דהתירו בין לענין שבת בין לענין כלאים ור׳ יוחנן אית לי׳ דר״ח וקסבר כי אמר רב חסדא, לשבת אבל לכלאים אפי׳ מן הצד מהני דשבת חמור מכלאים.

ולזכרון דברים אציג לפניך מה שיש לדקדק בשקלא וטריא הדא ובמה שפירשו המפרשים

א׳ מה שהקשו התוס׳ בד״ה אילימא בעשר בהא לימא ר״י בשבת לא וז״ל אך קשיא דהא רב יוסף אסר אפי׳ בעשר הואיל ופרוץ מרובה וי״ל דאין לחוש לדברי רב יוסף הואיל ונדחו ומתוך תירוצם זה, דדברי רב יוסף נדחו, הקשו מפסי ביראות ושיירא אטאי הוצרכו לדיומדין וקנים וחבלים הי׳ להם לעשות ד׳ קונדיסין וזמורה על גביהן

ב׳ התורת חיים בתדושיו עַל מס׳ ערובין בד״ה אלא לאו ביתר מעשר הקשה וז״ל הרמב״ם ז״ל בפי״ו מה״ש כתב שאם הי׳ לפירצה צוה״פ

אעפ"י שיש בה יותר מעשר אינה מפסדת המחיצה והוא שלא יהא הפרוץ מרובה עה"ע משמע דס"ל דצוה"פ לא מהני לתנא דמתניתן ביתר מעשר אא"כ עומד מרובה וקשה מאי דייק הכא מדרבי יוחנן דלמא שאני הכא דפרוץ מרובה ולפי' לא מהני צוה"פ ביותר מעשר עכ"ל פירוש לפירושו דהש"ס בעי לאתויי ראי' דר' יוחנן פליג אתנא דמתניתן וס"ל כרב דביותר מעשר צריך למעט ולא מהני צוה"פ דילמא לעולם ר"י כתנא דמתניתן ס"ל דבעומד מרובה א"צ למעט ולא כרב דאפי' בעומד מרובה צריך למעט והא דאמר ר' יוחנן גבי בקעת בית חרוותן דלענין שבת לא התירו ביותר מעשר ע"י צוה"פ היינו בפרוץ מרובה דהא ד' קונדסין על ד' פינות היינו פרוץ מרובה

ג' דהש"ם מסיק הכא לעולם בעשר ומן הצד כלומר לעולם אימא לך דר"י לית לי' דרב וס"ל דביותר מעשר נמי מהני צוה"פ ולפי"ז בעשר אין צריכין לצוה"פ כמש"כ רש"י לעיל בסמוך ד"ה בשבת לא הא בעשר לכ"ע פיתחא הוא וקשה דמאי משני דהכא בצוה"פ מן הצד עסקינן ומשו"ה קאמר ר' יוחנן דלענין שבת לא התירו וליהוי נמי מן הצד דל צוה"פ לגמרי מהכא, הא אפי' בלא צוה"פ כשרה

ד' דמסיק הש"ם לעולם בעשר ומן הצד ובדרב חסדא קא מיפלגי וקשה אמאי חזר בו הש"ם ממאי דאמר דהכא ביותר מעשר עסקינן, לימא דלעולם ביותר מעשר עסקינן כדבעי למימר מעיקרא ור' יוחנן לית לי' דרב ואפי' ביותר מעשר מהני צוה"פ והא דאמר לענין שבת לא התירו היינו משום דצוה"פ מן הצד הוה ובדרב חסדא קא מיפלגו

ה' דהריטב"א בחדושיו ד"ה חצר שרובה פירש דרב יוסף אפי' אליבא דתנא דמתניתן אמר למילתי' דמדרב נשמע לרבנן וא"כ אפי' לדידן דלית לן דרב אית לן הא דרב יוסף עיי"ש וקשה היכן מצינו כה"ג, דמדאמר רב יוסף מדברי רבינו נלמד ודאי ש"מ דאי לאו הא דרב לא שמעינן הא דרב יוסף ואמאי נתן רב יוסף מקום לטעות ולזמר דאי הלכתא כתנא דמתניתן אפי' פרוץ מרובה ניתר ע"י צוה"פ אפי' כשפרצה אחת יתרה מעשר

ו' דהש"ם בעי לאתויי ראי' דאף ר' יוחנן כרב ס"ל ופירש"י דלא מהני צוה"פ ליותר מעשר במבוי וקשיא טובא דמבוי מאן דכר שמי' בהך עובדא דבקעת בית חרזותן הא התם לאו במבוי עסקינן אלא בד' קונדסין על ד' פינות השדה דלא דמיין להדדי כלל

ז' קשיא טובא בהך מעשה דבקעת ב"ח דהלשון מורה דלא הוה אלא חד עוברא שהרי אמר מעשה באדם אחד בבקעת ב"ח שנעץ וכו' ובא מעשה לפני חכמים והתירו לו לענין כלאים ואמר ר"ל כדרך שהתירו לו לענין כלאים כך התירו לו לענין שבת משמע

דגופא דעובדא לא הוה אלא חד אלא שנשאלה שאלה לשני ענינים ואפ״ה פירשו בעלי התוס׳ דלענין שבת לא נשאלה שאלה בבקעה דבבקעה ודאי דלא מהניין ד׳ קונדסין ודוקא בחצר ומבוי התירו, ולענין כלאים התירו באופן אחר אלמא דתרי עובדי הוו מה שאין הלשון מורה כן

ולפי מאי דאמרן לעיל ודבעינן למימר לקמן כל הני קושיות מיתרצו ולא הדרי לדוכתייהו וכל סוגיא דילן אתיא שפיר מרישא דרישא עד סיפא דסיפא ונתפשטו כל הקמטים רק חוק ואמץ ובטל דעתך לפי שעה ועשה אזנך כאפרכסת לקבל האמת ממי שאמרו ואפי׳ מן ההדיוט הסמוי מן העין כמוני דלזימנין אפילו באפרקסתיה דענייא תשכח מרגניתא ונ״מ טובא להלכה ולמעשה לענין כלאי הכרם לבני א״י מדאורייתא ולגליות ישראל מדבריהם והריני יושב ודן לפניך ע״ג קרקע ואומר אני דהך שדה בבקעת בית חרוותן כרם הוה דהא לענין כלאי הכרם משתעי ואשכחן כרם דאיקרי שדה בין בלשון מקרא ובין בלשון חכמים דכתיב ולא תשכל לכם הגפן בשדה (מלאכי ג׳) והזורע ב׳ מינים עם חרצנים בכרם הרי זה לוקה שתים אחת משום שדך לא תזרע ואחת משום כרמך לא תזרע (חולין דף פ״ב ע״ב תוס׳ ד״ה ולאפוקי) והך כרם דבקעת בית חרוותן מוקף מחיצות הוה דסתם כרמים מוקפין גדרות נינהו וויל קרי בי רב הוא במשעול הכרמים גדר מזה וגדר מזה על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב כו׳ וגדר אבניו נהרסה, את אשר אני עושה לכרמי הסר משוכתו פרץ גדרו, גפן ממצרים תסיע כו׳ למה פרצת גדרי׳ וכן במשניות דמס׳ כלאים כגון גבי מחול הכרם מינכרא מילתא דסתם כרם מוקף גדר ובירושלמי דמס׳ ערובין ומס׳ סכה ובפ״ד מ״ד דמס׳ כלאים אהך מתניתן דתני גדר שנפרץ עד עשר אמות הרי הוא כפתח יתר מכאן כנגד הפרצה אסור מייתי ג״כ הך פלוגתא דר״י ור״ל לענין צוה״פ ואיתא התם ר״ש בן לקיש בשם ר׳ יודא בן חנינא נעץ ארבעה קנים בארבע זויות שבכרם וקשר גמי מלמעלה מציל משום פאה ומיירי בסתם כרם שהוא מוקף מחיצות דהא אמתניתן דגדר קאי ור׳ יוחנן פליג התם אהא דר״ל ואמר לי׳ מעשה שהלך ר״י בן קרחה אצל ר׳ יוחנן ב״נ לנגנינר והראה לו שדה אחת ובית חבירתה היתה נקראת והיו שם פרצות יותר מעשר והי׳ נוטל אעין וסותמן, דוקרנין וסותם, עד שמיעטן פחות מעשר אמר כזה כן מחיצות שבת ומדאמר שהיו שם פרצות באותה שדה ש״מ שהי׳ שם ג״כ עומד שהשדה הי׳ מוקף מחיצה כעין הך דריש לקיש בשם רבי יהודא בר חנינא אלא דר״ל סבר שקושר גמי מלמעלה ומציל משום פאה ור׳ יוחנן סבר שאין צוה״פ מן הצד מצלת גבי כלאים ביותר מעשר ופרוץ מרובה ומייתי ראי׳ משדה

דריב״ק שהי׳ נוטל עצים ודוקרנין והי׳ סותם הפרצות דס״ל דברחב מעשר צריך למעט רוחב הפרצה כדי להעמידה על עשר ומשו״ה פליג ר״י אדר״ל אלמא דהא דאמר ריש לקיש נעץ ד׳ קנים בד׳ זויות שבכרם וקשר גמי מלמעלה מציל משום פאה מיירי ג״כ כגוונא דהך שדה דרבי יוחנן ב״נ דהיינו בכרם המוקף מחיצות שנפרצו ביותר מעשר ולא שהעמיד הקנים באויר העולם שאין שם מחיצה זולת צוה״פ והא דאמר ר״י כוה כן מחיצות שבת רצה לומר דלענין שבת ג״כ צריך למעט ולא מהני צוה״פ ביותר מעשר אם הפרוץ מרובה ואהא קאמר רבי זעירא התם מודה ר״ש בן לקיש לענין שבת שאין הפאה מצלת יותר מעשר כלומר אע״ג דאמר רשב״ל לעיל לענין כלאים דצוה״פ מועילה לפרצה יתרה מעשר מודה הוא לענין שבת שאין צוה״פ מועילה לפרצה יתרה מעשר כשהפרוץ מרובה וכדרב יוסף בש״ס דילן ומינכרא מילתא דהך פלוגתא דר״י ור״ל בירושלמי היינו הך פלוגתא דר״י ור״ל בש״ס דילן ומה התם בעובדא דנגנינר קרי לי׳ שדה ואפ״ה כרם הוה ומוקף מחיצות הוה שהרי היו שם פרצות ונטל עצים וסותמן להעמידן על עשר ה״נ גבי עובדא דבקעת בית חרוותן דש״ס דילן אע״ג דקרי לי׳ שדה כרם מוקף מחיצות הוה וראי׳ לדבר מהא דמסקינן בגמרא דילן דר״י ור״ל בדרב חסדא קמפלגי דאמר צוה״פ שעשאה מן הצד לא עשה ולא כלום ופירש הרי״ף בשם רב האי גאון כגון שעשאו מצדו של כותל דהוי לי׳ פיתחא בקרן זוית הרי מפורש שהי׳ שם כותל ועוד דאי אמרת שלא הי׳ שם מחיצה כלל, אלא כל הרוחות נעשות ע״י צורות הפתח היך יצוייר והיך ידומה פיתחא בקרן זוית א״ו דהך שדה מוקף מחיצות הוה ונפרצו המחיצות בקרנות זויותיהן ובא אדם אחד ונעץ ד׳ קונדיסין שנים בקרן זוית זו, ושנים בקרן זוית שכנגדו באלכסון ואע״ג דפירוש הגאון אהא דצוה״פ מן הצד אינו מקובל להלכה, אלא כפירש״י דבעינן כמשקוף ע״ג מזוזות מ״מ גופא דעובדא, דכרם מוקף מחיצות הוה, כדקאי קאי ואהא לית מאן דפליג ואפושי פלוגתא למה לן

והשתא כל סוגיא דילן אתיא שפיר דהך שדה דבקעת בית תרוותן דין חצר של יחיד שנפרצה לכרמלית יש לה שהרי מוקפת מחיצות היתה ולאו לדריסת ובקיעת הרבים עבידא אדרבה בעל הכרם רוצה ורשאי לחסום את העוברים ולמנוע דריסת ובקיעת הרבים משדהו וכרמו ואפי׳ חצר שנפרצה לרה״ר דין כרמלית יש לתוכה כדלקמן פ״ט משנה ב׳ כש״כ הכא שבבקעה היא שרה״י והבקעה גופא כרמלית היא ולפי שהפרוץ הי׳ מרובה עה״ע והי׳ באותו כרם שומירה או בית דירה נשאלה שאלה לפני החכמים לענין כלאים ולענין שבת בהדי הדדי דומיא דחצר שרובה פתחים וחלונות דרב יוסף אליבי׳

דרב אי ניתרת ע״י צוה״פ אי לא ואמר ר׳ יוחנן לענין כלאים התירן לו לענין שבת לא התירו לו לטלטל בתוכה והוה סלקא אדעתי׳ דהש״ם דהכא בבקעת בית חרוותן בפרצה יתרה מעשר עסקינן והא דאמר ר״י לענין שבת לא התירו היינו טעמא משום בנין אב דרב יוסף דאמר לעיל מדברי רב נלמוד מה יותר מעשר בעומד מרובה, דקיל, האוסר במבוי דלדריסת ובקיעת הרבים עבידא, דחמירא אינו ניתר בצוה״פ אף פרוץ מרובה דחמירא דאפי׳ פחות מעשר אוסר אפי׳ בחצר דקיל, אינה ניתרת ע״י צוה״פ וכי היכי דרב יוסף ודאי לא אמר למילתי׳ אלא אליבי׳ דרב ולא לתנא דמתניתן דהא בפירוש אמר מדברי רבינו נלמד ה״נ ר״י לא אמר לענין שבת לא התירו אלא אליבי׳ דרב בבנין אב והכי קאמר מה יותר מעשר בעומד מרובה דקיל, האוסר במבוי דחמירא אינו ניתר ע״י צוה״פ, אף יותר מעשר בפרוץ מרובה דחמירא, האוסר אפי׳ בחצר דלאו לבקיעת הרבים עבידא דקיל אינה ניתרת ע״י צוה״פ ואולא חומרא דפרוץ מרובה ויותר מעשר לגבי קולא דחצר דלאו לבקיעת הרבום עבידא ואולא קולא דעומד מרובה לגבי חומרא דמבוי ויותר מעשר וכי הדדי נינהו ולמדין זמ״ז בבנין אב דהכא והכא איכא חדא לקולא ותרתי לחומרא, תרתי לחומרא. דהיינו גבי מבוי בקיעת הרבים ויותר מעשר וגבי חצר יותר מעשר ופרוץ מרובה, וחדא לקולא בכל חד וחד, היינו גבי מבוי קולא דעומד מרובה וגבי חצר קול׳ דלאו לבקיעת הרבים עבידא והשתא ליכא למפרך כדפרכינן אבנין אב דרב יוסף ולמימר דאפי׳ רב מודה דמהניא צוה״פ דמה ליותר מעשר האוסר במבוי שכן לא התרת בו אצל פסי ביראות לר׳ מאיר. תאמר בפרוץ מרובה האוסר בחצר שכן התרת אצל פסי ביראות דחצרות נינהו לד״ה דהיינו בעשר ופחות מעשר הא ליכא למפרך שהרי הכא בבקעת בית חרוותן ג״כ ביותר מעשר עסקינן והוי דומיא דפסי ביראות דפליגי בי׳ ר״מ ודבנן ולא התירו לד״ה ושפיר יליף רבי יוחנן בבנין אב חצר ממבוי דאע״ג דחצר אין בקיעת הרבים מפסדת מחיצותיה לרב וקיל טובא ממבוי מ״מ חצר שהפרוץ בה מרובה דומה למבוי בעומד מרובה, וכשם שמבוי בעומד מרובה אינו ניתר ע״י צוה״פ ביותר מעשר, כך חצר שפרוץ בה מרובה אינה ניתרת ע״י צוה״פ ביותר מעשר

והכי דייק תלמודא במאי עסקינן הכא בשדה דבקעת בית חרוותן אילימא בפרצה כעשר בהא ליטא ר׳ יוחנן לענין שבת לא התירו ע״י צוה״פ הא הך פלגא דרב יוסף נדחה מהא דפסי ביראות דאיכא ג״כ פרוץ מרובה ואפ״ה התירו בכעשר לדברי הכל אפי׳ בלא צוה״פ משום דוחקייהו דבהמתן של עולי רגלים ולדידן אמאי לא

התירו חכמים עכ"פ ע"י צוה"פ דאע"ג דפרוץ מרובה חמירא מעומד מרובה היינו דבעומד מרובה אין צריכין לצוה"פ בכעשר דמטילא פיתחא הוה ובפרוץ מרובה צריכין צוה"פ אפי' בכעשר אבל כולי האי לא מחמרינן בפרוץ מרובה דנימא דלא מהניא צוה"פ בכעשר אפי' בחצר דקיל ושדה זו דבקעת ב"ח מוקף מחיצות לדירה הוה שהי' בו שומירה ובית דירה שהרי נשאלה שאלה לפני חכמים אי שרי לטלטל בתוכה ואמאי לא התירו לענין שבת ע"י צוה"פ מאחר שבעומד מרובה אין צריכין לצוה"פ אפי" במבוי דחמירא דבהא לא פליג רב אתנא דמתניתן ודי להחמיר בפרוץ מרובה שצריכין צוה"פ אפי' בחצר דקיל אלא לאו ביותר מעשר דלא מהני צוה"פ לרב אפי' בעומד מרובה ומשו"ה לא מהניא בפרוץ מרובה אפי' בחצר דקיל אלמא דאף ר' יוחנן כרב ס"ל דאל"ה לא הי' מחמיר כולי האי בחצר שנפרצה לכרמלית דקיל אעפ"י שהפרוץ מרובה ולא כמו שפירש השו׳ מקוצי דסלקא אדעתי' דהש"ם דהא דפרוץ מרובה חמירא לא ילפי ר' יוחנן ורב יוסף אלא מהא דאמר רב דביותר מעשר לא מהניא צוה"פ אפי' בעומד מרובה דוודאי אפי' בלאו הכי ידעינן שפיר דפרוץ מרובה חמירא משום דהכי מסתברא והכי אגמרי' רחמנא למשה לא תפרוץ רובה

ודחי הש"ם לעולם אימא לך דר' יוחנן לא סבירא לי' הא דרב אלא כתנא דמתניתן דבעומד מרובה אפי' ביותר מעשר מהניא צוה"פ אפי' במבוי דחמירא והכא גבי חצר דבקעת בית חרוותן בפרצה כעשר עסקינן והא דלא התירו לענין שבת משום דצוה"פ מן הצד הוה וקשיא הא דכתיבנא לעיל אמאי חזר בו הש"ם מהא דאמר דביותר מעשר עסקינן לימא דר"י לית לי' הא דרב וביותר מעשר מהניא צוה"פ והא דלא התירו משום דצוה"פ מן הצד הוה אלא דאי הוה אמר הכי הו"א דאי עבד צוה"פ כתיקונה אפי" בפרוץ מרובה ויותר מעשר דאיכא תרתי לריעותא נמי מהניא כמו שפסקו הר"י והרשב"א וזה אינו אלא כמו שפסקו הרמב"ם והב"י דביותר מעשר ופרוץ מרובה אפי" צוה"פ כתיקונה לא מהניא והכא בבקעת בית חרוותן ע"כ בפרוץ מרובה עסקינן מדאמר הש"ם לעיל אילימא בעשר בהא לימא ר"י בשבת לא התירו ע"י צוה"פ ואי בעומד מרובה מיירי לכ"ע אין צריכין לצוה"פ א"ו דבפרוץ מרובה עסקינן דאפי' בכעשר צריכין צוה"פ ומהניא כשיטת הרב המגיד אליבי' דהרמב"ם וביותר מעשר דאיכא תרתי לריעותא סתם תלמודא ידע שפיר דאפי' לר"ל לא מהניא צוה"פ לענין שבת אפי' אי לית לן הא דרב ובמאי פליגי ומשו"ה הוצרך הש"ם למימר לעולם בעשר ומן הצד ובדרב חסדא קא מיפלגי

ואל תטעה למימר דמשום האי טעמא לחוד קא חזר בו הש"ם מהא דאמר דביותר מעשר עסקינן ומסיק דבכעשר עסקינן אלא ע״ד טעמא אחרינא איכא למילתא טמירא בגו ואם חביבין עליך דברי

דודים יותר מיינה של תורה מגלינא לך טעמא ודרישנא לי׳ בפרקא רק עשה אונך כאפרכסת וקבל האמת ממי שאמרו

דהכי מסיים הש״ס שקלא וטריא דידן ורמי דר״י אדר״י ודמי דר״ל אדר״ל דאמר ריש לקיש משום ר׳ יהוד׳ ברבי חנינא פאה מותרת לענין כלאים אבל לא לשבת ור״י אמר כמחיצות לשבת דלא כך מחיצות לכלאים דלא ואישתכח דר״י ור״ל כל חד וחד קשיא דידי׳ אדידי׳ דאילו הכא בבקעת בית חרוותן אמר ר״ל כדרך שהתירו לו לענין כלאים כך התירו לו לענין שבת והתם קאמר ר״ל לענין שבת לא התירו ונמצא לר״ל קשיא שבת אשבת, ור׳ יוחנן ג״כ קשיא דידי׳ אדידי׳ דאילו הכא קאמר דלענין כלאים התירו לו והתם קאמר כמחיצות לשבת דלא כך מחיצות לכלאים דלא וקשיא כלאים אכלאים ומשני דלא קשיא דאידי ואידי מן הצד והתם בבקעת בית חרוותן בעשר והכא ביותר מעשר כלומר הא דאמר ר״ל בבקעת ב״ח דאף לענין שבת התירו היינו דוקא בעשר דליכא אלא חדא לריעותא והיינו פרוץ מרובה דצוה״פ מן הצד לאו ריעותא היא דהא ר״ל לית לי׳ דרב חסדא, והא דאמר ריש לקיש התם פאה מותרת לענין כלאים אבל לא לשבת מיירי ביותר מעשר דבתרתי לריעותא מודה ר״ל לענין שבת דלא מהניא צוה״פ אע״ג דלא ס״ל כרב אלא כתנא דמתניתן ודר׳ יוחנן אדר״י נמי לא קשיא דהא דאמר ר׳ יוחנן בבקעת ב״ח דלענין כלאים התירו היינו דוקא בעשר דליכא אלא תרתי לרעותא דהיינו פרוץ מרובה ומן הצד והא דאמר התם כמחיצות לשבת דלא כך מחיצות לכלאים דלא, מיירי ביותר מעשר דאיכא תלתא לריעותא פרוץ מרובה ויותר מעשר ומן הצד דר׳ יוחנן אית לי׳ דרב חסדא ואע״ג דלגבי כלאים דקיל טשבת, התירו מן הצד ט״ט ריעותא מיהת מיקריא וחזיא לאיצטרופי לפרוץ מרובה ויותר מעשר למיהוי תלתא לריעותא משא״כ לר״ל דלית לי׳ דרב חסדא לא שאני לן כלל בין ע״ג למן הצד ואפי׳ רעותא לא מיקריא דוק ותשכח ותימצי למימר דבין לר״י ובין לר״ל בתרתי לריעותא כגון פרוץ מרובה ויותר מעשר לא מהני צוה״פ לענין שבת אפי׳ בחצר אע״ג דתרווייהו לית להו דרב אלא כתנא דמתניתן ס״ל דבעומד מרובה מהני צוה״פ אפי׳ ביותר מעשר אבל בפרוץ מרובה לא מהני צוה״פ לכ״ע ביותר מעשר אפי׳ בחצר דקיל וכש״כ במבוי וחצרות של רבים כעיירות שלנו דלדריסת ובקיעת הרבים עבידי ותידוק מינה דלרב גופי׳ כש״כ וכש״כ דלא מהני צוה״פ בתרתי לרעותא אפי׳ בחצר דקיל וכש״כ במבוי וחצרות של רבים דחמירי ופסק הרמב״ם והב״י עולה יפה ויפה למסקנא דסוגיא לכ״ע בין לרב ובין לתנא דמתניתן וכלהו אמוראי דשקלי וטרי בסוגיא דידן

ולענין כלאים דקיל משבת ר״י ור״ל תרווייהו ס״ל דאפי׳ בתרתי

לרעותא מהניא צוה״פ אלא דר״י אית ליה דרב חסדא לענין שבת, וצוה״פ מן הצד לענין כלאים עכ״פ רעותא מיקריא ומשו״ה לא מהניא לר״י צוה״פ מן הצד לגבי כלאים היכא דהפרוץ מרובה ופרצה אחת יתרה מעשר דהוי תלתא לריעותא אבל צוה״פ ע״ג מהניא לר״י גבי כלאים אפי׳ בפרוץ מרובה ופרצה אחת יתרה מעשר כדתניא לקמן דף ט״ז בברייתא דג׳ מדות ומייתי לה הש״ס בסיומא דסוגיא דילן אליבא דר׳ יוחנן אילימא על גבן יותר מעשר אסור והתניא היו שם קנין הדוקרנין ועשה להן פאה מלמעלה אפי׳ ביותר מעשר מותר ולא קאי אעומד מרובה דסליק מיני׳ לחוד אלא אפי׳ אפרוץ מרובה משום דלגבי כלאים מהניא צוה״פ אפי׳ בתרתי לרעותא לכ״ע ובלבד שלא יהו תלתא לרעותא ומשו״ה אהא דאמר הש״ס מנא תימרא דשני לן בין עשר ליותר מעשר דקדק רש״י לפרש דשני לן בכלאים בין עשר ליותר מעשר מן הצד עכ״ל כלומר, הא דאמר ר״י כמחיצות לשבת דלא כך מחיצות לכלאים דלא הכי פירושו כי היכי דלענין שבת אסור משום טעמא דמן הצד לחודי׳ כך לענין כלאים אסור משום יתר מעשר ופרוץ מרובה ומן הצד דאיכא תלתא לרעותא והשתא הדרנא לוותך ואימא לך דמתרי טעמי מסיק הש״ס לעיל לעולם בעשר ומן הצד ובדרב חסדא קא מיפלגי ולא מסיק דביותר מעשר ומן הצד ובדרב חסדא קמפלגי דאילו הוה אמר הכי לא אתא שפיר הא דאמר ר׳ יוחנן לענין כלאים התירו דביותר מעשר ופרוץ מרובה ומן הצד דאיכא תלתא לרעותא אפי׳ גבי כלאים לא התירו לרבי יוחנן ולא הוה מצי למימר דבדרב חסדא קמפלגי, ועוד דאילו הוה אמר הכי הוה אמינא דלענין שבת לא אסרו אלא משום תלתא לרעותא והא ליתא דאפי׳ צוה״פ כהלכתא לא מהניא לענין שבת לכולי עלמא היכא דאיכא תרתי לרעותא

והשתא חזור לאחורך ובין תבין מעצמך דכל הני קושיות דכתיבנא לעיל לא קשיין ולא מידי

קושיא א׳ מה שהקשה הר״י דהא רב יוסף אסר לעיל אפי׳ בעשר הואיל ופרוץ מרובה הר״י גופא תירץ דדברי רב יוסף

נדחו ומה שהקשה תו מפסי בירואות ושיירא שהיה להם לעשות ד׳ קונדסין לק״מ חדא דדברי רב יוסף לא נדחו לגמרי ואידך פלגא דרב יוסף דביותר מעשר ופרוץ מרובה לא מהניא צוה״פ לא נדחה ושוב לא קשיא מפסי ביראות דמיירי ביותר מעשד ועוד מד׳ קונדסין בלא מחיצה אחרת לא מיירי הכא בבקעת בית חרוותן דא׳תה שדה מוקף מחיצות הוה ואפי׳ בחלום חזיון לילה לא עלה על דעת ר״י ור״ל להתיר בכה״ג לענין כלאים וכש״כ לענין שבת החמורה וקושית הר״י ותירוצו, דהכא בחצר ומבוי עסקינן ולא בבקעה הרי זה שטר

ושוברו עמי ותירוצו אתא שפיר דודאי הך שדה בבקעת ב"ח חצר הוה ובמתניתן במבוי עסקינן ותו לא איצטריך לן לטעמא דנשיכ ויקא ואתו גמלי

קושיא ב׳ מה שהקשה התורת חיים לק"מ מהאי טעמא גופא דהך כרם בבקעת כ"ח תורת חצר יש לו דקיל טובא ממבוי והוה סלקא אדעתי׳ דהש"ס מעיקרא למימר דלא היה ר׳ יוחנן מחמיר בחצר דקיל היכא דהפרוץ מרובה אי לאו דרב מחמיר בעומד מרובה במבוי דחמירא.

קושיא ג׳ הך קושיא מיתרצא שפיר להרב המגיד אליבי׳ דהרמב"ם דס"ל דבפרוץ מרובה אפי׳ בכעשר צריכין צוה"פ

קושיא ד׳ הא דמסיק הש"ס דבכעשר עסקינן היינו טעמא דאילו ביותר מעשר אפי׳ גבי כלאים לא התירו לר׳ יוחנן משום תלתא לרעותא ולענין שבת אפי׳ בצוה"פ ע"ג לא היו מתירין משום תרתי לרעותא

קושיא ה׳ לק"מ דודאי רב יוסף לא אמר מילתי׳ אלא לרב דהא ס"ל דאפילו בעשר ופחות מעשר לא מהני צוה"פ בפרוץ מרובה, אלא דהש"ס דחי ומסיק דבעשר ופחות מעשר אפשר דאפי׳ רב דמחמיר מודה דמהני צוה"פ בפרוץ מרובה, ואם הפרצה יתרה מעשר והפרוץ מרובה אפי׳ תנא דמתניתן דמקיל מודה דלא מהני׳ צוה"פ ואישתכח דהלכתא דצוה"פ בפרוץ מרובה בין בעשר בין בפחות מעשר ובין ביותר מעשר לר"י ור"ל ולמסקנא דסתם תלמודא לא תליא כלל בפלוגתא דרב ותנא דמתניתן אלא בסב א והילכתא מסיני תליא מילתא

קושיא ו׳ תו לא קשיא דאע"ג דלא מדכר שמא דמבוי מ"מ סלקא אדעתי׳ דסתם תלמודא למימר דאף ר׳ יוחנן יליף חצר דבקעת ב"ח ממבוי דמתניתן בבנין אב וכרב ס"ל ודחי דלא תליא הא בהא אלא אפי׳ לתנא דמתניתן לא מהניא צוה"פ בפרוץ מרובה ויותר מעשר אפי׳ בחצר דקיל וכש"כ לרב

קושיא ז׳ לא קשיא דגופא דעובדא חד היה בכרם המוקף גדר שנפרץ רובו והי׳ בו שומירה א׳ בית דירה ונשאלה שאלה לפני החכמים אי מהניא צוה"פ לטלטל בשבת תוך המחיצות ולזרוע ירק חוץ למחיצות סמוך לגפנים אי לא מהניא

והנך רואה ונמצאת למד מכל מה שכתבתי כמה אתה צריך להתאבק בעפר רגליו של הרמב"ם ז"ל שלא הביא הלכה דד׳ קונדסין בה׳ כלאים והסומך על הקונדסין בלא מחיצה לזרוע ירק חוץ לצוה"פ סמוך לגפנים העומדים לפנים מצוה"פ בארץ ישראל לוקה שתים

אחת משום שדך ל"ת ואחת משום כרמך ל"ת דשתיקת הרמב"ם וודאי כהודאה דמיא למה שכתבנו דאותו אדם שנעץ ד' קונדסין בד' פינות השדה בבקעת בית הרוותן לא נעצן אלא בתוך פרצות המחיצה ונ"ל דגם הר"י מודה לזה לפי תירוצו דהכא בחצר ומבוי עסקינן ורצה לומר דאפי' לענין כלאים לא שרינן הכא אלא בשדה המוקף מחיצות כמו חצר משא"כ בשיירא שאין שם מחיצות ולפיכך הוצרכו לקנים פחות פחות מג' ולנ' חבלים זו למעלה מזו

והא דלא הביא הרמב"ם דין צוה"פ אצל כלאים כלל אפי' בתוך פרצות המחיצה נ"ל דלא איכפת לי' לכתבו משום דגבי כלאים אין הפאה מצלת את המחיצה וכדי לבאר ענין זה יותר על בוריו אציע לפניך סתם מתניתן דמס' כלאים דלית מאן דפליג עלה ופסקי הרמב"ם דלית מאן דפליג עלייהו

(כלאים פ"ד מ"ד) מחיצות הקנים אם אין בין קנה לחבירו שלשה טפחים כדי שיכנס הגדי הרי זו כמחיצה, ונדר שנפרץ עד עשר אמות הרי היא כפתח יתר מכן כנגד הפרצה אסור, נפרצו בו פרצות הרבה אם העומד מרובה עה"פ מותר ואם הפרוץ מרובא עה"ע כנגד הפרצה אסור

(רמב"ם פ"ז מה' כלאים ה' ט"ו) גדר שהוא גבוה עשרה טפחים וכן חריץ שהוא עמוק עשרה טפחים ורחב ארבע הרי זה מותר ליטע כרם מצדו מכאן, וירקות מצדו מכאן אפי' מחיצה של קנים אם אין בין קנה לחברו ג' טפחים הרי זו מבדלת בין הכרם והירק כגדר (ה' ט"ו) גדר המבדיל כו' שנפרץ עד עשר אמות הרי זה כפתח ומותר (פירוש אף כנגד הפרוץ) היתה פרוצה יותר מעשר כנגד הפרצה אסור (פי' הא כנגד העומד מותר) היה פרוץ מרובה עה"ע לא יורע בנגד כל המקומות הפרוצים (פי' אבל כנגד העומדים מותר אעפ"י שהפרוץ מרובה

נמצא דבכל אלה אופנים כנגד העומד לעולם מותר משא"כ לענין שבת דאם הפרצה יתרה מעשר אפי' העומד מרובה בטלה כל המחיצה להוציאה מכלל רה"י ואין העומד מועיל כלום להתיר הטלטול כנגדו דלענין זה שבת חמורה מכלאים כן כתב רש"י בסוגיא דילן בד"ה ובדרב חסדא דשבת חמורה מכלאים וכן כתב הריטב"א בפירושו על הברייתא דנמצאת אומר (דף ט"ז ע"א) וז"ל וזה הדין הוא בכלאים מפני שאנו הולכין אחר ערבוביא משא"כ לענין שבת דפרצה יתרה מעשר או פרוץ מרובה אוסר כל המבוי וכל החצר מפני שמוציאו מכלל רה"י וזה ברור וכן הסכימו כל המפרשים עכ"ל הריטב"א ובהכי מסולקת התמיה' שיש לתמוה על הח"צ בתשובה סי' ה' שהלך ארוכות וקצרות בש"ס להביא ראיה שהחריץ נידון כמחיצה ולא הביא ראי'

ממשנה שלמה ששנינו במס׳ כלאים (פ״ד מ״ג) איזהו גדר שהוא גבוה יו״ד טפחום וחריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ד׳ והיינו טעמא שאין למדין שבת מכלאים לענין מחיצה והא דאמר ר״ל בסוגיא דילן כדרך שהתירו לו לענין כלאים כך התירו לו לענין שבת לאו לגמרי מדמה להו אלא לאיזה ענין פרטי כגון לענין צוה״פ מן הצד ומשום האי טעמא נ״ל דלא איכפת לי׳ להרמב״ם לכתוב דין צוה״פ אצל כלאים דבשלמא גבי שבת כל המחיצה בטלה ע״י פרצה יתרה מעשר אפי׳ אם העומד מרובה ומשו״ה כתב דין צוה״פ להציל משא״כ לענין כלאים דאין העומד בטל לגבי הפרוץ ואפי׳ אם הפרוץ מרובה יכול לזרוע נגד העומד ואם העומד מרובה יכול לזרוע אפי׳ נגד הפרוץ ואם הפרצה יתרה מעשר עכ״פ יכול לזרוע נגד העומד ומשו״ה לא כתבו כנלענד״ה

ובשו״ת דת א״ש מדקדק מלשון הרמב״ם דס״ל דגבי כלאים אם הפרוץ כעומד אעפ״י שפרצה אחת יתרה מעשר א״צ צוה״פ ומותר לזרוע נגד הפרוץ בלא צוה״פ עיי״ש בקו״א

ומש״כ הגאון מהו׳ משה מרגלית בפירושו על הירושלמי (כלאים פ״ד ה״ב) דהרמב״ם שתק מדין צוה״פ לגבי כלאים משום דאיתא התם ר׳ בון בר חייא בעי קומי ר״ז מאן תנא פאה מצלת לא ריב״נ כלומר יחידאה היא ולית הלכתא כוותי׳ עכ״ל לא נחירא לי מאחר שר׳ יהושע מודה לריב״נ אישתכח דלאו יחידאה היא וסתם תלמודא דידן ור׳ יוחנן ור״ל ג״כ ס״ל דצוה״פ מהניא לענין כלאים אבל דין דד׳ קונדסין דהיינו צוה״פ מכל הרוחות בלא מחיצה אחרת ודאי דלא הוו שתקי תפוסקים מיני׳ אם איתא דמהניין לענין כלאים והסומך על הקונדסין לחודייהו בלא מחיצה אחרת בא״י עובר בב׳ לאוין וכן אמרו בירושלמי דערובין (פ״ב הא) כלום פאה מצלת עד שתהא מוכחת מכל צדדיה ופי׳ הפנ״מ וכי צוה״פ מהני במקום שפרוץ מד׳ רוחות והשתא דאתינן להכא דלפי המסקנא דסתם תלמודא הלכתא דצוה״פ גבי פרוץ מרובה לא תליא כלל בפלוגתא דרב אתנא דמתניתן גבי עומד מרובה ולא ילפינן פרוץ מרובה דחצר מעומד מרובה דמבוי בבנין אב דרב יוסף אלא מהלכתא מסיני ומסברא תליא מילתא מהשתא אפשר וקרוב לוודאו דדברי רב יוסף דאמר דאפי׳ בעשר ופחות מעשר לא מהניא צוה״פ היכא דהפרוץ מרובה נראו ושוב לא נדחו כלל דעד כאן לא שקיל וטרי הש״ס אילימא בעשר וכו׳ אלא לפי דסלקא אדעתי׳ מעיקרא ומהדר לאתויי ר״אי׳ דאף ר׳ יוחנן כרב ס״ל ויליף חומרא דידיה בפרוץ מרובה ויותר מעשר גבי חצר דבקעת ב״ח מבנין אב דעומד מרובה ויותר מעשר גבי מבוי דמתניתן כי היכי דרב יוסף יליף חומרא דידיה מבנין אב מהא דרב

ואמר בפירוש מדברי רבינו נלמד אבל השתא לפי המסקנא דדחי הש״ס האי בנין אב הלכתא דפרוץ מרובה מילתא באנפי נפשה היא ומאחר דבכל התורה כולה אזלינן בתר רובא ומיעוטא כמאן דליתא ואפי׳ ר״מ לא חייש למיעוטא אלא מדרבנן ולהחמיר כמש״כ התוס׳ חולין י״ב ד״ה פתח וברובא דאיתה קמן מודה ר״מ דאפי׳ מדרבנן אזלינן בתר רובא בין לקולא בין לחומרא שוב אין אנו צריכין לבנין אב דרב יוסף ומדעתא דנפשתנא אית לן למימר דבפרוץ מרובה אפי׳ הפרצות קטנות מעשר עד ג׳ טפחים מיעוטא כמאן דליתא וכל המחיצה בטלה ואפי׳ הר״י והרשבא מודים לזה דלית מאן דפליג אסתם מתניתן דשיירא שחנתה בבקעה דכרמלית היא ואפ״ה תנן ולא יהו הפירצות יתרות על הבנין כל פירצה שהיא כעשר אמות מותרת מפני שהיא כפתח יתר מכאן אסור אלמא דדוקא כשאין הפרצות יתרות על הבנין הוא דאמרינן דפירצה כעשר נחשבת כפתח אבל בפרוץ מרובה אפי׳ פירצה כעשר ופחות מעשר מבטלת כל המחיצה כולה ומיעוטא כמאן דליתא ומשו״ה כתב הרמב״ם סתמא בפט״ז מה׳ שבת כל מחיצה שיש בה פרוץ מרובה על העומד אינה מחיצה וכן כתב הב״י וממילא נשמע דלא מהניא צוה״פ דאין צוה״פ מועילה אלא בתוך פרצות המחיצה דהא דרב יוסף לא נדחה אלא מהא דאמר מדברי רבינו נלמד ודוקא בעומד מרובה הוא ראית לן למימר דמעוטא דפרוץ בטל ברובא דעומד אעפ״י שהפירצה יתרה מעשר דכל מחיצה שבני אדם דרים בתוכה צריכא פרצה אחת לכניסה ויציאה ופתח קרינן לה וכי עושין לה צוה״פ חזינן דפתח היא ולא פירצה ומשו״ה לית הילכתא כוותי׳ דרב דאפי׳ בעומד מרובה כל המחיצה בטלה ואין לה תקנה ע״י צוה״פ אם פרצה אחת יתרה מעשר ואפי׳ רב מודה דצוה״פ מהני׳ ביותר מעשר וא״צ למעט בדאיכא היכר ציר כדאיתא בירושלמי דערובין דף ה׳ אבל בפרוץ מרובה מצינן למימר דהמחיצה בטלה ואפי׳ פרצה בכעשר אין לה תקנה ע״י צוח״פ ובל מאי דשקיל ורטי בפוגיא דילן לא שקיל וטרי אלא כדי לאסוקי שמעתתא דמצינן למימר דאפי׳ מאן דלית לי׳ חומרא דרב יוסף אית לי׳ חומרא דרב ואפי׳ מאן דאית לי׳ חומרא דרבי יוחנן לית ליה חומרא דרב וכי היכי דרבי יוחנן אפשר דאמר למילתי׳ אע״ג דלית לי׳ הא דרב ה״נ לדידן אפשר דאית לן הא דרב יוסף אע״ג דלית לן הא דרב ובי היכי דרב גופא אפשר דלית לי׳ הא דרב יוסף ה״נ לדידן אפשר דאית לן הא דרב יוסף ולאו מטעמי׳ אע״ג דלית לן הא דרב

ומשום האי טעמא כתב הרב המגיד הביאו הב״י בפירוש: על הטור סי׳ שס״ב אפשר שבפירצה יו״ד מודה הרמב״ם דאפי׳ פרוץ מרובה עה״ע כשר אם יש לו צוה״פ ולא כתב לחלוטין דמהניא

ומשום האי טעמא לא העתיק הב"י בש"ע שלו הך שריותא דצוה"פ בפרוץ מרובה אם הפרצה אינה אלא כעשר או פחות מעשר אעפ"י שכתב בן בפירושו על הטור והיינו משום דסברא מעלייתא היא לומר דלמסקנא דסוגיא דידן לא מהגיא צוה"פ כלל בפריץ מרובה אפי' אם הפרצה כעשר ופחות מעשר כרב יוסף דלא נדחה אלא ממאי דאמר מדברי רבינו נלמד

ועתה אציגה לפניך סעיף ח"ית וסעיף טית וסעיף יו"ד בסי' שס"ב כהווייתן כמו שהם סדורין וסמוכין זה אחר זה בש"ע ואח"כ אפרש כל אחת ואחת מהלכות הללו על מקומה ברמיזא ותשכיל שיש סדר למשנתן

סעיף חי"ת פרוץ מרובה על העומד אסור אא"כ כל פרצה מהן פחותה מג' טפחים

סעיף טית פרוץ כעומד מותר בין בשתי בין בערב ובלבד שלא יהא במקום אחד פרוץ יותר מעשר אבל עד עשר אמות מותר, מפני שהוא כפתח

סעיף יוד אם עשה צוה"פ אפי' לפרצה יתרה מעשר מותר ואפי' לא נעץ אלא ארבע קוגדסין מארבע רוחות ועשה צורת פתח על גביהן מותר וה"מ בחצר ומבוי שיש בהן דיורין אבל בבקעה לא מהני כשכל ד' רוחות ע"י צוה"פ

ולהרמב"ם אין צורת פתח מועיל לפרצה יותר מעשר, אא"כ עומד מרובה עה"פ ואז מהני אפי' בבקעה מכל הרוחות ע"כ ועתה אפרש ברמיזה

סעיף חי"ת פרוץ מרובה על העומד אסור [לחלוטין ואין שום תקנה ע"י צוה"פ אפי' בחצר ומבוי וכש"כ בבקעה] אא"כ כל פרצה מהם פחותה מג' טפחים [אבל בכעשר, ובפחות מכעשר עד ג' טפחים וכש"כ ביותר מעשר לא מהניא צוה"פ דדברי רב יוסף לא נדחו, ואפי' בעשר ופחות לא מהני צוה"פ כפיר"שי בדברי רב יוסף וכפסק הרמב"ם ודלא כדכרי הרב המגיד אליבי' דהרמב"ם דבכעשר מהניא צוה"פ, אלא בפרוץ מרובה לחלוטין ל:: מהניא ואסור לטלטל ודלא כהתוס' והרשבא דאפי' ביותר מעשר מהניא צוה"פ אפי' בפרוץ מרובה]

סעיף טית פרוץ כעומד מותר בין בשתי בין בערב, ובלבד שלא יהא במקום אחד פרוץ יותר מעשר [דאי איכא יותר מעשר צריך צוה"פ כדלקמן ומהניא לפי שהפרוץ כעומד דאילו ה"י פרוץ מרובה לא מהניא צוה"פ כדלעיל בסמוך]

סעיף יו"ד אם עשה צוה"פ אפי' לפרצה יתרה מעשר מותר [לפי שהפרוץ כעומד כדלעיל בסמוך, וכש"כ בעומד מרובה

אבל בפרוץ מרובה לא מהני צוה״פ, דהא דרב יוסף לא אידחא ודלא כהר״י והרשב״א ודלא כסברת הרב המגיד אלא כפיר״שי אליבי׳ דרב יוסף]

ואפי׳ לא נעץ אלא ד׳ קונדסין בארבע רוחות ועשה צוה״פ על גביהן, מותר [גם זה דוקא בפרוץ כעומד ומהני אפי׳ מד׳ רוחות וקמל״ן דפתחא מד׳ רוחות עבדי אינשי ודלא כדעת התוס׳ (ערובין דף י״א ע״א ד״ה חצר שרובה) דפתחא בארבע רוחות לא עבדי אינשי וצורות הפתח מעמיד בתוך פרצות המחיצה אפי׳ מד׳ רוחות דאי לאו הכי אלא מחוץ למבוי וחצר סביב הרי הפרוץ מרובה עה״ע ואסור לחלוטין כדלעיל סעיף חית דלא מהניא צוה״פ]

וה״מ בחצר ומבוי שיש בהן דיורין [דהדיורין עצמן, כגון קירות הבתים שבטבוי וכן חומות החצר שנעשו בהן פרצות הן הן המחיצות ובתוך פרצותיהן מעמיד צורות הפתח ובפרוץ כעומד סגי להמחבר כרב פפא וא״צ שיהא העומד מרובה על הפרוץ כמש״כ הטור בשם הרמב״ם אלא כהרמב״ם גופי׳ דפסק ג״כ דבפרוץ כעומד מהניא צוה״פ וא״צ העומד להיות מרובה עה״פ כאשר אבאר לקמן בס״ד]

אבל בבקעה לא מהני כשכל הרוחות ע״י צוה״פ [לדברי הכל, ואפי׳ הר״י והרשב״א מודים לזה, הואיל ואין כאן היקף ומחיצה כלל זולת צוה״פ, אבל כשיש כאן היקף זולת צוה״פ והפרוץ כעומד וכש״כ כשעומד מרובה, אפי׳ הפרצה יתרה מעשר מהניא צוה״פ לד״ה אפי׳ בבקעה, ולדעת הר״י והרשב״א אפי׳ בפרוץ מרובה עה״ע ופרצה אחת יתרה מעשר מהניא צוה״פ אפי׳ בבקעה, אלא שהמחבר לא פסק כוותייהו]

ולהרמב״ם אין צוה״פ מועיל לפרצה יותר מעשר אא״כ עומד מרובה עה״פ ואז מהני אפי׳ בבקעה [ולהמחבר סגי בפרוץ כעומד אפי׳ בבקעה אפי׳ אחת מהפרצות יתרה מעשר ובפרוץ מרובה לא מהני צוה״פ לדעת המחבר בשום אופן דדברי רב יוסף לא נדחו, אבל לדעת הרב המגיד אליבי׳ דהרמב״ם אפשר דאפי׳ בפרוץ מרובה עה״ע מהני צוה״פ וצריך צוה״פ כשאין הפרצה יתרה מעשר]

נמצא דלפי מה שכתבו הטור והב״י בשם הרמב״ם מהני צוה״פ דוקא אם היה עומד מרובה קודם שעשה צוה״פ ומהני אפי׳ בבקעה אפי׳ הפרצה יתרה מעשר

ולהרב המגיד אליבי׳ דהרמב״ם מהני צוה״פ אפי׳ אם היה הפרוץ מרובה על העומד קודם שעשה צוה״פ אפי׳ בבקעה שלא היו שם דיורין מעולם ודוקא כשאין הפרצה יתרה מעשר

ולהמחבר סגי אם ה״י פרוץ כעומד קודם שעשה צוה״פ ואז מהני צוה״פ אפי׳ בבקעה אפי׳ הפרצה יתרה מעשר

ולד"ה לדינא אין שום חלוק בין חצר ומבוי לבקעה ולד"ה כשאין שם עומד כלל זולת צוה"פ מברא לקרתא סחור סחור כגון המעלעגראפענלייטונג אפי׳ להר"י דמקיל יותר מכולם לא מהני וחבל למאן דלית לי׳ דרתא

ובהא סלקינן ובהא נחתינן

ומש"כ הק"נ בפירושו על הראש אות קטן נ"ג דהרמב"ם לא מפליג בין בקעה להיכא שיש שם דיורין ורצה לומר דהר"י מפליג בהכי, במח"כת הא ליתא דגם להר"י מהני צוה"פ בבקעה אפי׳ בפרוץ מרובה כשיש שם היקף קצת כתיקונו כגון בכלי בהמה ובדליכא היקף קצת כתיקונו גם בחצר ומבוי לא מהני אלא דבחצר ומבוי כשמעמיד צורות הפתח בתוך הפרצות של חומות החצר או בפומא דמבוי לעולם איכא היקף קצת כתיקונו משום דאית בהו דיורין אף אם הפרוץ מרובה

ומש"כ הב"י בש"ע סעיף יו"ד ואם עשה צוה"פ אפי׳ לפרצה יתרה מעשר מותר לא קאי אלא אדסליק מיני׳ בסעיף ט"ת פרוץ כעומד מותר ובלבד שלא יהא במקום אחד פרוץ יותר מעשר ולא קאי על מה שלפניו בסעיף ח"ת פרוץ מרובה עה"ע אסור דהתם אוסר לחלוטין ולא מהני צוה"פ שהרי הב"י פסק כהרמב"ם ולא כהר"י

והא דהב"י ההולך תמיד בעקבות הרמב"ם הכא נראה בחולק עליו בכתבו דבפרוץ כעומד מהני צוה"פ ולא בעינן עומד מרובה עה"פ היינו טעמא משום דהרמב"ם עצמו פסק דבפרוץ כעומד סגי אלא שהטור כתב בשמו דבעינן עומד מרובה עה"פ

וז"ל הרמב"ם בפט"ז מה׳ שבת ה׳ ט"ז כל מחיצה שיש בה פרוץ מרובה על העומד אינה מחיצה אבל אם ה"י פרוץ כעומד הרי זו מותרת ובלבד שלא יהיו באותן פרצות פרצה שהיא יתרה על יו"ד אמות אבל יו"ד אמות הרי היא כפתח אם ה"י לפרצה זו צוה"פ אעפ"י שיש בה יותר מעשר אינה מפסדת המחיצה והוא שלא יהא פרוץ מרובה על העומד עכ"ל הרמב"ם

ומדכתב באותן פרצות על כרחך קאי אדסליק מיני׳ דהיינו פרוץ כעומד דהא בעומד מרובה לא מיירי כלל והא דכתב ואם ה"י לפרצה זו צוה"פ קאי ג"כ אדסליק מיני׳ דהיינו פרוץ כעומד ומדכתב והוא שלא יהא פרוץ מרובה על העומד מכלל דבפרוץ כעומד מהני צוה"פ

וכן בה׳ סוכה סי׳ תר"ל כתבו הטור והב"י וז"ל והרמב"ם כתב אפי׳ יש לה צוה"פ אם יש לה פרצה יותר מיו"ד פסולה אא"כ עומד מרובה עה"פ עכ"ל וגם שם אין זה מדוקדק לפי ספרי הרמב"ם אשר בידינו דהא בחיבורו ה׳ סוכה פ"ד ה׳ י"ב כתב הרמב"ם אבל אם

ה״י שם פתח יותר מעשר אעפ״י שיש לה צורת הפתח צריך שלא יהיה הפרוץ מרובה עה״ע עכיל אלמא דפרוץ בעומד סגי להרמב״ם ולא בעינן עומד מרובה וחטור והב״י שכתבו כן בשמו בה׳ שבת ובה׳ סוכה לא ידענא מנין להם ואולי משום שא״א לצמצם וצ״ע ולא מצאתי אחד מן המפרשים והפוסקים שהעיר על זה והוא פלאי בעיני ועכ״פ אתה רואה שהב״י אינו חולק על הרמב״ם בהלכה זו דצוה״פ והולך כעקבותיו כדרכו וגם הרמב״ם לא עשה פה מאומה שיסור הב״י מאחריו

ואע״ג דהב״י פסק כאן כהרמב״ם כדרכו ולא כהר״י מ״מ בפירושו על הטור מהדר ליישב דעת הר״י ומה שכתב הטור בשמו וז״ל הטור והר״י פירש אפי׳ לא נעץ אלא ארבע קונדיסין בד׳ רוחות ועשה צוה״פ על גביהן שרו, וה״מ בחצר ומבוי שיש בהן דיורין אבל בבקעה שבא לעשות היקף לטלטל בתוכו לא מהני ודווקא שכל הרוחות ע״י צוה״פ בהא אמרינן דלא מהני בבקעה אבל היה ההיקף כתיקונו אלא שיש בו פרצות יותר טיו״ד מהני בי׳ צוה״פ אפי׳ אם הפרוץ מרובה עכ״ל הטור בשם הר״י אלמא דלדעת הר״י שהביא הטור מהני צוה״פ בפרוץ מרובה אפי׳ אם פרצה אחת יתרה מיו״ד דאיכא תרתי לרעותא ולא תימא דהר״י פסק דלא כרבי יוחנן דזה אינו אלא טעמי׳ דהר״י משום דמסקינן בסוגיא דילן אידי ואידי מן הצד ומשו״ה אמר ר׳ יוחנן דלענין שבת לא התירו לו אבל אי הוה צוה״פ כתקונה היו מתירין אפי׳ בדאיכא תרתי לרעותא פרוץ מרובה ויותר מעשר ולא חש הר״י להא דמסקינן לעולם בעשר ומן הצד משים דס״ל להר״י דמשו״ה מסיק לעולם בעשר ולא מסיק לעולם ביותר מעשר דאילו ביותר מעשר גם לענין כלאים לא היו מתירים משום תלתא לריעותא פרוץ מרובה ויותר מעשר ומן הצד ולא כמו שכתבתי לעיל כדי ליישב דעת הרמב״ם והרב המגיד דמתרי טעמי מסיק לעולם בעשר ומן הצד משום שבת ומשום כלאים אלא דבחד טעמא סגי לי׳ להר״י דדוקא משום כלאים נקט בעשר ולא נקט ביותר מעשר כי היכי דלא ליהוו תלתא לרעותא ולא הוה מצ למימר לענין כלאים התירו אבל משום שבת שפיר הוה מצי למימר דביותר מעשר ומן הצד פליגי דר׳ יוחנן אית לי׳ דרב חסדא ואילו דוה צוה״פ על גבן של הקונדסין היו מתירין גם לענין שבת ואע״ג דאיכא תרתי לריעותא פרוץ מרובה ויותר מעשר לית לן בה וזו היא שיטת הר״י וסייעתי׳ בפירוש סוגיא דילן לפענ״ד

ובפירושו על דברי הטור בשם הר״י הביא הב״י דברי הרא״ש וז״ל אי נמי הא דשרי ה״ט בחצר ומבוי שיש בהן דיורין אבל בבקעה שאין בה דיורין לא שרי ובירושלמי דמס׳ כלאים גרסינן א״ר זעירא

מודה ר"ל לענין שבת שאין פאה מתרת ביותר מיו"ד א"ר חגי מתניתן אמרה כן מקיפין ג׳ חבלים זו למעלה מזו ואם אתה אומר שפאה מועלת ביותר מיו"ד דיו בחבל אחד ע"כ והוסיף הב"י מדילי׳ וכתב וז"ל ואעפ"י שכתב הראש הירושלמי הזה לא סמך עליו רבינו משום דהירושלמי ס"ל כרב דסבר דלא מהני צוה"פ ביותר מיו"ד ואנן קייל"ן כמתניתן דסבר דמהני וההכרע שהביא הירושלמי מדתנן מקיפין ג׳ חבלים כבר ישבו הראש הלכך לא נקטינן כאותו ירושלמי עכ"ל הב"י בפירושו על הטור אלמא דס"ל להב"י שהראש הביא הירושלמי הזה כמתנגד לדעת הר"י אלא שרבינו הטור לא חש להא דירושלמי והעתיק גם דעת הר"י לאחר שכבר העתיק מקודם לכן דעת הרמב"ם משום דהירושלמי סבר כרב ועוד שכבר יישב הרא"ש שאין למדין מהירושלמי הזה לסתור דעת הר"י

וכתב לי חד מן חברייא וז"ל ולדעתי כוונת הרא"ש בזה להוכיח דלא כתירוץ הריצב"א והביא הירושלמי לראי׳ דמדמוכיח הירושלמי דריש לקיש מודה שאין פאה מתרת לענין שבת מהא דמצריך מתניתן שלשה חבלים זו למעלה מזו מוכח דר"י ור"ל בפרוץ מד׳ רוחות איירי דלא כפירוש הרי"צבא אך הגמרא דילן פליג על הירושלמי וסבר דר"ל אף לענין שבת התיר פאה מד׳ רוחות וקושית הירושלמי מתרץ באופן אחר עכ"ל

ובמחכ"ת אומר אני שאין זאת דעת הב"י בפירושו על הטור ומש"כ הב"י שההכרע שהביא הירושלמי מדתנן מקיפין כבר יישבו הרא"ש הלכך לא נקטינן כאותו ירושלמי היינו מה שכתב הרא"ש מקודם לכן דהא דלא תקינו צוה"פ אצל שיירא היינו משום גמלי וזיקא אי נמי דלא התירו צוה"פ אלא בחצר ומבוי ולא בבקעה הלכך מה שהביא הירושלמי ראיה מדהצריכו ג׳ חבלים אצל שיירא שחנתה בבקעה דגם ריש לקיש מודה דלא מהניא צוה"פ לענין שבת ביותר מעשר לאו ראיה היא נגד דעת הר"י דמצינן למימר דדווקא בבקעה לא התירו צוה"פ משום דלית בה דיורין אבל בחצר ומבוי ראית בהו דיורין אפילו ר׳ יוחנן מודה דמהניא צוה"פ על גבו אפילו ביותר מעשר ופרוץ מרובה והמעיין בדברי הרא"ש מהמשך דבריו ידמה לו כאילו הרא"ש רצה להביא סניף וסניגרון מן הירושלמי הזה לדעת הר"י שהרי כתב אי נמי הא דשרינן פאה הני מילי בחצר ומבוי אבל בבקעה דלית בה דיורין לא שריא ובירושלמי גרסינן כו׳ אמר רבי חגיי מתניתן אמרה כן ובזה אתא הרא"ש לאורויי ולאודועי לן דכי היכי דהר"י מדמה הך עובדא דבקעת בית חרוותן דפליגי ביה ר׳ יוחנן וריש לקיש לשיירא שחנתה בבקעה הכי נמי רבי חגיי בירושלמי מדמה להו להדדי ומה שהקשה הר"י מהא דשיירא כבר הקשה הירושלמי אלא דרבי חגיי מוכיח ממתניתן

דשיירא דריש לקיש מודה דאין הפאה מתרת לענין שבת ביותר מעשר ודעת הר״י דאפילו לרבי יוחנן מהניא צוה״פ ביותר מעשר ופרוץ מרובה וכש״כ לריש לקיש אבל דווקא בחצר ומבוי ולא בבקעה ונראין דברי הרא״ש כאילו רצה לומר דהא דמוכיח רבי חגיי ממתניתן דשיירא דמודה ריש לקיש לענין שבת שאין הפאה מצלת ביותר מעשר היינו דווקא בבקעה משום דלית בה דיורין אבל בחצר ומבוי מודה רבי חגיי דמהניא צוה״פ ביותר מעשר ופרוץ מרובה בין לרבי יוחנן ובין לריש לקיש כמו שפסק הר״י אלא דהשתא קשה מאי דוחקיה דהב״י להוסיף מדיליה שרבינו הטור לא סמך על הירושלמי הזה שהביא הרא״ש משום דהירושלמי ס״ל כרב ואנן קייל״ן כמתניתן הלכך לא נקטינן כאותו ירושלמי מאחר שהר״אש עצמו לא כתב כן אלא הביא דברי הירושלמי סתמא כאילו לא סתרי לדעת הר״י כלל אלא נקטינן כוותיה דהידושלמי בבקעה ונקטינן כוותיה דהר״י בחצר ומבוי ומה ראה מרן ב״י לומר שרבינו הטור לא סמך על הירושלמי הזה הא הרא״ש נ״כ לא סמך על הירושלמי לסתור דעת הר״י ומה יפה בת הבן מכח האב אלא וודאי דרוא איכא הכא טמירא בגו . —

ועוד קשיא לפום ריהטא דהירושלמי נראה כסותר לתלמודא דידן דאמר ריש לקיש כדרך שהתירו לו לענין כלאים כך התירו לו לענין שבת ותמן אמר ר׳ זעירא מודה ריש לקיש לענין שבת שאין פאה מתרת ביותר מעשר

ועוד קשיא לפום ריהטא דאמר בירושלמי מודה ריש לקיש לענין שבת שאין פאה מתרת ביותר מיו״ד דאיכא למידק הא בעשר מתרת וקשיא הא בעשר אין צריכין לצוה״פ אפי׳ לרב

וכדי להוציא מלבן החכמים בעיניהם כותבי פלסטר ומביאין ראיות לסתור משום דנקטינהו רמות רוחא למימר דרבנן מדינחאי דתלמודא דידן משום דהוו יתבי בארעא דחשוכא לא אשגחו כדקא יאות אגמרא דבני מערבא דלא שמיע להו ולא סבירא להו מסדרנא קמך שקלא וטריא דבני מערבא לאידך גיסא לבתר דהוינא מסדר קמך גמרא דבני מדינחא לחד גיסא ללמדך שכולם מתאימות ונתנו מרועה אחד ומפי אדון כל המעשים

גרסינן בירושלמי דכלאים פ״ד ה״ב אהא דתנן במתניתן ואם הפרוץ מרובה על העומד כנגד הפרוץ אסור אמר ר׳ שמעון בן לקיש בשם ר׳ יודא בן חנינא נעץ ארבעה קנים בארבעה זווית שבכרם וקשר גמי מלמעלה מציל משום פאה (והיינו הך דמייתי בבבלי דעירובין דף י״א סוף ע״א אמר ריש לקיש משום ר׳ יהודי׳ ברבי חנינא פיאה מותרת לענין כלאים אבל לא לשבת ומוקי לי׳

בפרוץ מרובה ויותר מעשר ומן הצד דאיכא תרתי לרעותא דמן הצד לאו ריעותא הוה לריש לקיש דלית לי׳ דרב חסדא ובתרתי לרעותא פאה מצלת לענין כלאים ולא לענין שבת)

אמר ר׳ יונה (צ״ל ר׳ יוחנן כדגרסינן בירושלמי דערובין ודסוכה) כמחיצת שבת כן מחיצת כלאים (והיינו הא דמייתי בבבלי דף י״א ריש עמוד ב׳ ר׳ יוחנן אמר כמחיצות לשבת דלא כך מחיצות לכלאים דלא ומוקי לי׳ בפרוץ מרובה ויותר מעשר ומן הצד דאיכא תלתא לריעותא ובתלתא לריעותא ס״ל לר׳ יוחנן דאפילו לענין כלאים לא התירו ור׳ יוחנן אית לי׳ דרב חסדא וצוה״פ מן הצד אפי׳ לגבי כלאים רעותא הוא דהוה וכל הך אוקימתא בבבלי בפרוץ מרובה מיירי דהא אחצר שרובה פתחים וחלונות דרב יוסף קאי)

אמר רבי יוחנן מעשה שהלך ר׳ יהושע בן קרחה אצל רבי יוחנן בן נורי לנגנינר הראו שדה אחת ובית חבירתא היתה נקראת והיו שם פרצות יותר מעשר והיה נוטל אעים וסותם דוקרנין וסותם עד שמיעטן פחות מעשר אמר כזה כן מחיצת שבת (ר׳ יוחנן דפליג אדר״ל מייתי ראי׳ מהך עובדא שהביא ריב״נ עצים וסותם הפרצות עד שהעמידן על פחות מעשר ואח״כ עשה צוה״פ מן הצד כי היכי דלא ליהוי תלתא לריעותא כעין הך עובדא דמייתי בבבלי שהיה ריב״נ יושב בין האילנות ומתח זמורה מאילן לאילן ואמר לו ריב״ק רבי אי גפנים כאן מהו לזרוע כאן ואמר לו ריב״נ בעשר מותר ביותר מעשר אסור ומוקי לי׳ במן הצד דבדאיכא תלתא לריעותא אפי׳ לגבי כלאים לא התירו ובעובדא דירושלמי הוסיף ריב״נ ואמר כזה בן מחיצת שבת כעין שאמר ר׳ יוחנן בבבלי כמחיצות לשבת דלא כך מחיצות לכלאים דלא כך הראה ריב״נ לריב״ק באצבע צוה״פ מן הצד ואמר לו דלענין שבת משום מן הצד לחוד לא מהני ובהדיא מוקי בבבלי לעובדא דהתם במן הצד שמתח ומורה מאילן לאילן ולא על גביהן דאילו הוה צוה״פ כתיקונה היה מתיר לענין כלאים אפי׳ בתרתי לריעותא)

א״ר זעירא מודה ר׳ שמעון בן לקיש לענין שבת שהפאה מצלת ביותר מעשר (צ״ל שאין הפאה מצלת ביותר מעשר כדגרסינן בירושלמי דערובין ודסוכה וכדאמרן לעיל שר״ש בן לקיש מודה דלענין שבת לא מהניא צוה״פ בפרוץ מרובה ויותר מעשר ואתה רואה בעיניך דר׳ יוחנן וריש לקיש תרווייהו סבירא להו דלא כהר״י)

אמר ר׳ חגי מתניתא אמרה כן (דלא מהני צוה״פ בפרוץ מרובה ויותר מעשר לענין שבת כדריש לקיש וכל הך סוגיא בירושלמי ג״כ מיירי בפרוץ מרובה דאילו בעומד מרובה אם פרצה אחת אינה אלא כעשר לא צריך צוה״פ ומותר לזרוע אפי׳ נגד הפרוץ וביותר מעשר לד״ה מהני צוה״פ אפי׳ בפרוץ מרובה לענין כלאים והשתא לענין שבת מיירי)

מקיפין שלשה חבלים זה למעלה מזה וזה למעלה מזה אם אמר את שהפאה מצלת יותר מעשר דיו חבל אחד

ולפי קוצר שכלי חכי פירושא בשלמא אי אמדת דבפרוץ מרובה על העומד לא מהניא צוה״פ אתא שפיר דהטריחו לשיירא שחנתה להדר אחר ג׳ חבלים שעוביין משהו יותר על טפח ולמתחן פחות פחות מג׳ טפחים זה למעלה מזה ומן הקרקע ע״ג קנים כדי שיהא בין הכל מחיצה גבוה עשרה סביב השיירא אלא אי אמרת דאפי׳ בפרוץ מרובה עה״ע מהני צוה״פ מכל הרוחות למה הטריחוה כולי האי ליסגי שיקיפו רק בחבל אחד את כל ההיקף ובשני החבלים האחרים לא יקיפו אלא קצת ההיקף כי היכי דליהוי קצת היקף אפי׳ מיעוטא דמיעוטא כתיקונו בכל אחת מהד׳ רוחות בגובה עשרה טפחים והפרוץ המרובה הנשאר יחא ניתר ע״י החבל האחד הסובב את כל ההיקף לשם צוה״פ (ווה מהני לדעת הד״י שהרי כתב הטור בשמו ודווקא כשכל הרוחות ע״י צוה״פ בהא אמרינן דלא מהני בבקעה אבל היה ההיקף כתיקונו אלא שיש בו פרצות יותר מיו״ד מהני בי׳ צוה״פ אפי׳ אם הפרוץ מרובה)

ואפי׳ אי תימא דבפירצה כעשר מהני צוה״פ אפי׳ בפרוץ מרובה (ווו היא דעת הה״מ אליבי׳ דהרמב״ם) מ״מ אתא שפיד דתני במתניתן מקיפין סתמא דעכ״פ עצה טובה קמשמע להו תנא דמתניתן להולכי שיירא לעשות היקף שלם משום דטריחא מילתא טובא לעשות היקף חדש כמה וכמה פעמים כדי שלא יהא בין כל היקף והיקף כתיקונו פרצה יותר מעשר ואי אמרינן (ווו היא דעת הטור והב״י בשם הרמב״ם) דצריך עכ״פ שיהא רוב ההיקף עשוי כתיקוגו וודאי שפיר עביד תנא דמתניתן דנקיט לישנא דמקיפין סתמא דהא רובא ככולא ושפיר עביד תנא דמתניתן דהיקף סתמא קרי לי׳ דהא על כרחך בלא״ה צריך אתה לומר דלא אתא תנא דמתניתן למימר דדווקא כל ההיקף סביב סביב מיבעי להו לבני השיירא למיעבד שהרי בהדיא תנן במתניתן דשיירא ולא יהו פרצות יתרות על הבנין כל פרצה שהיא בעשר אמות מותרת אלמא שרשאין הולכי שיירא להניח מקום פנוי בלא היקף ג׳ חבלים ואי רוב ההיקף עשוי ע״י חבלים משמע במתניתן דאפי׳ טפי מפירצה חדא בעשר אמות מצו למיעבד לכניסה ויציאה דפיתחא מד׳ רוחות עבדי איגשי וקתני כל פרצה שהיא כעשר מותרת משמע טפי מחדא אבל אי אמרינן דאפי׳ ביותר מעשר ופרוץ מרובה מהני צוה״פ וכש״כ אי אמרינן דבמקצת היקף ואפי׳ מיעוטא דמיעוטא סגי אמאי הטריחוה לשיירא כולי האי ליעבוד רובא דרובא ע״י חבל אחד לשם צוה״פ ווו היא קושיא דר׳ חגי בירושלמי וסייעתא דידיה להא דאמר ר׳ זעירא מודה רש׳ בן לקיש שאין פאה מצלת

יותר מעשר ובאמת משום האי טעמא מסקינן בבבלי לעולם בעשר ומן הצד ובדרב חסדא פליגי ר"י ור"ש בן לקיש דאילו ביותר מעשר אפי' ר"ש בן לקיש מודה שאין הפאה מצלת לענין שבת אם הפרוץ מרובה

והשתא נחזי אנן אילו לא הוסיף הטור לשיטת הר"י לומר דהיכא דאיכא מקצת היקף כתיקונו מהני צוה"פ אפילו בבקעה אע"ג דהפרוץ מרובה הייתי אומר דמדברי הירושלמי וממתניתן דשיירא אין ראי' לסתור דברי הר"י במה שאמר דדברי רב יוסף נדחו לגמרי דהתם גבי שיירא בבקעה עסקינן דלית בה דיורין ומשו"ה הוצרכו לעשות כל ההיקף או לכל הפחות רוב ההיקף ע"י קנים וחבלים והייתי יכול לפרש דבשביל שאין ההיקף נעשה לדירת קבע לא דמיא האי היקפא לחצר דאית בי' דירת קבע דאילו בחצר ממש ובמבוי אפי' מקצת היקף סגי ויכולין לתקן את הרוב הנשאר ע"י צוה"פ והא דאמר ר"ל כדרך שהתירו לו לענין כלאים כך התירו לו לענין שבת היינו בחצר ומבוי דאית בהו דירת קבע והא דאמר בירושלמי אין הפאה מצלת ביותר מעשר היינו בדירת עראי דלא דמיא לחצר כגון בשיירא ולא קשיא מידי על הר"י מאותו ירושלמי וממשנה דשיירא משא"כ עכשיו שכתב הטור לשיטת הר"י דאם יש כאן קצת היקף כתיקונו גם בבקעה מהני צוה"פ ולפי"ז אין חילוק לענין זה בין בקעה לחצר ומבוי א"כ הדרה קושיתו של הר"י ודרבי חגי לדוכתא ותירוצו של הר"י לחלק בין בקעה לחצר ומבוי לא אהני לן ולא מידי ונפל בבירא והתמיה' הראשונה אכתי במקומה עומדת יעשו קצת היקף בבקעה ע"י ג' חבלים וכדי לתקן רובא דרובא הנשאר דייו חבל אחד לצוה"פ כמו שהקשו רבי חגי והר"י — ואישתכח דאותו ירושלמי עצמו שהביאו הרא"ש להיות סניף וסניגרון לדברי הר"י נעשה קטיגוריא לדבריו ומתוך שהוסיף הטור מדילי' על דברי הר"י והרא"ש וכתב דבמקצת היקף סגי אפי' בבקעה הוצרך הב"י ג"כ להוסיף מדילי' על דברי הרא"ש והטור ולדחוק את עצמו כדי ליכנס בפרצה דחוקה ולומר שרבינו הטור לא סמך על אותו ירושלמי לפי שהירושלמי סובר כרב הילכך לא נקטינן כאותו ירושלמי שאילו סמך רבינו על ותוא ירושלמי לא היה מעתיק דברי הר"י כלל וכולי האי דחק הב"י את עצמו לומר כן רק כדי להציל את הר"י אע"ג דאיהו גופא לא פסק כוותי' אלא כהרמב"ם

ועתה בא וראה מה בין ענותני קדמאי לתקיפי בתראי וכמה אתה צריך להתאבק בעפר רגליו של מרן ב"י זי"ע אשר מרוב ענוותנותו וקרושתו בבל מקום אינו אלא כמעתיק דברי חבריו ורבותיו וגחין ווקיף עלייהו ושייף עייל ושייף נפק ולא מחזיק טיבותא לנפשי'

ובשביל כך ראוי היה וזכה שתשרה שכינה במחנה קדשו ומן השמים הסכימו לקבוע הלכה כמותו בכל מקום

והא דמרן ב"י נעשה סניגור למה שכתב הטור לשיטת הר"י ואפי' הכי פסק דלא כוותי' נ"ל דהיינו טעמא משום דרבי חגיי לא אמר למילתי' אליבא דרב אלא אליבי' דריש לקיש ומייתי סייעתא מסתם מתניתן להא דאמר רבי זעירא דמודה ריש לקיש לענין שבת שאין הפאה מצלת ביותר מעשר וריש לקיש אית לי' דצוה"פ בעיא היכר ציר כדאיתא בשמעתין דף י"א ע"ב אמר ר"ל משום רבי ינאי צוה"פ צריכה היכר ציר וכבר ידעת דהא דאמר רב צריך למעט ולא מהני צוה"פ ביותר מעשר לא אמר אלא בדליכא היכר ציר אבל בדאיכא היכר ציר מודה רב דאין צריך למעט ומהני צוה"פ כדאיתא בירושלמי הביאו הרא"ש בפ"ק דעירובין סי' י"ד א"כ לריש לקיש דלעולם בעינן היכר ציר לצוה"פ ממילא נשמע דלדידי' לעולם מהני צוה"פ ביותר מעשר היכא דהעומד מרובה ולית לי' דרב וא"כ ע"כ אתה אומר דרבי חגיי לא אמר למילתי' אליבי' דרב דווקא שהרי ריש לקיש לית לי' דרב ומתלמודא דידן נראה דר"י ור"ל תרווייהו לית להו דרב ואפ"ה אמרו דביותר מעשר ופרוץ מרובה לא מהני צוה"פ לענין שבת אפי' בחצר וכש"כ בבקעה וכש"כ דכש"כ כשכל הרוחות נעשות ע"י צוה"פ כגון הטעלעגראפענקייטונג דלא מהני לכ"ע

וכדי שלא יבא המערער לחלוק ולומר דאיתותב הא דרבי חגיי במסקנא דהא אכתי לא סליקא לה שקלא וטריא במילתא דרבי חגיי בגמרא דבני מערבא ואישתכח דלית כאן סייעתא להרמב"ם ולא תיובתא להר"י משו"ה לא בעינא לאישתמוטי ולא תהא ידי מסולקת מפירוש סוגיא זו עד גמירא

והכי גרסינן תמן אהא דרבי חגיי ר' יונה אמר ר' יאשי' בעי הדא פיאה מה אמרת מלמעלן מן הצד אין תימר מלמעלן הא כש"כ מן הצד אין תימר מן הצד הא מלמעלן לא אין תימר מלמעלן לא אמר ר' תגיי כלום ממה נפשך אם מלמעלן הרי מלמעלן אם מן הצד הרי מן הצד רבנן דקיסרין אמרי בשם ר' ירמי' בעשויין כמין דוקרין ע"כ והירושלמי הזה אומר דרשיני

וכתב הפנ"מ בפירושו וז"ל חסר כאן והכי גרסינן בעירובין ובסוכה אין תימר מלמעלן יאות אמר רבי חגיי אין תימר מן הצד לא אמר רבי חגיי כלום ובד"ה בעשויין כמין דוקרין פירש הפנ"מ שהיתדות עשויין כמין הדקר הזה שהוא רחב מלמעלה והולך ומשפע עד שהוא דק ביותר הילכך לא שמעינן מידי מהאי מתניתן שהחבל נופל למטה ולעולם אימא לך דבעלמא מתיר צוה"פ אפי' ביותר מעשר עכ"ל הפנ"מ בקיצור עיין בפירושו

נמצא דלפי פירוש זה איתותב ר׳ חגיי למסקנא ואין הירושלמי הוה לא סייעתא להא דאמר ר׳ זעירא ולפסק הרמבם ולא תיובתא להר״י אדרבה נסתייע הר״י מהירושלמי ולא היה צריך הב״י להטריח את עצמו ולומר דלא נקטינן כאותו ירושלמי כדי להציל את הר״י

ובמה שפירש הפנ״מ שהדוקרנין הן משפעין והולכין לצד מטה עד שהן דקין ביותר אין אני חולק על דבריו אלא שאני מוסיף עליהן לומר שהדוקרנין הן מפוצלין למעלה וראי׳ לדבר דאמרינן בבכלי דסוכה דף י״ג ע״א קנים הדוקרנין מסככין בהן לפי שאותן קנים צומחין ממקום אחד ומחוברין כידי שמים מאותו צד ומתפצלין ומתרחקין זמ״ז למעלה ואגד בידי שמים לאו שמי׳ אגד ואי הדר ומאגד להו מצד אחר אין זה מעכב דאגד מצד אחד לאו שמי׳ אגד ולא חשבינן להו כחבילה של קנים דאין מסככין בה אלמא שהדוקרנין מפוצלין הן.

ומש״כ הפנ״מ שחסר כאן אומר אני במחכ״ת דחסרון שאינו ניכר הוא וכל המוסיף גורע דאי גרסינן אין תימר מן הצד לא אמר ר׳ חגיי כלום אין הפירוש עולה יפה דמאחר שבלא״ה צריכין להדק החבלים יפה כדי לעשות ההיקף כתקונו דמחיצה שאינה מתקיימת לאו שמה מחיצה אם איתא דצוה״פ מן הצד מהני יאות אמר רבי חגיי דדיו חבל אחד ושמעינן מן הדא דצוה״פ לא מהני בפרוץ מרובה ויותר מעשר א״ו הנירסא הכתובה כאן עיקר ואין לשנותה והכי פירושא, דרבי יונה שאל אי אמרינן דצוה״פ למעלה מהני וכש״כ מן הצד ומסתברא למימר הכי לענין כלאים ובמכילתא דכלאים קיימינן לפי שאדם שוחה וזורע בקרקע ואולי גם לענין שבת הכי עדיף טפי משום היכרא והדר בעי אי אמרינן מן הצד דוקא משום האי טעמא גופא דאמרן או דילמא מלמעלה דוקא אלא דאי אמרינן הכי דבעינן צוח״פ דווקא כמשקוף ע״ג מזוזות לא אמר רבי חגיי כלום דלעולם אימא לך דלא כרבי שמעון בן לקיש אלא דצוה״פ מהני לענין שבת אפי׳ בפרוץ מרובה עה״ע ויותר מעשר והא דהוצרכו לג׳ חבלים היינו טעמא משום דאז יכולין לכרוך החבלים סביב הקונדסין ולהדקן יפה משא״כ בחבל אחד למטלה כמשקוף על המזוזות שאין לחבל מקום לנוח שלא יפול ובאמת כשמהדקו למעלה יפה אין הכי נמי דדייו חבל אחד לשם צוה״פ אפי׳ בפרוץ מרובה ויותר מעשר אפי׳ לענין שבת ודלא כרש״בל

א״ו דרבי חגיי מדמייתי ראי׳ ממתניתן דחבלים להא דרש״בל דבפרוץ מרובה לא מהני צוה״פ, ס״ל לענין מן הצד ומלמעלה ג״כ כר״ש בן לקיש דלית לי׳ הא דרב חסדא ועכ״פ לרש״בל לשיטתו שפיר מייתי רבי חגיי ראי׳ דמודה ר״ל לענין שבת שאין

הפאה מצלת ביותר מעשר דהא צוה"פ לדידי׳ לא בעי למיהוי דוקא מלמעלה ויאות אמר ר" חגיי דאחד משלשה חבלים הללו יהי׳ איזה מהן שיהי׳ מהני לשם צוה"פ ואפ"ה הוצרכו לג׳ חבלים אלמא דצוה"פ לא מהני ביותר מעשר וכל זה לרשב"ל אבל לר׳ יוחנן דאית לי׳ דרב חסדא דצוה"פ מן הצד לא עשה ולא כלום אין ראי׳ ממתניתן דחכלים שאין הפאה מצלת ביותר מעשד ופרוץ מרובה ומשני סתם תלמודא דבני מערבא ומאן ניהו רבי יוחנן גופא כמש"כ הש"ך ביו"ד סי׳ קמ"ה דהא ליתא דאפילו לר׳ יוחנן דאית לי׳ דרב חסדא דצורת הפתח מן הצד פסולה ובעינן דווקא שתהא למעלה כמשקוף ע"ג מזוזות שפיר שמעינן מהדא מתניתא שאין הפאה מצלת ביותר מעשר ופרוץ מרובה שהרי ר׳ ירמי׳ שהי׳ תלמידו של רבי יוחנן כדאשכחן במס׳ יומא ס"ג ע"א ובשאר דוכתי שפיר תירץ קושיא זו אליבא דר׳ יוחנן רבו והכי אמרי רבנן דקיסרין משמי׳ דרבי ירמי׳ בעשויין כמין דוקרין דהיינו שרגילין הולכי שיירא להיות עמהם קונדסין המפוצלין למעלה ושפיר יש לחבל העליון מקום לנוח ע"נ הקונדסין ויאות אמר רבי חגיי אפי׳ לרבי יוחנן דהלכתא כוותי׳ לגבי׳ דר"ש לקיש לבר מתלת מילי כדאמרינן בהחולץ דף ל"ו ע"א דממתניתן דשיירא שפיר שמעינן שאין פאה מצלת ביותר מעשר ופרוץ מרובה משום תרתי לריעותא דאי אמרת דמהניא צוה"פ בכה"ג אמאי אטרחוה רבנן לשיירא כולי האי להקיף ג׳ חבלים ליסגי בחד חבל מתוח כמשקוף ע"ג מזוזות ע"ג הדוקרנין המפוצלין למעלה ואית לי׳ לחבל מקום לנוח על גביהן א"ו דגם לר׳ יוחנן לא מהני צוה"פ ביותר מעשר ופרוץ מרובה והוצרכו לג׳ חבלים ואנן רווחנא מהא דרב חגיי תרתי לטיבותא חדא דאין סומכין על הטעלעגראף לשם מחיצה משום פרוץ מרובה ועוד שאין סומכין על הטעלעגראף לשם צוה"פ משום דמן הצד פסולה ואית בי׳ תרתי לריעותא בין לרבי יוחנן ובין לר"ל

ואנכי הארכתי יותר מדאי וירדתי בקוצר שכלי לעומק הלכה זו והטרחתי על הקורא בהכפלת דברים הנראין יותר ויותר מן הצורך בשביל ששמעתי אומרים שבשו"ת שואל ומשיב התיר המחבר לסמוך על הטעלעגראף המקיף את העיר סביב מבחוץ לדונו משום מחיצה שלמה להתיר המלטול באחת מערי הפרזות כמקום שאין שם מחוץ לעיר שום מחיצה אחרת כלל חוץ מאותן כלונסות והחוטין המתוחין מזו לזו ואנכי עמדתי מרעיד ומשתומם ולא האמנתי לשמועתם לתלות בוקי סריקי באשלא רברבא ולפי שקשה להוציא מה שנשרש ונקבע במעמקי הלב לכן הרביתי ראיות ואותות ומופתים ושניתי ושלשתי דבריי כדאמר לי׳ בר הי הי להילל עשרה וחד פרסי בתרי זוזי וכדי לבטל ולהשבית דעה זו ביטול והשבתה מן הלב בכל מאי דאפשר לכן אביא

עוד ראי׳ מהא דקרפף שלא הוקף לדירה דאשמועינן תלמודא דידן (ערובין דף כ״ה) תקנתא בתר תקנתא לעשותו מוקף לדירה מכאן ואילך עיי״ש ואמאי לא אישתמיט שום תנא או אמורא או פוסק עד האחרון שבאחרונים לאשמועינן גם הך תקנתא להעמיד ד׳ קונדסין בד׳ רוחות לפני המחיצה הישנה ברחוק ג׳ טפחים ולמתוח חוט על גביהן לשם צוה״פ כדי לעשות ההיקף מוקף לדירה מכאן ואילך דהא אית בי׳ דיורין אלא שאין ההיקף נעשה לדירה והוה תקנתא קלה וגקי׳ יותר מלטוח בטיט כדי למעט או לעשות מהיצה שלמה מחדש ובתה״ד מי׳ ע״ה מהדר למצוא תקנתא לפרדס יותר מב״ס מוקף גדר של אבנים שלא לשם דירה והמציא תקנה שאינה אליבא דכ״ע ואם איתא דצוה״פ מהניא אעפ״י שאינה עומדת בתוך פרצות מחיצה אחרת וודאי דהוה מסיק אדעתי׳ גם הך תקנתא דלמה יגרע כחה של צוה״פ לבטל המחיצה הישנה אם איתא כדברי המערערים שיפה כחה ואלים גבורתא דידה כ״כ להתיר הטלטול בעיר פרוצה אין חומה

ובשו״ת פנים מאירות ח״א סי׳ כ״ה שקיל וטרי טובא אם העמיד צוה״פ בתוך הפרצה אלא שהרחיקה מצדדי המבוי יותר מד׳ טפחים באופן שרבים יכולין ליכנס וליצא משני הצדדין וצידד להיתרא וסיים מ״מ לחוש לכל הדעות כו׳ ואם איתא דאפי׳ מחוץ לעיר מהני צוה״פ מכל הרוחות לשם מחיצה וודאי דלא הוה שקיל וטרי כולי האי בנדון דידי׳

והגע בעצמך איך יעלה על הדעת להלכה ולמעשה שאדם זוקף ד׳ קונדסין על ד׳ פינות העיר מבחוץ והעיר גדולה אפי׳ כאנטוכיא עד שהקונדסין רחוקים זה מזה אפי׳ כמה מילין וגבוהים אפי׳ מאה אמה דלא שלטא בהו עינא כלל לא בגובה ולא באורך דהא צוה״פ שהיא משום מחיצה אפי׳ למעלה מעשרים כשרה ואיך יתקבל על הלב שיהא תיקון הגרוע הזה נחשב למחיצה מעלייתא לענין שבת החמורה אף שהמון רב בוקעין בה עם רכב וסוסים ופרשים בכל רגע ודגע ולא מינכרא מחיצה כלל והא מחיצה דמינכרא קצת בעינן כמש״כ התוס׳ וכדי שיראה אדם את עצמו בתוך המחיצות כמש״כ הריטבא והא ליכא כאן אפי׳ לאחד מני אלף ואין זאת אלא חוכא ואיטלולי בעיני ההמון ונמצא ש״ש מתחלל ומאן דאורי הך שריותא דקונדסין להלכה ולמעשה אפי׳ משמי׳ דגברא רבא ובפרט באתרא דקביע היזקא ושכיחי עבדי דבהפקירא ניחא להו ורבים המתפרצים דלא שכיחי גבי הרמנא ולא מדכרו אהדדי אל תאבה לו ואל תשמע אליו וחוששני לו מחטאת ועיין תוס׳ דף ו״ו עא ד״ה רב דבעינן שיראו צוה״פ כל בני המבוי וכן כתב הרא״ש פ״ק סי׳ ו״ו גבי מבוי העשוי כנדל דבעינן שיראו צוה״פ בני מבוי זה ובני מבוי זה עיי״ש ובק״נ אות קטן כ״ד

והא דקורה שעל גבי צוה"פ אפי' גבוה מאה אמה כשרה אולי היינו טעמא משום שרואין את הקונדסין הזקופין ומתוך כך עיני האדם מסתכלין כלפי מעלה ורואין גם את הקורה המונחת על גבי הקונדסין וזכר לדבר וישימהו על הנס והביט אל נחש הנחושת וחי ואל תאמר בלבבך לסמוך על הך שריותא ואפי' על דעת יחיד משום דהלכה כדברי המקיל בערוב הא לאו מילתא דלא איתמר הכי אלא בפלוגתא דתנאי ולענין ערובי חצרות ותחומין ולא לענין מחיצות ואפי' תימא כדעת הא"ז דאיתמר אפי' בפלוגתא דאמוראי ולענין מחיצה אנן ודאי לא תנאי ולא אמוראי אנן אלא יתמי דיתמי והדיוטות אנן בא וראה כמא טרחו ויגעו גדולים חקרי לב בשו"ת ח"צ ושבו"י ושב הכהן ובגדי כהונה וכנ"י להביא ראיות על החריץ שנידון כמחיצה ועל כיוצא בזה ולא אמרו בקצרה הלכה כדברי המקיל והיינו טעמא משום דאין למדין מן הכללות דהך כללא לא איתמר אלא בקצת הלכות ולא כייל כל מילי ולא אזלינן בתר הך כללא היכא דסתיר לכללי אחריני וכתב התשבץ ח"ש סי' ל"ח לענין ערובין שלא נתן לנו היום לפסוק במחלוקת הגמרא כלום כי כבר מתוקן הוא בפסקי הראשונים ותאחרונים עיי"ש הנך רואה במשנה קמייתא דערובין מבוי שהוא גבוה מעשרים אמה ימעט ר' יהוד' אומר אינו צריך ואע"ג דר"י מקיל הלכתא כת"ק דמחמיר וכן בכמה וכמה דוכתי במס' ערובין ואיתא בירושלמי דמשו"ה איצטריך לי' לרב כהנא לאשמועינן דהלכה כת"ק אע"ג דבל"ה אין הלכה כיחיד נגד הרבים משום דהו"א דהלכה כדברי המקיל בערובין והרא"ש כתב בפרק עושין פסין סי' ד' הואיל ואיתמר כללא דשמואל ורבי יוחנן הלפה כרבי יוחנן אף לגבי ערובין אמרינן להאי כללא ולא אמרינן הלכה כדברי המקיל בערובין וכן פסק הב"י כדעת הרמב"ם דלא מהני צורת הפתח בפרוץ מרובה ולא כדעת הר"י דמקיל והיינו טעמא משום דשקלא וטריא דגמרא דידן ודבני מערבא אתיא שפיר טפי לדעת הרמב"ם וכן כתב הרי"טבא דף פ"ט דרב ושמואל הלכתא כרב באסורא ולא אזלינן בתר אידך כללא דהלכה כדברי המקיל בערובין וכתב הב"ח דלא אמרינן הלכה כדברי המקיל בעירובין באיבעיא דלא אפשיטא והיכא דאיכא כאן דמקיל ומאן דמחמיר באסור תחומין אזלינן בתר המקיל ובדליכא מאן דשרי ומספקא מילתא לכולהו רבנן אין בידינו להקל עיי"ש סי' שצ"ח וסי' ת"ר ומחוורתא כמש"כ התים' במס' ע"ז דף ו"ין ע"א ד"ה בשל תורה וז"ל ורבינו שמשון היה מפרש דבכל מקום שיש להתברר כחד מינייהו משיטת התלמוד בתרי' אזלינן עכ"ל ולפי"ז כל היכא דאיתרמי לן ספיקא דדינא אפי' באסור תחומין דקיל וכש"כ לענין מחיצות דחמירי כל כמה דמצינן לברורי מתוך שיטת התלמוד אית לן לברורי ואם אתה

מחמיר מעיקרא דדינא ילאישתמיטי מדרישה וחקירה לא עשית כהונן ואם באת להקל בלי דרישה וחקירה בשיטות התלמוד נמצאת ח״ו מזלזל באיסור דרבנן לענין שבת החמורה ובדקדוק אמרו חכמים הלכה כדברי׳ המקיל בערובין ולא אמרו הלכה בדברי המזלזל בערובין כש״כ במחיצות

ומה שכתב לי חד מן חברייא הנאמנים בבריתי שיש לצדד להקל בכל ספקית וחקירות כיון שאין לנו רה״ר דאורייתא לפי איתן שיטות שהלך אחריהן הרמ״א ושיש לסמוך על תשובת זרע אברהם שאינה תח״י לאו מילתא היא ואין לזה ענין לנ״ד דמה שכתב הרמ״א בסי׳ שמ״ה ובסי׳ שמ״ו דכל רשויות שלנו הן כרמלית להחמיר הוא דכתב כן דמצא מא״מ וניעור ובמשנתינו ריש ערובין ובסוגיא דקונדסין דף י״ב ובגמרא דבני מערבא במבוי שנפרצה לבקעה עסקינן כמש״כ התוס׳ בד״ה אילימא והבקעה כרמלית היא (שבת דף ו״ו) ואעפי״כ פליג ר״י עליה דריש לקיש ואמר לענין כלאים התירו לו לענין שבת לא התירו לו אע״ג דכלאים דאורייתא וכרמלית דרבנן ואמרו בירושלמי כל אילין מילייא למיסב ולמתן הא להורות אסור להורות ומה סוכה הקלה את אמר לא, שבת החמורה לכש״כ אע״ג דסוכה דאורייתא היא ומחיצותי׳ דאורייתא והלכתא מסיני נינהו וכן כתב רש״י בסוגיא דילן דשבת חמורה מכלאים ומשום דעיקר שבת חמורה כולי האי חששו להקל ולזלזל בטלטול מבוי ורשויות דרבנן*)

ועוד דטלטול מבוי דידן ואפי׳ ההוצאה מן הבית לחצר אע״ג דמדאורייתא שריין מ״מ מדברי הנביאים ומדברי קבלה נינהו כמו מקח וממכר בשבת ומשו״ה חמירי טובא שהרי קנטרן הנביא ירמיה לישראל באמרו (י״ז) כה אמר ה׳ השמרו בנפשותיכם ואל תשאו משא ביום השבת והבאתם בשערי ירושלים ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת וקדשתם את יום השבת כאשר צויתי את אבותיכם ולא שמעו ולא הטו את אזנם דלאחר שהוכיחן שלא להכנים מרה״ר לכרמלית באמרו והבאתם בשערי ירושלם דירושלם כרמלית היה חזר והוכיחם ולא תוציאו משא מבתיכם דהיינו מרשות היחיד לרשות היחיד מן הבתים לחצרות בלא ערובי חצרות ושנינו במשנתינו (ביצה י״ב) בית שמאי אומרים אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ס״ת לרה״ר וב״ה מתירין ואמרו בגמרא תני תנא קמי׳ דר״י בר אבדימי השוחט

(* ולא נעלם ממני מש״כ התוס׳ במסכ׳ שבת דף ס״ד ע״ב ד״ה רבי ענני בשם רבינו ברוך ז״ל כיון דלדידהו הוו להו רה״ר גמורה כו׳ אבל אנו שאין לנו רה״ר כלל אין להחמיר בכרמלית כל כך עכ״ל וכדי לברר ענין זה אקבע לו מדור בפני עצמו בס״ד בקונטרס אחרון ותדרשנו משם

עולת נדבה ביו"ט לוקה לפי שיש להקריבה לאחר יו"ט אמר לי' דאמר לך מני ב"ש היא דאמרי לא אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך א"נ דאי ב"ה הא אמרי במתניתן מתוך שהותרה הוצאה לצורך א"נ הותרה נמי שלא לצורך א"נ הכי נמי אמרי מתוך שהותרה שחיטה לצורך א"נ הותרה נמי שלא לצורך א"נ ואינו לוקה בשביל ששחט עולת נדבה ביו"ט, מתקיף לי' רבה דילמא לעולם לא אמרינן מתוך ושחיטה לצורך גבוה אסורה ולוקה עליה אע"ג שהעובד עבודה זו נתכוון לעשות נחת רוח ליוצרו ובמתניתן משום הכי ב"ה מתירין להוציא קטן ביו"ט משום דעירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליו"ט כדכתיב ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת (ירמיה י"ז) בשבת אין ביו"ט לא, ופירש"י שלא נאסרה ההוצאה ביו"ט ולא נתקנו ערובי חצרות ליו"ט ובמס' יומא דף ס"ו אהא דאמר רפרם ערוב והוצאה לשבת ואין ערוב והוצאה ליום הכפורים פיר"שי ערוב כדי נסבא אלא דהא בהא תליא דלא תקינו חכמים ערובי חצרות אלא בשביל אסור הוצאה שגזרו מדשות היחיד לרה"י גזירה משום הוצאה מרה"י לרה"ר ואילו במס' ביצה לא כתב רש"י דערוב כדי נסבא והוא תמוה אלא

דהיינו טעמא משום דבמס' ביצה מייתי הש"ס קרא דירמי' ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת ובעי למידק מהאי קרא דלא נאסרה ההוצאה מרה"י לרשות הרבים אלא בשבת ולא ביו"ט וקשיא הא האי קרא לא משתעי כלל באסור הוצאה לרה"ר אלא דוקא בהוצאת משא מרשות היחיד לרשות היחיד מן הבתים לחצרות משו"ה איצטרך לאשמועינן דאפ"ה דייקינן שפיר מהאי קרא דאין אסור הוצאה מרה"י לרוה"ר שייך ביו"ט מדלא אסרו ההוצאה מבתים לחצרות ולא תקינו ע"ח ביו"ט כדרך שאסרו ותקינו בשבת ש"מ שאין אסור הוצאה מרה"י לרה"ר שייך ביו"ט דגזרו הא אטו הא זמשו"ה לא כתב רשי שם דערוב כדי נסבא דהא בהא תליא ורה"ר בהאי קרא לא כתיב משא"כ במס' יומא דלא מייתי קרא כלל וסגי למימר דאין איסור הוצאה מרה"י לרה"ר שייך ביוהכ"פ ומשו"ה כתב רש"י דערוב כדי נסבא ולא חייש רש"י למנקט כי האי לישנא אע"ג דמישתמע כי זילותא משום דבלא"ה הא דרפרם בדותא היא עכ"פ הנך רואה דבהאי קרא מוהיר הנביא לישראל על אסור ההוצאה מרשות היחיד לרשות היחיד שאינה אלא אסור דרבנן*) ומדהוסיף הנביא ואמר וקדשתם את

(*הסמ"ג בהלכות ערובין לאחר שהעתיק דברי בה"ג, כתב וז"ל נראה לי מתוך דברי רב יהודאי גאון כי בימי ירמי' הנביא לא שמרו גזירת שלמה המלך לערב בחצרות ולשתף במבואות אלא היו מוציאין בלא ערוב ומתוך כך היו מביאין מן העיירות שסביבות ירושלים כל

יום השבת כאשר צויתי את אבותיכם ולא שמעו ולא הטו את אזנם ש״מ שמקודם לכן בדורות הראשונים כבר נתקנה תקנה זו דהיינו בימי שלמה דכתיב בי׳ אזן וחקר תקן כנגד שלשה דברים שתיקן, ערובין ונט״י ושניות שעשה אזנים לתורה כדרך שעושין אזנים ובית יד לכלי כדי שיהא נוח לאחוז כך יאחזו ישראל במצות ויתרחקו ע״כ מן העברות ובשביל שלא שמעו אבותיהם בדורות הראשונות לעשות משמרת למשמרת משום חומרא דשבת ולא הטו את אזנם לעשות אזניים לתורה והיו הגדולים שביניהן מעלימין עין והיו יראים לגדור גדר עד שחיללו שבתות בפרהסיא באיסורי דאורייתא ע״כ נתגלגל הדבר והיה מה שהיה ונגזרנו מארץ החיים עד היום ואילו היו מערבין בחצרות ומשתתפין במבואות שותפות נוחה וערבה בפיתן וביינם שלא תהא רשותו של כל יחיד ויחיד חלוק משל חברו לא היתה יד כל אומה ולשון שולטת על ישראל ואף שאין מקרא יוצא מידי פשוטו דרשה זו היטיב דרוש תדרוש והשבות אל לבבך וייטב לך ואשרי הדור שהגדולים נשמעין לקטנים וקטנים נושאין ק״ו בעצמן

ומשום האי טעמא כשנעשו הפרצות בעיר הזאת והוריתי לאסור הטלטול לפי שעה עד די ישתנא גופא דעובדא למעליותא קבעתי מקרא זה דירמי׳ השמרו בנפשותיכם וכו׳ לפרסומי מילתא על כותל בית הכנסת להזהיר את העם על איסור טלטול כרמלית דרבנן למען יראו וייראו אלא שעירער המערער ועבד עובדא לנפשיה וכרפאי לישראל ונגלה עון אפרים

וכבר נודע בין החיים וראוי לפרסמו עוד יותר מה שהביא השיטה מקובצת למס׳ יו״ט אהא דאמרן שם מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידין וז״ל והעיד הריטב״א בשם רב גדול מאשכנזים שהעיד בשם רבותיו הצרפתים ובכללם ר״י והרב מרוטענבורק שלא נאמרו הדברים הללו אלא לדורותם אבל בדור הזה שמקילין בכמה דברים ראוי לעשות סייג לתורה ואפילו בדרבנן עכ״ל

ואנן מה נעני בתרייהו בדורותינו ובמדינות המשובשות הללו ומה אהנו לן רבנן שנתכוונו לשם שמים להציל ולא הצילו והיו נאנחים

מיני משא מבתיהם דרך סרטיא מעיר לעיר שהיא רשות הרבים ומביאין אותן משאות בשערי ירושלים ולכך כשהזהיר ירמיה על גוף האסור של תורה הזהיר גם על גזירת שלמה שלא להוציא שום משא אף מן הבית לחצר אא״כ ערבו וזהו לשון הנביא כה אמר ה׳ השמרו בנפשותיכם ואל תשאו משא ביום השבת והבאתם בשערי ירושלים זהו גוף האיסור של תורה ואח״כ אמר ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת זו גזרת שלמה המלך כי לבני ירושלים היה מזהיר עכ״ל הסמ״ג. אומר אני ששלמה תיקן תקנה זו בשביל שחכם היה וראה את הנולד

ונאנקים (עיין תשובת ח"ם סוס"י נ"ט) ומהדרים אחר קולות יתרות להקל עול מלכות שמים מעל שכמי פורקי עול זה יותר מששים שנה לענין מקח וממכר ומלאכה ע"י א"י ביום ש"ק ואדהכי והכי אתתקף מלכו חייבא בכל יומא ויומא כאשר אנו רואים בעינינו בעונותינו על כן המשכיל בעת ההיא לא ידום כי עת רעה היא והשומע ישמע והחדל יחדול

וראיתי בספר בכורי יעקב על הלכות סוכה סי׳ תר"ל ס"ק ט"ו וזה לשונו הרא"ש בסוכה דף י"ט כתב דצוה"פ נמי מהני מן התורה לדופן סוכה עייש וגם בירושלמי פ"א דסוכה משמע כן שיכול לעשות סוכה בלא מחיצות כלל ע"י ד׳ צורות הפתח בארבע צדדין כמו שחשוב זה מחיצות לענין שבת וכלאים, ולפי"ז מי שאין לו סוכה אחרת ואין לו דפנות לעשות סוכה טוב לו לעשות סוכה ע"י שינעוץ ד׳ קנים בארץ בארבע קרנות וקנים על גביהן והסכך עליהן משיאכל בלא סוכה דסוכה כשרה מדאורייתא עכ"פ היא זו עכ"ל ספר בכורי יעקב

ובמחכ"ת וערכו הרם של המחבר ז"ל זי"ע שגה ברואה וכתב דברים שאינם ראוים למי שאמרם ואישתמיטתי׳ לפום שעתא הא דשנו חכמים בברייתא שתים כהלכתן ושלישית אפי׳ טפח ואהא קאמר רבא ללישנא קמא ואינה ניתרת אלא בצוה"פ ופירש רש"י וז"ל, בערובין דף י"א אמרינן היכי דמי צוה"פ קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן והכא קאמר רבא דטפח ששנינו בברייתא שמתיר בדופן שלישית אינו מתיר אא"כ עשאו לאותו טפח צוה"פ על פני כל הדופן כולו כיצד קנה של חצי טפח מכאן אצל היוצא וקנה של חצי טפח מכאן במקצוע שכנגדו וקנה על גביהםמזה לזה והוה לי׳ כאילו כל הדופן סתום דפתח שיש לו צוה"פ סתימה מעלייתא היא בפ"ק דערובין וזהו טפח שאמרו חכמים עכ"ל רש"י ועל זה כתב הר"ן ומדבריו ז"ל נראה לי שאין צוה"פ מתיר בשתי דפנות של סוכה אעפ"י שהוא מתיר לשבת ולכלאים כדאיתא פ"ק דערובין שאם אתה אומר כן, להאי לישנא קמא דרבא מאי קולא דדופן שלישית דאמרינן בה אפי׳ טפח כיון שיש בה צוה"פ על פני כולה, אי הכי אפי׳ בשתי דפנות הוא מתיר אם אתה אומר דדופן סוכה כדופן שבת לענין צוה"פ וללישנא בתרא דרבא נמי וכו׳ וסיים הרן וכן נראה ממה שכתב אלברצילוני ז"ל בספר העתים בשם גאון שאין צוה"פ מועיל להשלים שיעור דופן בשתי דפנות הסוכה עכ"ל הר"ן ומאחר שאין צוה"פ מועילה להשלים שיעור דופן משום דשתים כהלכתן מדאורייתא בעינן דמפיק להו מקרא, כש"כ שאינה מועילה במקום שאין דופן כלל זולת צוה"פ ואגב אורחין נדקדק בדברי הר"ן שכתב שאין צוה"פ מתיר בשתי דפנות של סוכה אעפ"י שהוא מתיר לשבת ולכלאים אלמא דאין צוה"פ מתרת אלא

כשיש דפנות ולהשלים הפרצה ולא להשלים דופן שלמה בשאין דופן כלל בין לענין שבת ובין לענין כלאים

ומה שהביא המחבר ספר בכורי יעקב ראי׳ מהרא״ש דף י״ט במחכ״ת לא דק באותה שעה דמש״כ הרא״ש שם דבכל מקום צוה״פ חשוב כמחיצה ולא בעי טפח שוחק אלא מדרבנן רצה לומר דדוקא טפח שוחק הוא דלא בעינן מדאורייתא אבל טפח גרידא וודאי בעינן מדאורייתא דשתים כהלכתן דאורייתא נינהו ושלישית טפח הלכתא מסיני והא דהך טפח נידון משום מחיצה שלמה׳ היינו משום דאתיא הלכתא ובצרי׳ אטפח ואי לאו הלכתא מסיני אפי׳ דופן שלישית שלמה בעינן, וכשם ששתי הדפנות כהלכתן מדאורייתא שלמות בעינן ואין להן השלמה ע״י צוה״פ כך דופן שלישית דאתיא הלכתא ובצרי׳ אטפח, הך טפח דאורייתא היא ואין לו השלמה ע״י צוה״פ

וכן כתב המחבר עצמו בפירושו ערוך לנר (סוכה דף ז׳ ד״ה אינה ניתרת) וז״ל הרי טפח בסוכה הוא הל״מ לכולי עלמא כדאמרינן לעיל וכו׳ ואף שלפי פירוש הרא״ש בדברי הריף ללישנא קמא לא לא בעינן טפח כבר פירש הר״ן דבריו דדוקא טפח שוחק לא בעינן אבל טפח בעי כיון דטפח הל״מ הוא עכ״ל ומאחר שצוה״פ אינו משלים הך טפח כש״כ שאינו משלים השתים כהלכתן

ומה שהביא המחבר ז״ל ראי׳ מן הירושלמי פ״א דסוכה אינו מחוור כלל דהכי איתא התם רבי בון ורבי בון (צ״ל ורבנן) בעון קומי ר׳ ועירא פאה מהו שתציל בסוכה אמר לון פאה מצלת בסוכה׳ סוף סכך מהו שתציל בסוכה׳ אמר לון אין סוף סכך מציל בסוכה מה בין זה לזה זה נעשה לכך וזה לא נעשה לכך אמר רבי אבוה כל אילין מיליא לענין משא ומתן הא להורות אסור מה אם סוכה הקלה את אמר אסור שבת חחמורה לכש״כ ופירש בעהמ״ח קה״ע ומה סוכה הקלה שאינה אלא מצות עשה את אמר אסור, לא התירו צוה״פ אלא מרוח אחת שבת החמורה דענוש כרת לא כש״כ שלמות עכ״ל הקה״ע ולפי פירוש זה הביא המחבר ז״ל ראי׳ לסתור דברי עצמו, וזולא דהירושלמי הוה איתא ג״כ בפ״ק דערובין ה״ט ושם פירש הפני משה דהא דאמר ר׳ אבהו מה סוכה הקלה את אמר אסור לא קאי אלא אסוף תקרה ולא אצוה״פ ופירוש זה לא מסתבר דלישנא דכל אילין מילייא משמע דקאי אכל מאי דשקיל וטרי לעיל מיני׳ בין לענין סוכה בין לענין שבת ובין לענין כלאים דהא לעיל מיניה פליגי ר״י ור״ל לענין כלאים אי מהניא צוה״פ בפרוץ מרובה ויתרה מעשר ואהא אמר ר׳ ועירא מודה ר״ל לענין שבת שאין הפאה מצלת בפרוץ מרובה ויותר מעשר והשתא איבעי׳ להו רבי בון ורבנן מר׳ ועירא דאמר לעיל דאפי׳ ריש

לקיש מודה לענין שבת שאין הפאה מצלת ביותר מעשר מהו שתציל פאה בכה״ג דהיינו בפרוץ מרובה ויותר מעשר באחת מן הדפנות של סוכה ולא כשאין שם דפנות כלל כמו שרצה המחבר ז״ל להוכיח מן הירושלמי שהסוכה כשרה מדאורייתא כשכל ד׳ רוחות ע״י צוה״פ בלי דפנות

ואולי שקאי אהא דאיתא לעיל מיני׳ דעובדא אתא קמי ר׳ ירמי׳ בארבעה עמודים ועליהם ארבעה פסטיליות והתיר לטלטל תחתיהם משום פאה וע״ז אמר ר׳ אבהו שאסור להורות כן דלא אמרינן בכה״ג פי תקרה יורד וסותם לענין סוכה הקלה וכש״כ לענין שבת החמורה לפי שאין הפיאה מתרת עד שתהא מגופפת מארבע רוחותיה בדאמר רי זעירא בשם רב המנונא לעיל אליבא דרבי ומה שפירש הפנ״מ על זה אין צוה״פ מתיר עד שתהא המחיצה מגופפת מד׳ רוחותיה וכלומר שנשתיירו שם גיפופים הסמוכין לקרקע אלא שאין גבהן עשרה להיות נחשבין מחיצה בהא הוא דמהני צוה״פ שלמעלה עיי״ש אין פירושו מחוור כלל לפי שאותן שיורי מחיצה הסמוכין לקרקע נקראין גדודין בלשון חכמים כמו שפירש״י גבי התם דאיכא גידודי (דף וי״ו ע״א) שנשתייר מן הכותל ביסוד ג׳ או ד׳ טפחים גובה על פני כל הפרצה שאינה נוחה לעבור בה עכ״ל והגיפופין היינו שיורי הכותל שנשתיירו זקופין משני צדדי הפרצה או הפתח שהדלת קבועה בהן ונקראו כן על שם הגפת דלתות ואתא ר׳ זעירא בשם רב המנונא אליבא דרבי למימר שאע״ג דצוה״פ מועילה אפי׳ מד׳ רוחות מ״מ בעינן שתהא מגופפת מארבע רוחות לפי שאינה מצלת אלא בתוך פרצות המחיצה והיינו הך דאמרן כמה וכמה פעמים עד שבלו שפתותינו לומר די

ובהא סלקינן ובהא נחתינן

שאין הפאה מצלת לא לענין סכה ולא לענין כלאים וכש״כ לענין שבת החמורה כשכל ד׳ רוחות ע״י צוה״פ

ונ״מ טובא לנ״ד שהעיר מוקפת חריץ אלא שנסתם ביותר מעשר אמות באיזה מקומות וחוטין של טעלעגראף עוברין על הסתימה דאיבעיא לן אם סתימה זו מתוקנת ע״י הטעלעגראף לשם צוה״פ

דבשלמא אי אמרינן דד׳ קונדיסין וחוט ע״ג מועילין משום מחיצה אעפ״י שאין כאן מחיצה אחרת כש״כ שמועילין משום צוה״פ היכא דאיכא עכ״פ מחיצה בעומק משני צדדי הסתימה אלא אי אמרת דד׳ קונדסין וחוט ע״ג לחודייהו לא מהניין לשום מחיצה והכי אסיקנא לפי קוצר שכלי אליבא דהילכתא א״כ הדד׳ איבעיא דילן לדוכתא

חריץ שנסתם מהו לתקנו ע״י צוה״פ

והשתא דדלינא חספא ולא אסיקנא למיפשט איבעיא דילן להיתרא מאן דמשכח מרגניתא ומפיק לי שריותא מעומקא דימא

דתלמודא דידן ודבני מערבא לקונדסין וחוטין של טעלעגראפענלייטונג המקיפין עיר פרוצה סביב מבחוץ לדונן משום מחיצה שלמה ולחריץ שנסתם לתקנו ע"י צוה"פ מובילנא מאני' אבתרי' לבי מסותא

והנה עד הנה דנתי כאילו היה בנ"ד צוה"פ כתיקונה שהחוטין עוברין ע"ג הקונדיסין כמשקוף על המזוזות וכאילו הקונדיסין עומדין על סתימת החריץ כדבעי למיהוי להתיר משום צוה"פ ודנתי כאילו היה כה"ג לפי שרגלים לדבר שבזמן קרוב ישתנה הענין למעליותא שירחיבו האומנין סתימת החריץ עד שתגיע אצל הקונדסין וגם אולי ימציאו ויעשו מניגנון אחר שיעברו החוטין ע"ג הקונדיסין ולא מן הצד אבל באמת לפי שעה אינו כן אלא שבגובה הקונדיסין יוצאים יתדות מצידיהן ועל אותן יתדות עומדין כעין כוסות קטנות הפוכין ועל אותן הכוסות שקורין איזאלאטארען בלע"ז העומדות מצדדי הקונדיסין עוברין החוטין של טעלעגראף ולא ע"ג הקונדסין כאשר יראה הרואה המשגיח בעינא פקיחא ונמצא שצוה"פ מן הצד היא ובאיזה מקומות שני קונדסין עומדין סמוכין זה אצל זה וכלונסות קבועין ביניהן לרוחבן ועל אותן כלונסות המחברות את הקונדיסין עומדים האיזאלאטארען שהחוטין עוברין עליהן ונמצא שהחוטין עוברין מן הצד של הקונדסין ולא על גביהן ושלא כתיקון חכמים אליבא דהילכתא

ודומה הענין להא דבעי מיני' רמי בר חמא לרב חסדא (ערובין חי"ת ע"ב) נעץ שתי יתדות בשני כותלי המבוי מבחוץ והניח קורה על גביהן מהו ואמר רבא דאפי' לדברי האוסר להשתמש תחת הקורה נמי אסור ומפרש רבינו יונתן לא מיבעיא למאן דס"ל מותר להשתמש תחת הקורה דלא מועיל כלום שמא ישתמש תחת הקורה והתם ליכא מחיצות כלל אלא אפילו לדברי האומר שאסור להשתמש תחת הקורה דליכא למגור בה מידי אפ"ה אסור משום דבעינן קורה שתהא מונחת על גבי כותלי המבוי וליכא שהרי אינו עשוי כתיקון חכמים עיי"ש ולפי"ז קונדסין דידן נמי לא מהניין לשם צוה"פ דהא חד טעמא אית להו שאינן עשויין כתיקון חכמים דצוה"פ שעשאה מן הצד לא עשה ולא כלום כדרב חסדא ועיין עוד ערובין דף ב' ע"ב בתוס' ד"ה ואי בעית שהקשו וא"ת מאי פריך שאני פתח החצר דהוה לי' צוה"פ שהכלונסות היו ע"ג ווי עמודים שהקלעים תלויים בהן וי"ל דאמר לקמן דצוה"פ שעשאה מן הצד לא עשה ולא כלום עכ"ל התוס' והיינו כגוונא דנדון דידן ואפי' לדעת הטו"ז סי' שס"ב ס"ק ד' הכא פסול לפי שהחוטין הן מופלגין מן הקונדיסין לרוחבן ועוברין על הכלונסות שבין הקונדסין ולא על הקונדיסין כלל

ועוד דלפי תיקון החכמים היתה צוה״פ צריכה לעמוד על הסתימה עצמה או על שפת הסתימה ממש או סמוך לשפתה תוך ג׳ טפחים קונדם אחד על שפתה מזה וקונדם אחד על שפתה מזה והחוט עובר ע״ג הקונדסין ועל גבי רוחב הסתימה כעין צוה״פ בתוך הפרצה ושבחומה לפי שהסתימה אצל החריץ כמו הפרצה שבחומה ובנ״ד אינו כן אלא שבסתימה האחת מהשלש סתימות עומדין הקונדסין שצריכין לסמוך עליהן כדי להתירה מעבר החריץ ומעבר הסתימה והלאה כלפי חוץ על פני השדה באופן שהחריץ והסתימה מפסיקין בין העיר מצד זה ובין הטעלעגראף מצד אחר כך הוא גופא דעובדא במקום אחד

ובמקום אחר שהחריץ נסתם שם עומדין הקונדסין באופן אחר היינו שהקונדם האחד עומד מעבר החריץ מזה לצד העיר והקונדם השני עומד מעבר האחר של החריץ לצד חוץ והחוט הנמתח מקונדם לקונדם עובר על החריץ ועל הסתימה באלכסון ולפי״ז אם החריץ נידון כחומה והסתימה נידונית כפרצה הרי זה ממש כאילו הקנה האחד של צוה״פ עומד לפנים מן החומה והקנה השני עומד חוץ לחומת העיר והקנה שעל גביהן עובר באלכסון ע״ג החומה וע״ג הפרצה מהקנה הזוקף האחד להקנה הזוקף השני ואין זאת צוה״פ כלל אפי׳ אם היה החוט עובר ע״ג הקונדסין מלמעלה כמשקוף ע״ג המזוזות משא״כ בנ״ד. — כך הוא גופא דעובדא במקום השני

ועוד במקום אחר שהחריץ נסתם שם אחד מן הקונדסין שצריכין לסמוך עליהן עומד מופלג משפת הסתימה הרבה מאוד לערך מאה אמה עד כדי שיזדקרו הגדיים בבת ראש למאות ולאלפים בין הקונדם לשפת הסתימה

והנה התבו״ש בחדושיו על מס׳ ערובין כתב דכי היכי דגבי לחי פסול אם הרחיקו ג׳ טפחים מן הכותל (ור״ל שהעמידו בתוך הפרצה) כדאיתא בשו״ע סי׳ שס״ג סעיף ו״ו ה״ה גבי צוה״פ והביא ראי׳ מדברי התוס׳ דף י״א ע״א ד״ה איפכא והתו״ש סי׳ שס״ג אות קטן יו״ד השיג על התבו״ש וזל ואני תמה דבשלמא כשהרחיק הצוה״פ מן הארץ ג׳ טפחים דינא הוא דלא מהני שלא אמרו לחי משום מחיצה אלא כשהיא סמוך לכותל אבל צוה״פ דמיקרי מחיצה ממש למה לא יועיל דאטו מי גרע מנעץ ד׳ קונדסין וכיון דהוה צוה״פ אז גם האויר של ג׳ טפחים אינו מזיק כיון דהוה עומד מרובה עה״פ עכ״ל התו״ש אמור מעתה דלפי מה שהוכחתי בכמה ראיות דגם צוה״פ אינה מועילה בשום מקום לא לגבי סוכה ולא לגבי כלאים ולא לענין שבת אלא כשהיא עומדת בתוך פרצות המחיצה וד׳ קונדיסין לא מהניין להתיר הטלטול באויר שביניהן והך

שדה דבקעת בית חרוותן דפליגי ביה ר״י ור״ל בסוגיא דערובין דף י״א כרם מוקף מחיצות הוה אישתכח דאין שום טעם לחלק לענין הרחקה מן הכותל בין לחי לצוה״פ שהרי גם צוה״פ לא מהני בפרוץ מרובה ויותר מעשר ותרווייהו חד טעמא אית להו והדין עם התבו״ש דכי היכי דגבי לחי פסול אם הרחיקו ג״ט מן הכותל ה״ה צוה״פ דתרווייהו משום מחיצה דיינינן להו ולפי״ז שפיר יש להביא ראי׳ מפס רחב שלש אמות שמעמידו ברחוק שתי אמות מן הכותל כדי לתקן מבוי שהוא רחב ט״ו אמה כדי להעמידו על עשר אמות שכתבו התוס׳ ערובין דף יו״ד ע״ב ד״ה ועושה פס דצריך לחי אחר להתירו דהאי פס לא מהני הואיל ומופלג מן הכותל עיי״ש וה״ה לענין צוה״פ מאחר דתרווייהו בתוך הפרצה בעינן לאוקומינהו כדאמרן. —

ואחד מגדולי המורים וגאונים מפורסמים הביא עוד ראי׳ לדעת התבו״ש שצריך שלא ירחיק צוה״פ ג״ט מן הכותל מהא דכתבו התוס׳ ערובין יו״ד ע״ב ד״ה עושה פס גבוה וז״ל התוס׳ אי איכא מראש הפס של צד פנים עד הכותל אמצעי של מבוי יותר מעשר צריך למבוי זה צורת הפתח דהוי כמבוי עקום ואע״ג דאליבא דשמואל קיימי׳ כדפרישית לעיל אי ביתר מעשרה בהא לימא שמואל תורתו כסתום דאפתיחת עקמומית קאי עכ״ל התו״ס ולקמן אבאר דברי התוס׳ די באר ,ועי״ז כתב הגאון המחבר הנרמז לעיל וז״ל ותמה הריטבא דמה״ת יעשה פס ארבע ויצטרך עוד צוה״פ יעשה מיד צוה״פ דמהני ג״כ לרחב מעשר ופס זה למה, ומה שנוכל לומר דקיימא אליבא דרב דלדידי׳ לא מהני צוה״פ ליותר מעשר דחוק הוא, דלא קייל״ן כרב כמש״כ התוס׳ לקמן דף י״ד ע״א ד״ה אתניי׳ ע״ש לכן אני אומר דנ״מ כיון דבאמת בעינן במבוי דצריך להיות ארכה יותר על רחבה והכא כיון דרחבה כ׳ אמות ע״כ ארכה יותר על כ׳ אמות וכשעושה פס ארבע נשאר מן הפס עד הכותל יותר מעשר ולכל הפחות משך אורך ששה עשר ומשהו [ועיין במרכבת המשנה שהרגיש בדברי התוס׳ שבתבו אי איכא יותר מעשר דע״כ כן הוא עיי״ש] וכיון שכתבו התוס׳ אי איכא יותר משמע שיכול להיות פחות מעשר וזה אי אפשר וע״כ צריכין לומר דבאמת היה מבוי זה רחבו יותר על ארכו והיה פסול, אמנם בעשותו פס באמצע ומחלקו לשני מבואות א״כ מכשירו נמי בזה דתו הוי כל חד מבוי ארכו יותר על רחבו דרוחב כל מבוי עשר פחות משהו שהוא מקום עמידת הפס וארכו הוא יותר וא״כ אם אין לו קורה דהיינו קנה במידת אורך כ׳ אמה אלא פחות מזה הרבה א״כ א״א לו לעשות צוה״פ בלי הך פס דהרי לפי הקדום צריכין הקנים של צוה״פ שלא ירחקו ג״ט מן הכותל והרי כיון דרחבה עשרים צריך ג״כ קנה מאורך עשרים פחות חמשה טפחים

ואף אם יעמיד הך פס בפתח המבוי ברחבו וימעט הרוחב מארבע אמות מ״מ צריך עדיין שיהיה אורך הקנה שעל גביהן אורך ששה עשר אמות פחות ה׳ טפחים ואין לו כל כך קנה ממידת אורך זה ומרויח ע״י הפס שמחלקו לב׳ מבואות שאין צריך תו מידת אורך הקנה לצוה״פ שיעשה אחורי הפס מן הפס לכותל המבוי אלא אורך עשר אמות פחות חמשה טפחים וכל זה לפי המונח כדעת בעל תבו״ש הנ״ל דקנים של צוה״פ צריכין שלא יהיו רחוקים מן הכותל ג״ט דאל״כ אין כאן נ״מ דאף בלי פס יוכל להעמיד צוה״פ ברוחב פתח המבוי אף שרחבה עשרים דהא כיון דאין צריך ליגע בכותלים אינו צריך קנה ארוך כל כך אלא יעמידנו עד מקום שידו מגעת א״ו כדאמרן עכ״ל — ולאחר שסדרתי לפניך דברי הרב הגאון נ״ע אלמדך שאין ממש בראי׳ זו ושהיא בנויה על יסוד רעוע דאמרינן במס׳ ערובין דף יו״ד אמר שמואל משמיה דלוי מבוי שהוא רחב עשרים אמה כיצד ממעטו עושה פס גבוה עשרה טפחים במשך ארבע אמות ומעמידו לארכו של מבוי באמצע רוחב פתח המבוי סמוך לרה״ר ועי״כ חשבינן לאותו מבוי כשני מבואות של רוחב עשר עשר אמות לפי שהפס העומד מכוון באמצע אעפ״י שאין ארכו אלא ד׳ אמות רואין אותו כאילו מחלק כל המבוי לשני חלקים ואח״כ נותן קורה על שני המבואות להתירן ועל זה כתבו התוס׳ אי איכא מראש הפס של צד פנים עד הכותל אמצעי של מבוי יותר מעשר צריך למבוי זה צוה״פ דהוי כמבוי עקום וכו׳ ולכאורה דבריהם קשים להבין דכאן הבן שואל מה זאת כותל אמצעי של מבוי שהרי לפי הדמיון אותו פס עצמו שמעמיד באמצע הפתח איהו גופא כותל אמצעי של מבוי ומתוך כך עלה על דעתו של מרכבת המשנה דהכא דווקא במבוי סתום עסקינן שיש לו ג׳ מחיצות ואותה כותל העומדת לרחבו של מבוי קרינן לה כותל אמצעי לפי שהיא מחברת שתי המחיצות ההולכות לארכו של מבוי כדאמר אביי לעיל דף ה׳ ע״א וכ״ת דפתח לה בדופן האמצעי אלמא דהך דופן העומד לרחבו של מבוי דופן אמצעי קרינן ליה ומתוך כך הקשה בעל מרכבת המשנה על דברי התוס׳ שכתבו אי איכא מראש הפס של צד פנים עד הכותל אמצעי של מבוי יותר מעשר הא לא סגי בלא״ה דהא מבוי שאין ארכו יותר רחבו אינו נידון כמבוי להיות ניתר בלחי או קורה ומאחר דמבוי זה רחבו כ׳ אמה ע״כ ארכו יותר על כ׳ וכשמעמיד פס ארוך ד׳ אמות בראש האחד הפתוח לרה״ר לארכו של מבוי ע״כ המרחק מחודו הפנימי עד הכותל האמצעי של מבוי הוא יותר מעשר אמות ואמאי כתבו התוס׳ בלשון תנאי אי איכא יותר מעשר הא אי אפשר להיות בענין אחר ואנכי לא ראיתי דברי בעל מרכבת המשנה בפנים

לפי שאין הספר תח״י ואין אני מעיד אלא מפי הכתב אשר לפני שהעתיק דברי המרכבת המשנה בקצור ואני תמה על תמיהתו של מה״מ שהרי כתבו התוס׳ דאי איכא מראש הפס של צד פנים יותר מעשר צריך למבוי זה צוה״פ דהוי כמבוי עקום והרי מבוי עקום דפליגי ביה רב ושמואל שני פתחיו פתוחין לרה״ר וכן כתב המג״א סי׳ שס״ג ס״ק כ״ז בשם מהרי״ו ומהר״מ ואמר רב לעיל (דף ו״ו ע״א) דמבוי עקום בצורת דל״ת תורתו כמפולש לפי שהעומד במקצוע רואה שני פילושים לרה״ר וצריך לעשות צוה״פ במקצוע ובשני פתחים לצד רה״ר עושה לחי לכל רוח כדין מבוי מפולש שצריך צוה״פ מכאן ולחי או קורה מכאן ומבוי זה העקום בצורת דל״ת הרי זה כשני מבואות שכל אחד מהם מפולש וכשהוא עושה ציה״פ בעקמימותו במקצוע יש לכל אחד צוה״פ מכאן ולחי או קורה מכאן אעפ״י שאינו עושה אלא צוה״פ אחת ושמואל סבר תורתו כסתום ואינו צריך צוה״פ אלא לחי בעקמימותו ועוד לחי בכל אחד משני ראשיו [עיין דף ח׳ ע״א גבי מבוי עקום דהוה בסורא רש״י ד״ה הני מילי ללישנא בתרא] ומסיק הגמרא לפרש במאי עסקינן אילימא ביותר מעשר, דהיינו שרוחב המבוי במקום עקמימותו במקצוע הוא יותר מעשר, בהא לימא שמואל תורתו כסתום, אטו לחי ביותר מעשר במבוי סתום מי מהני הא צריך צוה״פ, אלא לאו בעשר, וקאמר רב תורתו במפולש וצריך צוה״פ בעקמימותו אע״ג דהאי פילוש במקצוע הוא ממבוי אחד לחבירו דהיינו מגגה של דל״ת לרגלה ולא בפתח המבוי לצד רה״ר אלמא פירצת צדדין שאינה בפתח המבוי לרב אינה קרויה פתח אלא פרצה ואעפ״י שאינה אלא ברוחב עשר אמות צריכה צוה״פ דכל מה שקרוי פירצה אין לו היתר ע״י לחי או קורה ומאחר דברוחב עשר אינו קרוי פתח אלא פרצה ה״ה בפחות מעשר עד ד׳ טפחים הוי פרצה אלמא דפרצת מבוי בצדו שיעורו בד׳ טפחים וצריכה צוה״פ לרב עד כאן סוגיא דמבוי עקום שפירשתי ללישנא בתרא דרש״י בשם רבו הזקן לפי שלוה הפירוש הסכימו התוס׳ ד״ה רב, דתיקון צוה״פ לרב ותיקון לחי לשמואל גבי מבוי עקום שיש לו שני פילושים לרה״ר צריכין להיעשות בעקמימותו ולא בפומא ומפני שני טעמים הוצרך רש״י לפרש הא דדייק תלמודא אילימא ביותר מעשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום דהאי יותר מעשר דנקט היינו שרוחב פתיחת עקמימותו יותר מעשר ולא פירש שרוחב כל המבוי הוא יותר מעשר או שרוחב פתחו לצד רה״ר הוא יותר מעשר חדא משום דבכה״ג לא מהני צוה״פ לרב דהא אית לי׳ דביותר מעשר צריך למעט ועוד דבכה״ג לשמואל ג״כ לא מהניא צוה״פ דאם כל המבוי רחב יותר מעשר מודה שמואל דתורתו כמפולש

ובמבוי מפולש לרה״ר אית לי׳ דבעינן דלתות ולא מהניא צוה״פ כחנניא אליבא דב״ה דפסק שמואל הלכתא כוותי׳ לקמן (דף ו״ו ע״ב) משא״כ הכא דאין שני הפילושים מכוונים זה כנגד זה ועוד דליכא רוחב יותר מעשר אלא בעקמימותו ולא בפומא משו״ה מקיל שמואל דלא בעינן דלתות וסגי בצוה״פ ולא פליג בכה״ג אדרב ועכ״פ אתה רואה דהאי יותר מעשר גבי מבוי עקום דמודה בי׳ שמואל דצריך צוה״פ בעקמימותו היינו יותר מעשר ברוחב המבוי ולא לארכו*)

והשתא נחזור לסוגיא דידן (דף יו״ד) דאמר שמואל משמיה דלוי מבוי שהוא רחב עשרים אמה עושה פס גבוה עשרה טפחים וארוך ארבע אמות ומעמידו בפומא דמבוי לארכו של מבוי ומחלקו לשני מבואות של עשר אמות ועל זה כתבו התוס׳ אי איכא מראש הפס של צד פנים עד הכותל אמצעי של מבוי יותר מעשר צריך למבוי זה צוה״פ דהוי כמבוי עקום ואע״ג דאליבא דשמואל קיימינן — כדפרישית לעיל אי ביתר מעשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום דאפתיחת עקמומית קאי עכ״ל התוס׳ ורצו לומר דאע״ג דאליבא דשמואל קיימינן והיינו לגירסא דידן ולא כהריף והרא״ש דגרסי אביי ושמואל ס״ל דמבוי עקום הרי הוא כסתום ואינו צריך לצוה״פ מ״מ כבר פירשתי לעיל דאי איכא יותר מעשר ברוחב פתיחת עקמימותו אע״ג דליכא אלא עשר בפומא דמבוי לצד רה״ר מודה שמואל דצריכין צוה״פ בפתיחת עקמומיתו ולפי״ז הכא נמי גבי מבוי שרחבו עשרים אמה אי איכא מראש הפס של צד פנים עד הכותל אמצעי של מבוי יותר מעשר מודה שמואל דצריך מבוי זה צוה״פ בפתיחת עקמומיתו ונמצאת למד דהאי כותל אמצעי הנזכר בדברי התוס׳ ע״כ לאו היינו דופן שלישי המחבר שני כותלי המבוי שהולכין לארכו שא״כ אין לנדון זה ענין כלל להא דמודה שמואל לעיל גבי מבוי עקום שצריך צוה״פ ביותר מעשר דהאי יותר מעשר דהתם היינו לרוחב המבוי ולא לארכו כמו שפירשו רש״י ותוס׳ לעיל שרוחב פתיחת עקמימותו יותר מעשר, אמור דרך משל שהשני הכותלים שהולכים לאורך מבוי זה, עומדים צפון ודרום והדופן המחברן הוא

---

*) משמעתא דמבוי עקום אנו למדין דמבוי ישר ומפולש משני צדדין אפילו אם הפתיחה פחותה מעשר צריך צוה״פ מכאן ולחי או קורה מכאן לרב דהלכתא כוותיה באיסורא ואולי כש״כ לשמואל ומשו״ה כתב הרא״ש בתשובה כלל כ״א סימן ה׳ וז״ל וכן מבוי שהוא מפולש משני צדדיו אפילו אין הפתיחה רחבה עשר אמות צריך צוה״פ מצד אחד ומצד אחר לחי או קורה עכ״ל הרא״ש ודלא כמו ששגור בפי רובא דאינשי שכל פרצה פחותה מעשר אינה צריכה תיקון וממילא שריא.

הכותל המערבי מה איכפת לן אי איכא מראש הפס של צד פנים עד הכותל המערבי יותר מעשר או פחות מעשר דנימא ביותר מעשר צריך צוה״פ אפי׳ לשמואל ובעשר פליגי דהא לעיל לא מחלקינן בין עשר ליותר מעשר אלא ברחבו ובשיעור ארכו לא איכפת לן כלל

ועוד דאי דברי התוס׳ הללו אמורים גבי מבוי סתום דאית ליה כותל מערבי מאן לימא לן דמודה שמואל בכה״ג דבשלמא האי מבוי עקום דלעיל דף ו״ו דפליגי בי׳ רב ושמואל אית ליה תרי פילושין לרה״ר וכי מפשיטנא לעקמימותיה איתעביד מבוי ישר מפולש ומשו״ה מודה שמואל בדאיכא רוחב יותר מעשר בעקמימותי׳ דבעינן צוה״פ ובריך הוא דליבעי דלתות אלא משום דליכא יותר מעשר בפומי׳ נחית חד דרגא וסגי לי׳ בצוה״פ אבל במבוי סתום רחב כ׳ אמה דנחלק לשני מבואות של עשר עשר אימא דאף לשמואל לא בעינן צוה״פ משום דאיכא תלתא לטיבותא חדא דבאמת סתום הוא ועוד דכעקום דיינין לי׳ ועוד דליכא יותר מעשר בפומיה וכן לקמן (דף ח״ית ע״א) גבי מבוי שכלה לצדי רחבה מינכרא מילתא דלא איתמר דין מבוי עקום אלא במבוי מפולש עיי״ש ברש״י ד״ה אבל זה כנגד זה ובירושלמי איתא בהדיא מבוי עקום ומפולש . —

ותו קשיא מדכתבו התוס׳ אע״ג דאליבא דשמואל קיימינן וכו׳ משמע דלרב כש״כ דבעינן צוה״פ והא ליתא דעד כאן לא אמר רב לעיל מבוי עקום תורתו כמפולש אלא היכא דאית ליה תרי פילושים לרה״ר אבל הכא דבאמת סתום הוא מהיכא תיתי לך למימר דליהוי כמפולש בשביל עקמימותו אדרבה עקמימותו מסתם סתים לי׳ טפי ואפי׳ לרב מצינן למימר דלא בעי צוה״פ ומודה לי׳ לשמואל בכה״ג דתורתו כסתום דהא לקושטא דמילתא סתום הוא

ותו קשיא טפי ללישנא קמא דרש״י לעיל (עירובין דף ו״ו ע״א ד״ה תורתו כסתום) דלא מצרכינן צוה״פ למבוי עקום כלל אעפ״י שהוא ישר ואפילו אם הוא רחב יותר מעשר והא דדייק הש״ם אילימא ביותר מעשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום ורצה הש״ם לומר דשמואל מודה דביותר מעשר צריכין צוה״פ היינו דווקא במבוי עקום המפולש משני צדדין לרשות הרבים בהא הוא דאמרינן דאם הוא רחב יותר מעשר דיינינן ליה כאילו הוא ישר ומשום דאי מפשטינן ליה לעקמימותיה הרי הוא ישר השתא נמי בשביל רחבו כמאן דאיתפשיט דמי אלא דנחית חד דרגא ממבוי ישר ומפולש דאי באמת היה ישר ומפולש לא סגי ליה בצוה״פ לשמואל ולא היה ניתר אלא בדלת מכאן ולחי או קורה מכאן דהא שמואל פסק הלכתא כחנניא אליבא דבית הילל אבל השתא שאין הפתחים מכוונים זה כנגד זה אעפ״י שהם פתוחים לרשות דרבים סגי להו בצוה״פ מכאן

ולחי או קורה מכאן (ובדברי רש״י ד״ה בהא לימא שמואל כמדומה שנפל ט״ס בכל ספרי הש״ס שתח״י דמש״כ בסוף הדבור וכי האי גוונא לא לימא שמואל דלאו מפולש הוא נראה לי שצ״ל וכה״ג לימא שמואל דלאו מפולש הוא)

ולפי״ז אם איתא דהכא גבי מבוי שרחבו כ׳ אמה במבוי סתום אמרו התוס׳ למילתייהו דמודה שמואל דצריך צוה״פ בדאיכא יותר מעשר אישתכח דמבוי עקום בגו סתום חמירא טפי ממבוי סתום גרידא דבמבוי סתום גרידא לא בעינן צוה״פ ובעקום בתוך סתום דאיכא תרתי לטיבותא לימא שמואל דצריך צוה״פ ולא אשכחנא דפליגי התוס׳ אהא דכתב רש״י לעיל בלישנא קמא דלשמואל לא מצרכינן צוה״פ אלא בפתחים המפולשים זה כנגד זה לרה״ר אלא שכתבו דהלשון דחקו לרש״י למימר אליבא דשמואל דאית לי׳ תורתו כסתום אין צריכין בעקמימותו כלום אלא אלו עושין לחי לפתחן ואלו עושין לחי לפתחן דלא מצרכינן צוה״פ אלא לפתחים וכו׳ ואם איתא דפליגי לא הוה להו למימר דהלשון דחקו אלא הוה להו לפלוגי בהדיא ולמימר דמשכחת שפיר לשמואל דבעינן צוה״פ במבוי סתום והיינו ביותר מעשר אע״ג דאין הפתחים מפולשין זה כנגד זה ואפי׳ תימא דפליגי אהאי כללא היינו דווקא בדאיכא יותר מעשר ברוחב פתח המבוי לצד רה״ר משא״כ הכא דהפס̃ ממעטו ומחלקו לשנים א״ו דרווא איכא הכא, טמירא בגו, דאיתיהיב לי׳ רשותא לאיתגלייא האי כותל אמצעי שכתבו התוס׳ מאי עבידתיה הכא

והנה הרא״ש העתיק דברי התוס׳ בסיגנון אחר וז״ל מבוי שהוא רחב כ׳ אמה אמר אביי עושה פס גבוה יו״ד טפחים במשך ארבע אמות ומעמידו באמצע ואם יש מן הפס עד הכותל של רוחב המבוי יותר מעשר אמות יש לו דין מבוי עקום כמין ח״ת דאין חלוק בין אם יש הפסק גדול בין שני הפתחים של צד רה״ר בין אם יש הפסק קטן עכ״ל וגירסת הרא״ש שנייא מגירסת התוס׳ בתלתא חדא דגרים אמר אביי כגירסת הרי״ף ולא גרים אמר שמואל משמי׳ דלוי ועוד דהרא״ש לא כתב כותל אמצעי ועוד דכתב דביותר מעשר יש לו דין מבוי עקום כמין ח״ת ולפי״ז צריך שתי צורות הפתח וכן הגיה הב״ח בדברי הרא״ש לעיל סי׳ ו״ו כמין ח״ת צריך כל אחד מהן צוה״פ והתוס׳ לא כתבו אלא צוה״פ בלשון יחיד וכל זה טעמא בעי

והטור העתיק ג״כ דברי אביו הרא״ש וז״ל ואם יש מן הפס עד הכותל האמצעי של המבוי יותר מיוד אמות יש לו דין מבוי עקום כמין ח״ת שהרי אלו שני המבואות מתעקמין ובאמצע פתוחין בשני ראשיהן לרה״ר

ותמה הב"י על הטור והרא"ש שסתמו דבריהם דביותר מיו"ד דין מבוי עקום יש לו משמע דבעשר אין צריך צוה"פ וזה אינו אלא אליבא דשמואל אבל לרב דקיי"ל כוותי' אין חלוק בין עשר ליותר מעשר דלעולם תורת מבוי עקום כמפולש וצריך צוה"פ וסיים הב"י ותמיהני על הרא"ש איך סתם דבריו ועל רבינו ועל רבינו ירוחם שלא הרגישו בדבר זה עכ"ל הב"י

והטו"ז בסי' שס"ג ס"ק כ"ו טרח ונדחק מאוד ליישב תמיהת הב"י על הרא"ש והטור וכתב עליו בעל קרבן נתנאל בפירושו על הרא"ש סי' י"ב אות קטן מ"ט וז"ל ומה שתירץ הטו"ז ס"ק כ"ו א"א להולמו דא"כ בכל מבוי עקום אם מפולש עשרה נימא דהוי פתח עכ"ל הק"נ עיי"ש ובטו"ז

והנה אם נוכה אנן להבן ולפרש דברי התוס' דבר דבר על אפניו או נסתלקו כל התמיהות ונתפשטו כל הקמטים ואומר אני דאי מעמיד הפס הזה מכוון באמצע פתח המבוי לארכו של מבוי עלקו הישר או הפס הזה מחלק את המבוי לשני מבואות ישרות של עשר עשר אמות ואין כאן עקמימות אלא רואין כאילו שני המבואות הולכות זו אצל זו בשוה אבל אם הפס נתון באמצע רחבו של מבוי אלא שמעמידו באלכסון או נעשו שני מבואות עקומות אחד של יותר מעשר ואחד של פחות מעשר ואע"ג דאין העקמימות בזוית נצבה כמו בצורת דלי"ת וחי"ת ממש מ"מ כעקומות דיינינן להו לדעת התוס' וכתבו דלשמואל דמודה במבוי עקום שרחבו יותר מעשר דתורתו כמפולש צריך צוה"פ אחת כמו גבי מבוי עקום בצורת דלי"ת ולרב צריך שתי צורות הפתח כמו גבי מבוי עקום בצורת חי"ת ולא תימא דגם לרב לא בעי אלא חדא צוה"פ משום דחד מבוי הוא בפחות מעשר וזה אינו דהא אמרינן בשמעתא דמבוי עקום דף ו"ו ע"א אלא לאו בעשר וקאמר רב תורתו כמפולש אלמא פרצת מבוי בצדו בד' טפחים עיי"ש ופירש הריטבא וז"ל וכיון דרב עושה פילוש זה כפרצה אלמא אין פרצת מבוי כעשר חשוב פתח אלא כפרצה וכיון דעשר עושה פרצה ה"ה ד' טפחים כדפרישית לעיל דכל שהוא נידון כפרצה בין ביותר מעשר בין בד' טפחים לא סגי לי' בלחי וקורה אלא בעי צוה"פ שאין לחי וקורה מתירין את הפרצה עכ"ל הריטבא בד"ה במאי עסקינן ובד"ה מבוי שנפרץ ולפי"ז לרב בעינן שתי צוה"פ כמו במבוי עקום כמין חי"ת אלא שהתוס' כתבו אליבא דשמואל משום דהכא אליבי' דשמואל קיימינן והרא"ש והטור שפיר כתבו אליבי' דרב דהלכתא כוותי' באסורא ועוד דגרסי אביי ולא שמואל כגירסת התוס' ואי קשיא לך לגירסת התוס' הא לשמואל בעינן דלתות תריץ ואימא דשמואל משמיה דלוי תני ואי בעית אימא דמיירי במבו

המפולש לסרטיא מכאן ובקעה מכאן דלא בעינן דלתות לכ״ע או לבקעה מכאן ורחבה מכאן דלא צריך כלום ובלבד שיהא נזהר להעמיד הפס על קו הישר ולא באלכסון ועוד דאין כאן יותר מעשר אלא בצד פנימי במקום עקמימותו ולא בפומא דמבוי

והשתא מסולקת תמיהת הר״טבא שתמה על בעלי התוס׳ וז״ל ואפי׳ כשאין פירצה זו אלא עשר צריך להכשירו כדין מבוי עקום לרב או לשמואל ואין זה נכון דא״כ הוה מדכר לי׳ תלמודא ועוד דא״כ להחמיר עליו באנו לעשות פס וצוה״פ ומוטב שיעשה לו צוה״פ בכניסתו וכו׳ ולפירושא דידן ניחא דהא דלא מדכר לה תלמודא לצוה״פ היינו טעמא משום דאי מעמיד הפס בקו השוה א״צ צוה״פ משום דאין כאן מבוי עקום והתוס׳ עצה טובה קמשמע לי׳ שצריך להיות נזהר ולצמצם בכל מאי דאפשר שאם יעמידנו באלכסון אז נעשות שתי מבואות עקומות אחת בעשר ואחת ביותר מעשר ואפי׳ לשמואל צריך צוה״פ ולא אהני ליה האי פס ולא מידי ולרב צריך שתי צוה״פ כמו במבוי עקום בצורת חי״ת ואם אינו מתקנו בפס אז לרב לא מהני צוה״פ אלא צריך למעט

וגם מה שתמה הב״י על הראש והטור ורבינו ירוחם וכתב וז״ל ולא ידעתי למה כתב כן דהא אפי׳ אין ביניהם יותר מיו״ד יש לו דין מבוי עקום שדינו כמפולש לרב דקייל״ן כוותי׳ עכ״ל לק״מ דהא אם אין בין הפס לכותל יותר מיו״ד אלא יו״ד בצמצום זהו מופת שהפס עומד על קו הישר כדבעי למיהוי ואז גם שני המבואות מיישרים אורחותם ואין כאן מבוי עקום

ועכשיו גם תמיהתו של מרכבת המשנה על דברי התוס׳ מסולקת שתמה למה כתבו בדרך תנאי אי איכא מראש הפס של צד פנים עד הכותל אמצעי של מבוי יותר מעשר וכו׳ שהרי אי אפשר בענין אחר דכל מבוי בעי למיהוי ארכו יותר על כ׳ אמה לפירושא דידן אין כאן תמיה׳ של כלום דהכי איבעי לן לסדר ולפרש דברי התוס׳ אי איכא מראש הפס של צד פנים עד הכותל — פסיק טעמא — אמצעי של מבוי יותר מעשר ואם רצונך להגיה ולמשוך רגל ימני של יו״ד לעשותה וי״ו אין אני מעכב על ידך ואז אתה קורא אמצעו של מבוי בוי״ו דמבוי לשון זכר הוא ופירושו של הענין שהפס הזה יש לו שני ראשים אחד בתחלת פתח המבוי לצד רה״ר וראשו החיצון קרינן לי׳ לפי שהוא לצד חוץ ואחד לצד פנים דהיינו בתוך המבוי וראשו הפנימי קרינן לי׳ ולעומת זה גם שני המבואות דהיינו שני המרחקים שבין הפס לשתי הכותלים יש לכל אחד מהם שני חלקים הצריכים לענינו דהיינו חלק החיצון של מבוי והוא סמוך לראש החיצון של הפס לצד רה״ר והחלק האמצעי של המבוי והוא סמוך לראש הפנימי

של הפס ובחיצון של מבוי וודאי ליכא יותר מעשר מחד גיסא ופחות מעשר מאידך גיסא שהרי מי שתיקן מבוי זה מסתמא דקדק יפה להעמיד הפס כתיקון חכמים כל כמה שאפשר לצמצם בידי אדם מכוון באמצע רוחב פתח המבוי בתחלת הפתח אלא שאולי לא ידקדק כל צרכו להעמידו מכוון על קו הישר ומתוך כך המבוי האחד מתרחב והולך והמבוי השני מתקצר והולך עד שבחלק אמצעי של מבוי דהיינו בראש הפס של צד פנים מינכרא מילתא דאיכא יותר מעשר מהך גיסא ופחות מעשר מאידך גיסא אבל בחלק החיצון של מבוי אע"ג דאיכא נטייה קצת לא מינכרא עדיין עד ראש הפנימי של הפס ואמצעו של מבוי דשם איגלייא מילתא שפיר שלא העמיד הפס על קו הישר וזהו שכתבו התוס' אי איכא מראש הפס של צד פנים עד הכותל — אמצעי של מבוי יותר מעשר ונתפשטו כל הקמטים ושכר פיסוק טעמים אני נוטל ותו לא מידי

ובכי האי גוונא יש להפסיק בדברי הטור שכתב וא"א הראש ז"ל כתב ואם יש מן הפס עד הכותל — האמצעי של המבוי יותר מיו"ד אמות יש לו דין מבוי עקום כמין חי"ת

ובדברי הרא"ש עצמו היתה יד המגיה ממשמשה בהן לקלקל את המתוקן והכי איבעי לן למיגרס ולהפסיק ואם יש מן הפס עד הכותל — רוחב המבוי יותר מעשר יש לו דין מבוי עקום כמין חי"ת דאין חלוק בין אם יש הפסק גדול בין שני הפתחים של צד רה"ר בין אם יש הפסק קטן ור"ל שההפסק בין שני הפתחים בצד החיצון הוא עובייו של הפס

הנך רואה בעיניך ולבבך יבין שהגאון המפורסם הנרמז לעיל בנה בנין מפואר ונשגב במבוי סתום על החומה המערבית המפורצת ונהרסו יסודותיה וראיה שרצה להביא לפסק התבו"ש פורחת באויר

והנה מרן ב"י בסי' שס"ג סעיף ל"ג הביא עלינו ברכה להחמיר עלינו ולומר דאפילו במבוי סתום שיש לו כותל מערבי אם רחבו של מבוי כ' אמה ומתקנו ע"י פס ארבע שמעמידו לארכו של מבוי יש לאותו ריוח שמן הפס עד הכותל המערבי דין מבוי עקום אלא שנוהר מלומר בהדיא דצריך צוה"פ כמש"כ בסי' שס"ד סעיף ג' גבי מבוי עקום מפולש דאם הוא בצורת דלי"ת צריכין צוה"פ ובצורת חי"ת צריכין שתי צורות הפתח ואולי הכא בסי' שס"ג גבי מבוי סתום ס"ל להב"י דבתיקון כל דהו סגי בעקמימותו דהיינו בצד הפנימי של הפס משום דצוה"פ לא נאמרה אלא במבוי עקום מפולש ולא במבוי עקום וסתום וכן כתב המג"א בסי' שס"ג ס"ק כ"ו בשם מהרי"ו והג"מ ומהר"ם דלא בעינן צוה"פ בעקמימותו של מבוי סתום ובאמת הך תקנתא דפס ארבע דתני שמואל משמי' דלוי בין במבוי סתום ובין

במבוי מפולש איתמר אם הם ישרים דהא אמתניתן ואפיסקא דכיצד ממעטו קאי וללישנא בתרא דרש״י לעיל דף ו״ו ע״א (ד״ה בהא לימא) גם במבוי סתום וישר צריכין צוה״פ ביותר מעשר והכי הילכתא דביותר מעשר גם בחצר ומבוי סתום אין תקנתא אלא בצוה״פ ומאחר דכתבו התוס׳ לעיל דף ו״ו ע״א (ד״ה רב) דבעינן שכל בני המבוי יראו צוה״פ, אע״ג דדברי התוס׳ הללו לא נאמרו אלא במבוי עקום מפולש מ״מ מסתברא מילתא למימר דגם במבוי עקום וסתום בעינן איזה תיקון בעקמימותי׳ כי היכי דליהוי היכרא לבני מבוי ואע״ג דבהכי אי דייקת שפיר יש ליישב ולפרש ולעשות סמוכין לפסק הב״י אף גם זאת קושית המרכבת המשנה על דברי התוס׳ דף יוד ע״ב ד״ה עושה פס גבוה שהקשה אמאי אמרו אי איכא וכו׳ יותר מעשר עד הכותל האמצעי הא ע״כ אתה אומר דאיכא יותר מעשר דהא בעינן שתהא ארכו של מבוי יותר מרחבו ואמאי אמרו בלשון תנאי קושיא זו על דברי התוס׳ לק״מ לפירושא דידן דהא דאמרו יותר מעשר לאו אארכו של מבוי קאי אלא ארוחב פתיחת עקמומיתו מן הפס עד הכותל הצפוני או הדרומי לפי שהעמיד את הפס באלכסון ואפילו תימא דדברי התוס׳ הללו נאמרו בין במבוי סתום ובין במבוי מפולש מ״מ אין אנו צריכין לכותל מערבי ולארכו של מבוי כלל כדי לפרש וליישב דברי התוס׳, וקושית המרכבת המשנה מסולקת דוק ותשכח ומאחר שהמחבר הנרמז לעיל לא הביא ראי׳ לפסק התבו״ש אלא משום דלפי דעתו קושית המרכבת המשנה על דברי התוס׳ במקומה עומדת ולא מיתרצא שפיר אי לית הילכתא כדעת התבו״ש השתא דלפירושא דידן קושית המרכבת המשנה בלא״ה לק״מ אין אנו צריכין לפסוק כדעת התבו״ש כדי להבין וליישב דברי התוס׳ וליכא סייעתא וליכא תיובתא לפסק התבו״ש מדברי התוס׳ הללו

והמחבר הזה וי״ע שהביא ראי׳ זו היה אחד מגדולי המורים וש״ס בבלי היה שגור בפיו כאותן פרשיות של תורה ומזמורי תהלים השגורין בפי ההדיוטות ובעוצם חריפותו היה יורד ונוקב עד התהום הפלא ופלא עד ששיטות הפוסקים למחלקותם היו סדורין בוכרונו ושגורין על לשונו ונהירין ליה טפי משבילי דמתא ואעפי׳ כן אירע לו זאת הפעם שלא דקדק כל צרכו בדברי התוס׳ לפי שנמשך אחר אחרים גאונים גדולים חקרי לב שקדמו לו בזמן ואולי לא במעלה אלא שסוף סוף הורה כהלכה כפסק התבו״ש דצוה״פ שהפליגה ג׳ טפחים מן הכותל פסולה ולחומרא הוא דלא דק לפי שתחלתו וסופו יראת שמים וצדיקים גמורים אין הקב״ה מביא תקלה על ידיהן ומובטחני בענוותנותו שאילו הייתי נושא את שמו על שפתיי שאעפ״י כן היו שפתותיו דובבות בקבר לברכני בברכה משולשת לפי שמאהבה

מסותרת יוצאת תוכחת מגולה לפחותי ערך כמוני שישאו ק״ו בעצמן כמה צריכין להיות מתונים בדין שלא להפריז על המדה לא להקל ולא להחמיר לא למחוק ולא לגדוש את המדה בבהלה ובחפזון ולהכות כסילים מאה על קדקדם שאפילו מאחוריו לא ראו את רבי מאיר בהלכה ומרהטי ורטני בגמרא ולא מעייני בסברא ומורים הלכה כמפי הגבורה, מתוך משנתן שאינה סדורה ואינה ברורה, להקל לענין שבת החמורה ונותנין רסן מתעה על לחיי עם ה׳.— וכתב מהרש״א בח״א אהא דאמרינן (סוטה כ״ב) התנאים מבלי עולם וז״ל ובדורות הללו אותן שמורין הלכה מתוך ש״ע והרי הם אינם יודעין טעם הענין של כל דבר אם לא ידקדקו מתחלה בדבר מתוך התלמוד שהוא שמוש ת״ח וטעות נפל בהוראתם הרי הן בכלל מבלי עולם ויש לגעור בהן עכ״ל מהרש״א ז״ל ודי בזה להוכיח אל פניהם לפי שמצילין תיק הספר עם הספר ואת והב בסופה .—

ואעפ״י שמדברי התוס׳ הללו ד״ה עושה פס גביה אין להביא ראי׳ לפסק התבו״ש דצוה״פ שהפליגה ג״ט מן הכותל פסולה מ״מ אולי גם בלא דברי התוס׳ אשכחן סניף לדבריו מסוגיא דשמעתין דאם איתא דצוה״פ יורדת וסותמת אף אם הפליגה ג״ט מן הכותל אמאי לא אשמועינן רב יהוד׳ גם הך תקנתא גבי מבוי שרחבו ט״ו אמה דליעבד צוה״פ ברוחב ג׳ אמות ולוקים לה ברחוק ב׳ אמות מן הכותל כי היכי דליהוי לן סתימה של חמש אמות ומדלא אשמועינן הך תקנתא ש״מ דצוה״פ שהפליגה גרע כחה מן הפס ולא מהניא כלל אלא שאין אנו צריכין עוד להוסיף ראיות ולהחזיק את המוחזק כבר בידינו מטעם אחר שהדין עם התבו״ש

ומריש הוה קשיא לי על האחרונים שנסתפקו ונחלקו בדבר זה אמאי לא שבקי הני רבוותא ספיקא דידהו מקמי פשיטותא דרמ״א שכתב בד״מ סי׳ שס״ג אות ב׳ וז״ל וכ״ה לקמן בסמוך דאם הרחיק ג׳ פסול וכתב בא״ז דאם עבדו לי׳ צוה״פ לא אמרינן בי׳ דאוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא מבטל לי׳ עכ״ל הד״מ הרי בהדיא שדעת הא״ז והד״מ דשאני לן לענין הרחקה בין לחי לצוה״פ דיפה כחה של צוה״פ דלא אתא אוירא ומבטל לה ושוב עיינתי בא״ז הגדול בה׳ ערובין סי׳ קי״ז ומתוך כך הבנתי שלא עלה על דעתו לומר כן וגם הרמ״א לא כיון לזה דהא״ז אמר למילתי׳ אהא דאמר רב יהוד׳ (ערובין דף יו״ד ע״ב) מבוי שהוא רחב ט״ו אמה כיצד ממעטו מרחיק שתי אמות מן הכותל ומעמיד פס שלש אמות לרחבו של מבוי נמצאו חמש אמות סתומות דפרצת שתי אמות הסמוכה לכותל ניתרת בעומד מרובה של פס שלש אמות ופריך בגמרא וניחוש דילמא שבקי אינשי פיתחא רבה של עשר אמות ועיילי בפיתחא זוטא של שתי אמות

הסמוכה לכותל ותיבטל תורת פתח מפיתחא רבה ובטל לחי המתוקן בו ונמצא מבוי בלא תקון ומשני רב אדא בר מתנה חזקה אין אדם מניח פתח גדול ונכנס בפתח קטן וע״ז כתב הא״ז וז״ל מיהו אם אירע כך דשבקי פיתחא רבה ועיילי בפתחא זוטא ה״נ דנאסר כל תיקון המבוי ובטלה הקורה ובטל הלחי ופירש רבינו שמואל אבל אם עשו צוה״פ לקטן אפי׳ היכא דשבקי בני מבוי פיתחא קמא ועיילי בהאי פירצה אפ״ה לא בטלה תורת פתח וקורה מן הראשון משום דהוה פתח והרבה פתחים שרינן למבוי עכ״ל הא״ז אלמא דרצה לומר אי מעמיד צוה״פ סמוך לכותל בתוך הפרצה של שתי אמות אע״ג דבקעי בה רבים ושבקי פיתחא רבה של יו״ד אמות לא נתבטל התקון משום דהרבה פתחים שרינן במבוי ומכאן אתה למד שלא יהא הדיין שומע עד מפי עד ומפי התורגמן דהא מתוך שעיינתי בספר אור זרוע הגדול פנים אל פנים נתברר לי שאין ללמוד סתירה מתוך דבריו לפסק התבו״ש דצוה״פ שהפליגה ג״ט מן הכותל פסולה כמו גבי לחי (ועיין בהג״א סי׳ י״ב מה שהביא בשם א״ז) ולפי״ז בנ״ד אפילו אם עתידין האומנין להעמיד הקונדיסין של הטעלעגראף על הסתימה ממש אלא שירחיקום ג׳ טפחים משפת הסתימה מ״מ צריכין עוד תיקון אחר כמו גבי פס ולחי כי היכי דלא ליתי אוירא ומבטל לה דצוה״פ באנפי נפשה לא חשבינן לה במחיצה ועוד שהגדיים בוקעין משני הצדדין

וכן אם עתידין להעמיד הקונדיסין בתוך החריץ סמוך ממש לשפת הסתימה ג״כ לא מהני דהא האי חריץ כחומה נשגבה בעינן למידן לי׳ אלא שאנן מסופקים גבי פירצה כה״ג דהיינו סתימת החריץ אי מהניא לה צוה״פ אם לאו ואם תימצי לומר דמהניא וכי תעלה על דעתך שאם מעמידין הקנים של צוה״פ וזקופין למעלה ע״ג החומה או ע״ג גפופי החומה שנעשית בה פרצה ולא למטה על הארץ בתוך הפרצה אלא קנה אחד וזקוף ע״ג החומה על שפת הפרצה מכאן וקנה אחד ע״ג החומה למעלה על שפת הפרצה מכאן וקנה אחד על גביהן וכי תעלה על דעתך שזה מהני לשם צוה״פ וודאי דלא מהני משום שאין זאת כתיקון חכמים ואין בני אדם זוקפין מזוזות השער אלא בתוך חלל הפתח ולא על גבי החומה וכש״כ בנדון דידן כפי מה שהוא עכשיו ואולי עוד לזמן מרובה שהקונדסין מקצתן עומדין מופלגין משפת הסתימה ומקצתן משני עברי החריץ והחוטין עוברין מצדדי הקונדסין ואין גדר על צדדי הסתימה ובהצטרף כל הני ריעותות וודאי יסכימו רבותיי וחבריי לדעתי

שאיסור גמור הוא לטלטל באתרא הדין

ובתנאי דנקטינן הילכתא כוותי׳ דבעל אטונת שמואל דסתימת

חריץ במשך יותר מעשר אמות נידונית כפרצה וכמו שפסק הנ״ב ומכללא דכייל הפרי מגדים להשוות דין סתימה וגשר לדין פירצה לפי שאז אנו צריכין לתקן הסתימה באיזה אופן ובאופן שהחוטין עוברין והקונדסין עומדין בנ״ד אינן ראויין לסמוך עליהן לשם צוה״פ דלא רגילי אינשי למיעבד פיתחא כה״ג וע״י גוד אסיק

והוה יודע שכל מצוה ומצוה שציונו יוצר בראשית ויוצר האדם יתברך שמו לעד ולנצח נצחים מעין דוגמת מעשה בראשית ומעשה בני אדם ומעין דוגמא של מעלה ציונו שנאמר עצי שטים עומדים שעומדים לעולמי עולמים ובשמי מרומים וכן כל מה שתיקנו לנו חכמים כעין זה וכעין דאורייתא תיקנו אלא שברוב פעמים טחו מראות עינינו ומהשכיל לבותינו להבין ולהשכיל מפלאות תמים דעים בוראנו וחכמת חכמינו . —

ואחרי כתבי כל אלה הדברים הגיע לידי שו״ת שואל ומשיב ומצאתי בסי׳ פ״ח שנשאל המחבר אודות הטעלעגראף שהיה רחוק מן הבתים ובמקצת הקונדיסין החוט היה עובר באמצע הקונדס ולא למעלה כתיקון חכמים וכתב שם וז״ל

„וגם לא הוה צוה״פ שעשאה מן הצד דלענין הטעלעג־ ראף נעשה כהלכתו ושאני צוה״פ שעשאה מן הצד דעשאו לשם צוה״פ ואמרינן דלא עבדי אינשי בכה״ג משא״כ כאן" עכ״ל תשובת שו״מ ובמחכ״ת של המחבר ז״ל וערכו הרם פליאה דעת ממני נשגבה ולא ידענא מה איכפת לן ומה מהני לן שתהא צוה״פ נעשית כהלכות הטעלעגראף והלואי שתהא נעשית כהלכות צוה״פ ומי יגלה עפר מעיני רב חסדא וילמדהו דעת ובמראה עיניו ישפוט הלכות הטעלעגראף

ועוד כתב שם המחבר שו״ת שואל ומשיב וז״ל

ואף דצוה״פ שעשאה מן הצד לא מועיל היינו משום שעשה מעשה להיפך ועשה מן הצד גלי דעתי׳ דלא עשאו לשם צוה״פ אבל כל דנעשה מאליו או לסיבה אחרת כנ״ד דהטעלעגראף נעשה לסיבה אחרת פשיטא דאינו פסול עכ״ל תשובת שואל ומשיב ע״ש

ולפי סברא זו צוה״פ שנעשית מאליה ולסיבה אחרת עדיפא ואפי׳ מן הצד כשרה וכשהוקבעה לשם תיקון מבוי מיגרע גרעא והורע כחה וצריכא שתהא כמשקוף ע״ג מזוזות כהלכות צוה״פ אבל כשנעשית לשם טעלעגראף די שתהא נעשית כהלכות הטעלעגראף ואביי ורבא דפליגי דווקא בלחי העומד מאליו ואילו בלחי הנעשה לשם תיקון מבוי תרווייהו מודו דמהני משום דעדיפא ויפה כחו מנעשה מאליו היינו טעמייהו משום דלא ידעו תרווייהו הלכות הטעלעגראף דהטעלעגראף הואיל ונעשה שלא לשם צוה״פ אלא

לשם טעלעגראף ולא נעשה כהלכות צוה״פ דהיינו כמשקוף ע״ג מזוזות אלא כהלכות הטעלעגראף משו״ה מהני לשם צוה״פ להיות נידון כמחיצה שלמה מדאורייתא אפי׳ בלא שום מחיצה אחרת לגבי סוכה ולגבי כלאים ולענין שבת החמורה ובחיי ראשי שסברא זו דחוי׳ מאליה ונופלת ברוח דעת המצוי׳ אצל כל בני אדם אלא שהמחבר שו״ת שואל ומשיב חוזר ושונאה ב׳ וג׳ פעמים לפי שחדא וחדת היא לו ואיצטלא אלבישייהו יקירא ואילמלא שסברא זו הדחוי׳ והבדוי׳ כתובה בשו״ת שואל ומשיב הייתי אומר שהשואל הרי זה מגונה והמשיב לא ישובח דמאחר דקביעא הלכתא ורווחת בישראל שצוה״פ מן הצד פסולה וכפירש״י דבעינן כמשקוף ע״ג מזוזות מאן דנקטי׳ רמות רוחא למימר מסברא הבדוי׳ דנפשי׳ דצוה״פ מן הצד עדיפא וכשרה לענין שבת החמורה בשביל שנעשית כהלכות הטעלעגראף ודלא כרב חסדא אומר אני שראוי הוא לגעור בו בנזיפה איהו ומאן דעני בתרי׳ והמחבר ז״ל במחכ״ת ומעצמותיו הקדושים בקעה מצא ולא גדר בה גדר אדרבה מנע אחרים מלגדור לפי שמעכשיו נתפרדה החבילה והותרה הרצועה לתלמיד ותיק כהמחבר שו״ת שואל ומשיב לטהר שרץ בק״ן טעמים

וכי אזילנא לעלמא דאתי בדיחנא דעתאי דאפי׳ לגברא רבה ויקירא וחשיבא לאיתפוסי אדרא לא חניפי לי׳

ושלו׳ על ישראל!

ולסיומא דמילתא ה׳ שאלות מסדרנא קמייהו דרבנן מורי הוראה

א׳ חריץ המקיף את העיר סביב ונסתם במשך יותר מיו״ד אמות בעפר וצרורות על דעת שלא לפנותן מהו מי אמרינן סתימת החריץ כפרצה חשיבא או דילמא כל זמן שרובו של חריץ קיים ואדם רואה את עצמו בתוך המחיצה דהיינו שרואה החריץ מכאן ומכאן בעברו על הסתימה נידונית כפתח ואינה צריבה תיקון —

ב׳ אם תימצי לומר שנידונית כפירצה מהו לתקנה ע״י צוה״פ כשאין גדר משני צדדי הסתימה בינה לבין החריץ

ג׳ קונדיסין וחוטין מתוחין מזה לזה המקיפין עיר פרוצה סביב מבחוץ רחוק מן הבתים מהו לסמוך עליהן משום מחיצה שלמה בלא מחיצה אחרת להתיר הטלטול בתוך העיר אם החוטין עוברין ע״ג הקונדיסין כמשקוף ע״ג המזוזות

ד׳ מהו לסמוך עליהן משום צוה״פ לתקן סתימת החריץ אם החוטין עוברין מן הצד

ה׳ באפון שהקונדיסין עומדין והחוטין עוברין בנ״ד כמבואר בפנים השאלה ובהצטרף הריעותות הנזכרות שם מהו לטלטל באתרא הדין אריך אי לא אריך. —

ומכתבי תשובותיהם בהגיעם לידי אדפיסם ואוציאם לאור לזכות את הרבים אם יגזור ה׳ בחיים ואם ירשוני רבותיי לעשות כן

אדרעססע שלי

Rabbiner Dr. Plato
Cöln am Rhein.

שדה מוקפת מחיצות ובה שומירה או בית דירה בבקעת בית חרוותן ונעץ אדם אחד ד׳ קונדיסין על ארבע פינות השדה בתוך פרצות המחיצות (עירובין דף י״א ע״א או״ח סי׳ שס״ב סעיף יו״ד)

מה שכתבתי בפנים דף 36 שנפרצו המחיצות בקרנות זוויתיהן זו כנגד זו באלכסון לא כתבתי אלא לפי פירוש רב האי גאון דצוה״פ מן הצד היינו בקרן זוית אבל לפי פירוש רש״י ותוס׳ המקובל אצלנו להלכה אין אנו צריכין לומר שהיו הפרצות דווקא בקרנות הזויות ומצינן למימר ג״כ שהיו זו כנגד זו בשוה ובין כך ובין כך היתה שדה זו כעין חצר מפולש וכתב הד״מ בסי׳ שס״ג אות קטן יו״ד בשם תשובת מהרי״ל דבחצר מפולש בעינן משני הצדדין צוה״פ וכן כתבו התוס׳ דף צ״ד ע״א ד״ה מאי שנא דחצר מפולש בעי לכל הפחות צוה״פ כשנפרצה לרשות הרבים או לבקעה עיי״ש ומשו״ה הוצרך בעל שדה זו לד׳ קונדסין והעמידן על ד׳ פינות השדה בתוך הפרצות ולא באויר העולם . —

ואם תדקדק היטיב בדברי התוס׳ דף צ״ד ד״ה מאי שנא תמצא שגם הר״י מודה לפירושנו לפי המסקנא דהך שדה בבקעת בית חרוותן היה כמין חצר מוקף מחיצות אלא דלדעת הר״י היו לו ג׳ מחיצות ופס ד׳ ברוח רביעית והודאת בע״ד כמאה עדים. — ומהשתא מתורצין כל הקושיות שנתלבט בהן גאון עווני הרא״ם בשו״ת מים עמוקים סי׳ ד׳ עיי״ש.

קונטרס אחרון

א׳

זמן מועט קודם כלות הדפוס זכיתי לקנות שו"ת אהל יעקב (הובא בשערי תשובה סימן שס"ג אות קטן ה׳) והמחבר רבי יעקב ששפורטש היה אב"ד של קהל ספרדים באמשטרדם ונשאלה שאלה כעין נ"ד לפניו בשנת תל"ב אודות עיר לונדון שהיתה מוקפת חומה מד׳ רוחותיה והנהר ממלא כל הרוח הרביעית אלא שהיה נשאר מקום פנוי יותר מעשר ושם היו יתדות תקועין בריחוק יותר מג"ט זו מזו וקורות היו מונחין על היתדות מלמעלה ונשאל הרב המחבר אם יש לסמוך ע"ז לשם מחילה או לשם צוה"פ להתיר הטלטול בתוך העיר

והשיב שאין לסמוך על היתדות משום מחילה הואיל ויש אויר יותר מג"ט בין יתד ליתד והגדיות בוקעין ביניהן ולשם צוה"פ ג"כ אין לסמוך עליהן דאין עושין הרבה פתחים או צורות פתחים סמוכין זו אצל זו והוסיף עוד המחבר וכתב בזה הלשון וכל זה **אף אם היתה המחיצה הזאת עומדת בחלל הפרצה עצמה**, משא"כ אם היא כנגדה בריחוק ג"ט ויותר דלא מהניא. — ומהאי טעמא לא מהניא לצוה"פ אף אם היתה כהלכתה, בעבור שמרחק הנ"ל דבעינן שלא יהיו הלחיים רחוקים יותר מאויר ג"ט **וצריכין להיות במקום הפתח עצמו** ונמצא שמכל צד לא הותרה הפרצה הזאת. — אלה דברי המחבר הצריכין לעניננו ואע"פי שכבר הבאתי כמה ראיות שאין צורת הפתח מועילה אלא בתוך הפתח בכל זאת שמו בני מעיי בראותי שהסכימה דעתי וכיוונתי לדעת גדול הדור אשר לתורתו אנו חיים ייחלו. —

ב׳

אם יש לנו רה"ר גמורה בזה"ז אם לא.

מרגלא בפומייהו דרבנן שאין לנו רה"ר דאורייתא בזמן הזה כלל לדעת מקלת רבוותא דהיינו לדעת רש"י ותוס׳ והרא"ש והטור והסמ"ג וספר התרומה והמרדכי והרוקח ומהר"יו ואי אפשר לבא לידי אסור דאורייתא בזמן הזה ע"י הוצאה מרשות לרשות וטלטול ד׳ אמות ברשות הרבים לדעת כל הפוסקים הללו וזו היא אחת מן הטעיות שנשתרבבו בפי הלומדים וההדיוטות ועי"כ ניתן יד למדיחים ופתחון פה למסיתים לזלזל באסור הוצאה וטלטול אפי׳ ברשות הרבים גמורה ונפקא מיני׳ חורבא על כן לא אחדול לחוות דעתי ואומר אני דהמעיין בדברי הראשונים הנזכרים פנים אל פנים עיניו תחזינה ולבבו יבין שלא אמרו למילתייהו אלא ברשות הרבים העוברת בין המחילות בתוך העיר אבל מחוץ לעיר במקום שאין מחיצות יש לנו רה"ר גמורה דאורייתא גם בזמן הזה אליבא דכל

הפוסקים ודווקא היכא דאיתנהו למחילות הוא דבעינן שיהא רוחב המבואות י"ו אמה ושיהו ששים ריבוא בוקעין בהן כדי לבטל כוחן של מחילות אבל במקום שאין מחילות כגון בסרטיאות דהיינו במסילות העוברות מעיר לעיר אם רבים עוברים עליהן הרי זו רשות הרבים גמורה אעפ"י שאינן רחבות י"ו אמה ואין ששים ריבוא מצויין בהן.

ובתוספתא דד' רשויות דמייתי הש"ס במס' שבת דף וי"ו גרסינן איזו היא רה"ר סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין זו היא רה"ר גמורה ופירש"י סרטיא מסילה שהולכין בה מעיר לעיר, פלטיא רחבה של עיר שמתקבצין בה לסחורה ומבואות של עיר הרחבים י"ו אמה עכ"ל ואילו גבי סרטיא לא פירש רש"י דבעינן דווקא רוחב י"ו אמה והיינו טעמא משום דאין כאן מחילה. משני הלדדין דדווקא ברה"ר העוברת בין המחילות בעינן רוחב י"ו אמה וס"ר בוקעין ולא באויר העולם.

ובמס' ערובין דף וי"ו אהא דתניא כילד מערבין דרך רה"ר פירש"י רה"ר משמע רחב שש עשרה אמה ועיר שמצויין בה ששים ריבוא ואין לה חומה או שהיה רשות הרבים שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי המדבר ומסיק בגמרא דרשות הרבים כזו אפי' בדלתות לא מיערבא אא"כ ננעלות בלילה דאמר רבב"ח אר"י ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים הכך רואה דלא איירי אלא ברשות הרבים שהיא בתוך העיר ואפי' היקף חומה לא מהני כשאין הדלתות ננעלות בלילה ולמקלא הדעות ראויות לנעול ומשום דגדול כוחן של מחילות כדאמרינן בערובין דף כ"ב משו"ה בעינן י"ו אמה רוחב וס"ר בוקעין כדי לבטל כוחן של מחילות אבל במסילות ההולכות מעיר לעיר לא בעינן כולי האי

והתוס' במס' ערובין דף וי"ו ע"א ד"ה כילד ודף כ"ט ע"א ד"ה עיר ובמס' שבת דף ס"ד ד"ה רבי ענני בשם רבינו ברוך שהוא בעל ספר התרומה הסכימו לדעת רש"י שאין רה"ר בתוך העיר אא"כ רוחב המבואות י"ו אמה וס"ר בוקעין

ובספר התרומה סי' רל"ט כתב וז"ל ורבינו יעקב פוסק כרבי ענני בר ששון דשרי כל הכשיטין בחצר ולדידן רה"ר שלנו היא כרמלית ושרי כמו חצר דשרי אין מפולש משער לשער ברוחב י"ו אמה וגם לא שלטי בהו ששים ריבוא ואומר כן כדי ליישב מנהגנו שהנשים יוצאות כשהן מקושטות בתכשיטיהן לרשות הרבים בשבת ומוסיף אני דליישב המנהג להתיר לדידן אפי' למתניתן דאסרה להתקשט בחצר היינו לדידהו שהיה להם רשות הרבים וגזרו גם חצר אבל אנו דלית לן רה"ר גמור כי אם כרמלית שרי לגמרי עכ"ל ספר התרומה הצריך עכשיו לעניננו ומה שהוא קורא לרה"ר דידן היינו אותה רה"ר שהחצרות פתוחות לתוכה כלומר רחובות העיר ושווקיה ולפי שאין רגילין להיות מפולשין משער לשער ולא שכיח כלל שס"ר בוקעין בהן הרי הן כחצרות של רבים ונידונין ככרמלית וברה"ר שמחוץ לעיר לא איירי כלל לפי שלא בא אלא ליישב המנהג

ולא היו הנשים נוהגות לטייל מחוץ לעיר אלא ברחובות העיר ושווקיה לבד
ונמצאת למד שמה שכתבו התוס׳ במס׳ שבת דף ס״ד ע״ב ד״ה רבי ענני בשם
רבנו ברוך דאנו שאין לנו רה״ר כלל אין להחמיר בכרמלית כ״כ, רצה לומר
שאין לנו רשות הרבים כלל בתוך העיר, שהרי כתבו התוס׳ לעיל מיני׳
בסמוך כל רשות הרבים שלנו כרמלית היא שהרי אין מבואות שלנו רחבות ששה
עשר אמה והרי הוא כחצר שאינה מעורבת ורה״ר שמחוץ לעיר וודאי דאין
לדמותה כלל לחצר, משא״כ העיירות שאם אינן רה״ר גמורה והן מוקפות חומה
או שיש להן דלתות הראויות לנעול הרי הן כחצרות של רבים. —

וכן אתה יכול ללמוד מתוך דברי הראב״ן (דף ס״ד ע״ג) שהוא ג״כ
אחד מבעלי התוס׳ שכתב וז״ל והא דאמ׳ רב יהוד׳ אמר רב כל שאמרו חכמים
אסור לצאת בו לרשות הרבים, לחצר נמי אסור הני מילי בהלין דאם יוצאת
חייבת חטאת כגון הני דלאו תכשיט הן לה, אבל הלין דאם יצאת פטורה משום
דתכשיט הן לה יוצאות בהן **לחצר** ולא גזרינן ומותרין הן. — ויש לומר
שהראשונים שלא מיחו בנשים שלנו משום דסברי, **דעיירות שלנו, כיון שאין**
רשות הרבים שבהם דומה לדגלי המדבר, שאינו רחב שש עשרה אמה, לאו
כרשות הרבים גמור הוא, והוי ככרמלית גמור ויוצאה בו, וגם אין בהם דריסת
ששים ריבוא כדגלי המדבר, **ועוד שיש להן שערים לעיירות וראויין לנעול**
דלת בלילה, וכיון דראוין לנעול, הרי הן כנעולין ואין חייבין עליהן משום
רשות הרבים, כדאמרינן ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה
משום רה״ר, לפי שהיא רה״ר שלה רחבה י״ו אמה והיה בה דריסת הרגל של
ששים ריבוא ומהני לה נעילת שער דלא הוי רשות הרבים. — עכ״ל הראב״ן
וניכרין דברי אמת דלא איירי אלא ברשות הרבים שבתוך העיר —

והרא״ש בפ״ק דעירובין כתב וז״ל ורה״ר גופא לא מיערבא אלא בדלתות
מכאן ומכאן, והוא דננעלות בלילה דאמר רב״ח א״ר ירושלים אלמלא כו׳
אבל השתא דננעלות בלילה הוי ליה כחצר של רבים שמערבין את כולה ואין
מבואותיה צריכות תיקון, ורשות הרבים פירש רש״י צריך שיהיה רחב י״ו אמה
ומצויין בה ס״ר ואין לה חומה, או שרה״ר שלה מפולש משער לשער עכ״ל
ומדאמר אם הדלתות ננעלות אין מבואותיה צריכות תיקון, שמעינן שאם אין
הדלתות נעולות בלילה אעפ״י שהעיר מוקפת חומה כירושלים, מבואותיה צריכות
תיקון לדעת הרא״ש וחזינן שגם הרא״ש לא איירי אלא ברשות הרבים שבתוך
העיר

והטור כתב בסי׳ שמ״ה ורשות הרבים היא רחובות ושווקים הרחבים
י״ו אמה על י״ו אמה ומפולשים משער לשער וס״ר עוברין בו עכ״ל ולפי״ז
גם מה שכתב הסמ״ג דמקום שרבים רגילין אלא שאינה רחבה י״ו אמה או
אין שולטין ששים רבוא הוה כרמלית ג״כ צריכין אנו לפרש דמיירי במקום
שבתוך העיר דהא אמבואות ופלטיא שהן בתוך העיר דסליק מינייהו קאי. —
וסמ״ק אינו תח״י

ומדברי המרדכי בפרק הזורק שהביא תשובת מהר"ם בר ברוך סי' ל"א תלמוד שני דברים חדא דלא בעינן ס"ר בוקעין אלא ברה"ר שבתוך העיר, ועוד שיש לנו רה"ר גמורה בזמן הזה חוץ לעיר וזה לשון תשובת מהר"ם בר ברוך שהביא המרדכי (עיין תשו' רשב"א סי' תת"ן) על אבן סוקת שקורין ווסרשטיין ששופכין בהן ברשות היחיד והשופכין מקלחין לרשות הרבים, אם קמור פי' מכוסה ד' אמות ברה"ר שופכין לתוכו כו' ואם אינו קמור אסור, **ואע"ג דאין לנו רשות הרבים וכל רחובות שלנו כרמילות הן,** דלא מיקרי רה"ר אא"כ רוחב ט"ז אמה, ומפולש משער לשער וס' ריבואות בוקעין בהן וכיון דכרמלית נינהו, היה לנו להתיר דכהו בכרמלית לא גזרו כדאיתא פרק הזורק גבי ספינה שופכין הינא שדי להו ותשני אדופני דספינה דכהו בכרמלית לא גזרו רבנן הא ליתא דהני מילי התם בספינה בים או בנהר דלא אתי לתיחלף ברשות הרבים דליכא הכא רשות הרבים אבל בעיר אפילו כרמלית גזרו רבנן דגזרו אטו רשות הרבים כדתשני סוף פרק כילד משתתפין לא שנו אלא לתלאות אבל לשפוך אסור ואפילו לאיכא דאמרי דאמרינן התם לשפוך שרי והלכה כאיכא דאמרי דבשל סופרים הלך אחר המקיל אפ"ה אסור דשאני התם דאינו מתכוון שילאו לחוץ **אבל הכא מתכוון להוציאם** עכ"ל מהר"ם בר ברוך אלמא דגם בזמן הזה יש לגזור משום רה"ר גמורה שמחוץ לעיר ולא דמיא לספינה שבים שאין כאן רה"ר. — ודלא כמו שהבין המג"א (סעיף שכ"ז ס"ק י"א) את דברי מהר"ם ב"ב כאילו היתה כוונתו לומר שאסור לשפוך על פי הביב כשהמים יוצאים לכרמלית שבתוך העיר הואיל וגם בזמן הזה חששו וגזרו אטו רה"ר גמורה שבתוך העיר כשהעיר גדולה ושיש ריבוא מצויין בה עיי"ש ודלא כמו"ש שכתב דגזרו אטו נינוה עיר גדולה לאלקים דהא ליתא דמאחר דכל הנהו פוסקים סבירי להו דאין רה"ר כזאת שכיח כלל בזה"ז והנסיון מעיד שהוא כן א"כ איזה עקרב עקלינהו דווקא בפעם הזאת לגזור למילתא דלא שכיחא כלל דליהווין מבואות העיר רחבות י"ו אמה ומפולשין משער לשער ושיש ריבואות מצויין בה כירושלים בתפארתה וכאבולי דמחוזא וכאלכסנדריא של מצרים בכבודן של ישראל, אלא וודאי שאין זאת כוונת מהר"ם ב"ב, אלא כמו שמחלקין התוס' סוף פרק כילד משתתפין (דף פ"ח ע"א) ד"ה הני מיימי ובפרק הזורק (דף ק' ע"ב) ד"ה כחו בכרמלית שהקשו אמאי אסרו לשפוך תוך נקב הגוזטרא שהיא למעלה מן המים וחששו שמא ילאו המים חוץ לד' אמות הא גבי ספינה אמרו דכחו בכרמלית לא גזרו רבנן, ותירלו התוס' דשאני גוזטרא מספינה דגבי גוזטרא פעמים שהמים יוצאים מיד עד מקום שרה"ר מהלכת ברקק המים והוי כחו ברה"ר משא"כ בספינה דלא שכיחא כלל שתהלך סמוך לרקק לפי שהיא גוששת שם ומיימי מיא ומיבלע בליעי ובטלין לגמרי קודם שיגיעו לרקק שרשות הרבים מהלכת בו עיי"ש ומשו"ה גבי אבן הסוקת שקורין ווסרשטיין הביא מהר"ם ב"ב הא דסוף פרק כילד משתתפין וחשש חששא קרובה מאוד והיינו שהביב, שהמים זוחלין לתוכו מתוך הסוקת מקלח המים חוץ לעיר דשם

איכא רה"ר גמורה דאורייתא גם בזמן הזה וכי היכי דחיישינן ללישנא קמא גבי גזוזטרא שמא יצאו המים לתוך הרקק שרה"ר מהלכת בו הכי נמי גבי ביב חיישינן שיצאו חוץ לעיר ואע"ג דהשוקת ברשות היחיד היא כמו הגזוזטרא מ"מ רצונם של בעלי בתים ויושבי העיירות דליפקו מיא לבר כי היכי דלא לטנפי שופכין דידהו רחובות העיר ושווקיה ומעכבין הילוכא דרבים ודרכם להאריך החריצין עד חוץ לעיר וכי נפקו מיא לבר נתקיימה מחשבתן של בעלי הבתים ולא הוה כמו בכרמלית אלא כמו ברה"ר ולא דמיא לספינה שאינה מהלכת סמוך לרקק שרה"ר מהלכת בו, והוא שסיים מהר"מ ב"ב דשאני הכא גבי אשרשטיין שהוא מתכוון להוציאם ורצה לומר שהוא מתכוון שיצאו המים חוץ לעיר למקום שגם בזמן הזה איכא רה"ר גמורה אף בדליכא ס"ר בוקעין ורוחב י"ו אמה. — ודלא כבעל מחצית השקל שבא לפרש ולתרץ דברי המג"א ס"ק י"א שחששו לעיר גדולה שיש בה ס"ר והוסיף המחצית השקל וז"ל משא"כ חוץ לעיר לא משכחת בזמן הזה דרך שיהו ס' ריבואות בוקעין בו עכ"ל ובמחכ"ת וערכו הרם המונחים במקומם לא דק כל צרכו באותה שעה, דכי היכי דליכא למיחש לס"ר חוץ לעיר ה"נ ליכא למיחש לרה"ר גמורה בתוך העיר דהיינו שיהו ס"ר בוקעין והמבואות רחבין י"ו אמה ומפולשין משער לשער דהא והא מילתא דלא שכיחא ומה שכתבתי בכוונת מהר"מ ב"ב הוא ברור ומובן מצד עצמו ומבורר מדברי מהר"מ ב"ב ומדברי התוס' בפרק הזורק ובסוף פרק כיצד משתתפין — וקבל האמת ממי שאומרו

והשתא תבין ג"כ מש"כ מהרא"ש בביאורו על הסמ"ג דרה"ר דידן חמור מכרמלית דידהו ותמה עליו מהרש"ל וכתב וז"ל חלוק זה לא מצא בכל התלמוד ובפסקי הגאונים ומי הוא הנביא שהגיד לו חילוק זה עכ"ל ולפי מה שבארתי אין אלו דברי נביאות אלא הן הן הדברים שכתב מהר"מ ב"ב ודברי התוס' שהבאתי דבשלמא התם דשדי שופכין אדופני הספינה המים נשארים בכרמלית משא"כ בשוקת שהמים יוצאים חוץ לעיר ואם רצונו בכך הרי זה כמו ברה"ר ועוד שהעיירות אף שהן נידונין ככרמלית מ"מ רבים מצויין שם ויש להן דריסת הרגל ברחובות ושווקים משא"כ הים והמדבר והשדות שבבקעה שאין שם הילוך לרבים ומשו"ה כתב מהרא"ש דרה"ר דידן חמור מכרמלית דידהו. —

וכן ממה שכתבו הרוקח והרי"ו ניכרים דברי אמת דמה שאמרו דאין לנו רה"ר רצו לומר בתוך העיירות שכן כתב הרוקח בסי' קע"ה עיר שיש בה מבוי בג' מחיצות ובמחיצה שלישית יש שער העיר ונכנסין ויוצאין בו רבים לא סגי בלחי וקורה אלא בב' דלתות דלת מכאן ודלת מכאן ולנעול בלילה וכן משמע בכיצד מעברין גבי עיר של יחיד ורשות הרבים עוברת בתוכה דלא סגי לה בלחי ובכל מלכותינו כאן אין רשות הרבים כי אין מצויין שם ס' ריבוא בני אדם כמו שהיו במדבר הולכים במשכן

והרי"ו (דינין והלכות סי' י"ב) כתב וז"ל הקורה נשברה בשבת והתרתי לטלטל ואע"ג דקיי"ל כרבי יוסי דאמר אם הותרו לשבת זו כו', מ"מ נראה

דהיינו לדידהו, **אבל עיירות שלנו הן כחצרות** עכ"ל ומיירי בעיירות המוקפות חומה כדמוכח בתה"ד סי' ע"ג שכתב וז"ל הכשר מבוי שנפל בשבת וחומת העיר מוקף חומה ישבה ולבסוף הוקף כשהם עיירות שרי לטלטל באותו מבוי באותו שבת או לא — אחד מן הגדולים (והיינו מהרי"ו) הורה כך להתיר אע"ג דכתב בא"ז לא אמרינן שבת הואיל והותרה הותרה היינו בעיר שאינה מוקפת חומה, אבל עיר המוקפת חשיבא רשות היחיד גמור ואחד מן הגדולים לא רצה להסכים להיתר זה (מהרי"ל) וכן עוד אחד מן הגדולים היה סובר להחמיר מהא דאמרינן ירושלים כרמלית היתה אף קודם שנפרצו בה פרצות אעפ"י שהיתה מוקפת חומה ודלתותיה נעולות בלילה (הרשב"א) וא"כ חזינן מוקף חומה לא משמע רשות היחיד והכי מסיק נמי רבינו אפרים מרעגנשבורג במרדכי פרק מי שהוציאו **דאין שום עיר שמותר לטלטל בה משום רה"י**, ונראה דדברי המתיר עיקר עכ"ל תה"ד ועיין באו"ח סי' שס"ה סעיף זיין

והרשב"א בתשובה סי' תשכ"ב כתב וז"ל ענין שאמרת שאין רה"ר אלא כשיש בו שש עשרה אמה וששים ריבוא צריך ביאור ודברים ארוכים ואיני רואה עכשיו לטרוח ולכתוב לך כל כך, **אלא דע שיש רה"ר אעפ"י שאינו רוחב כל כך ואין עוברים ששים רבוא** כסרטיא ופלטיא כדאיתא בשבת בדרך הולך ביושר ופוגע ברשות הרבים אעפ"י שאין הדרך רחבה כל כך כדמוכח בפ"ק דעירובין ע"כ ומש"כ הרשב"א דסרטיא והיינו המסילה ההולכת מעיר לעיר הויא רה"ר אעפ"י שאינה רחבה י"ו אמה, לא מצאתי לאחד מן הראשונים שחולק עליו בזה ולפי זה הא דכתב הרא"ש בפרק אין לדין סי' ג' הביאו היש"ש סי' חי"ת דאם הביא הנכרי דורון מחוץ לתחום ואין מאותו המין במחובר א"צ להמתין בערב בכדי שיעשו דלא שכיחי אידנא רה"ר דס"ר בוקעין; לא קאי אלא אפלטיא שהיא בתוך העיר ולא אסרטיא שמחוץ לעיר. —

ובתשובת ח"ל סי' ל"ז כתב וז"ל מצאתי להרשב"א בספר עבודת הקדש חדוש גדול לא נמצא בשום פוסק זולתו לא קדמון ולא אחרון שכתב דבפלטיא אפי' דלתות המדינה ננעלות בלילה תורת רה"ר עליה דדוקא במבואות המפולשים שהם מיוחדות לאנשי המבוי ההוא ואין יד כל אדם שוה בו הוא דמהני נעילת דלתות בלילה ולא בפלטיא שיד כל אדם שוה בו דאפילו נעילת דלת לא מהני בו וכנראה שזו היא דעת רבינו אפרים שהביא בעל המאור **ובאמת דעה נכונה היא** והכי דייק לישנא דגמרא דבמבואות נקיט מפולשות ולא בפלטיא אלא שאני תמה שלא ראיתי לאחד מן הפוסקים ז"ל שהביא דבר זה וביחוד הרב הגדול הב"י שדרכו להביא כל הדעות ודברי הרשב"א חביבין לו עד לאחת עכ"ל

ומתוך כמה תשובות אתה למד שבימים הקדמונים עד קרוב לזמנינו היו מתקנין המבואות בלחי וקורה ולוה"פ אף בעיירות המוקפות חומה ומפני שני טעמים עשו כן חדא משום סלוק דיורין והיינו במקומות שהיו ליהודים רחוב מיוחד ועוד לפי שחששו לדעת רבינו אפרים מרעגנשבורג ושיטתו שאין שום עיר אפי' מוקפת חומה שמותר לטלטל בה משום רה"י ועיין בתה"ד סי'

ע"ד שכתב וז"ל נדחקתי קצת ליישב המנהג ברוב מקומות שאין נוהגין לעשות הכשר כל התבואות רק בנוה"פ ולא בלחי וקורה ואפי' בפחות מעשר וכן נראה נכון וראוי כיון דרוב עיירות עתה מוקפין חומה ישב ולבסוף הוקף וא"כ כל העיר הרי היא כחצר של רבים שאינה מעורבת וצריך לנה"פ או ב' פסין משהויין ע"כ

ונמצאת למד מכל זה שהרחובות והשווקים אפי' בתוך העיירות המוקפות חומה הראשונים היו קורין אותן רשות הרבים אלא שהמקילין היו אומרים שאינן רה"ר גמורה אלא כחצר שאינה מעורבת והיינו כרמלית והמחמירים היו סוברים שהם רה"ר גמורה ודווקא הכפרים הקטנים אם היו מוקפים חומה היו דנין אותן כרשות היחיד. — ובהכי מסולקת תמיהתו של שו"ת חו"י סי' קל"ה

וכדי לבאר המחלוקת הזו שנפלה בין גדולי הראשונים ביתר באור אעתיק מתוך ספר אור זרוע הגדול (ה' ע"ש סי' ו"ו) הוויכוח שנתווכחו רבינו יואל ורבינו אפרים אודות העיירות המוקפות חומה (הובא בקצור נמרץ בהג"א ר"פ מי שהוציאוהו) ולא אעתיק רק תמצית הדברים שלא לייגע את הקורא וז"ל שם

רבינו יואל כתב לרבינו אפרים לפי ראות עיני ספינה הבאה מחוץ לתחום בשבת לעיר מותר לצאת בשבת דהעיר כולה כד' אמות כדאמרינן גבי הנהו דיכרי דאתו למברכתא כו' ומורי יודע אם יפה דנתי ואיך דעתו נוטה והשיב לו רבינו אפרים בר יצחק עליך אמר קרא לא יאונה לצדיק כל און חלילה להתיר לצאת מן הספינה **לעיירות המוקפות חומה** אף לדירה **בעיירות שלנו שיש בהן רשות הרבים** ואסור לטלטל בתוכן **אע"ג דמקופות חומה** דהא אין דלתותיהן נעולות בלילה ובקעו בהו רבים, ואפי' אם היו כרמלית לא דמו לדיר וסהר וספינה שהן רשות היחיד גמורה וממקום שבאת להתיר משם משמע לאיסור מהירושלמי וכו' והנהו דיכרי דאתו למברכתא **מברכתא הוה כפר שמוקף חומה** והוי רשות היחיד גמורה ויכול לטלטל בכולה דלא בקעי בה רבים, דהא באותן הימים היה להם עיירות שהיו מטלטלין בכולן דתנן כלתה מידתו בחצי העיר מטלטל בכולה והיכא דהדלתות ננעלות ולא בקעי רבים הוי רשות היחיד, **אבל עיירות שבזה המלכות** אין מטלטלין בהן בשבת דים מהן כרמלית **ויש מהן רשות הרבים**, והאיך תוכל לצאת מן הספינה וכו' אבל דבר זה איני יודע בכל המקומות שיש עיר שהנהר נכנס לתוכה והיא רשות היחיד גמורה **וגם אתה לא ראית בכל ארץ מולדתך עיר שיכול לטלטל בתוכה בשבת.** —

ורבינו יואל השיב לו תשובה ארוכה ואיני מעתיק אלא קצת דבריו שכתב וז"ל עיירות שלנו על נהר רינוס אעפ"י שגלד המים המושכים על פני כל העיר לא היתה חומה הואיל ובג' לדדין יש חומה, והמים והגידודין חומה רביעית הרי לצאת, וגלוי לכל כי כמה וכמה משפע ויורד הרינוס בעומק מאחורי הספינה וכו' ובמקומותינו כמה וכמה בתים וחנויות ממש עד הנהר חוץ לחומת העיר

והשיב לו רבינו אפרים אשר כתבת לי כו' ועוד תמה על עצמך, **מה הועיל היקף לרשות הרבים**, הלא ירושלים אע"ג שהוקפה לדירה אלמלא דלתותיה ננעלות הויא רשות הרבים גמורה לכל דבר **דאתו רבים ומבטלין ובאילו אין היקף כלל**, וכן כל עיר שהיא רשות הרבים **נתבטלה המחיצה לגמרי**, והשובת שם כאילו שובת בבקעה וכש"כ הוא, השתא שובת בבקעה, שהיא כרמלית, אין לו אלא ממקום רגליו אלא אלפיים אמה כש"כ בעיר שהיא רשות הרבים עכ"ל רבינו אפרים מרעגענסבורג. —

הרי לך ראי' ברורה שלא נחלקו הראשונים אלא על רשות הרבים שבתוך העיירות דמקצת רבוותא סבירי להו דנתבטלו המחיצות לגמרי ע"י דריסת ובקיעת הרבים ומקצתן סבירי להו דלא נתבטלו המחיצות אלא ע"י בקיעת ששים ריבוא ובדליכא ס"ר לא נתבטל כחן של מחיצות והעיר נחשבת כרמלית או רשות היחיד ומעולם לא נפלה מחלוקת בין הפוסקים הראשונים על רשות הרבים שמחוץ לעיירות

והשתא אביא לך ראיה דבמקום שאין שם מחיצות יש לנו רה"ר גמורה בזמן הזה אליבא דכל הפוסקים אף בדליכא רוחב ט"ז אמה וליכא בקיעת ס' ריבוא שהרי הטור הוא אחד מן הפוסקים דס"ל דאין רה"ר אלא היכא דבוקעין ס"ר והמבואות רחבין ט"ז אמה ובסי' של"ד כתב הטור וז"ל וכתב בעל התרומה דאפי' מעות ודברים המוקצים יכולין להציל דבמקום פסידא אין לחוש לאיסור מוקצה, כי היכי דשרי למי שהחשיך לו בדרך לטלטל פחות פחות מד' אמות, וכן אם רואה אנסין באים לביתו יכול ליקח כל מה שבביתו ולהצניע שאי לחוש לאסור מוקצה במקום פסידא ונ"ל שהוא אסור שלא התירו למי שהחשיך לטלטל פחות פחות מד' אמות, אלא כדי שלא יבא לידי איסור דאורייתא לטלטלו בהדיא, אבל הכא דליכא למיחש שיבא לידי אסור גדול מזה שודאי ירא להוציאו מפניהם, אסור ועוד אפי' אם מוציאו אין אסור דאורייתא לדידן שאין לנו רשות הרבים: — עכ"ל הטור שבא לחלוק על דברי בעל התרומה ולכאורה דברי הטור נראין כסותרין להדדי תוך כדי דבור שהרי ברישא כתב שהתירו למי שהחשיך לטלטל פחות פחות מד' אמות כדי שלא יבא לידי אסור דאורייתא ובסיפא אמר, דאם באין אנסים לביתו אין ראוי להתיר לו לטלטל דברים המוקצים ולהצניען כדי שלא יבא לידי איסור דאורייתא שהרי אפי' תוציאן לא יבא לידי איסור דאורייתא לדידן דלית לן רה"ר גמורה, וגם בדברי הב"י בפירושו על הטור לכאורה יש סתירה זו תוך כדי דבור. — ובאמת קושיא זו הקשה המג"א בסימן של"ד ס"ק ג' דאמאי התירו למי שהחשיך לו בדרך לטלטל כיסו פחות פחות מד' אמות כדי שלא יבוא לידי אסור דאורייתא, הא אי אפשר לו לבא לידי אסור דאורייתא מאחר שאין לנו רה"ר דאורייתא בזמן הזה. — והניח בצ"ע

ולדידי לא קשיא מידי, דבשלמא מי שהחשיך לו בדרך הרי הוא חוץ לעיר, במסילה ההולכת מעיר לעיר ושם אית לן רה"ר דאורייתא גם בזמן הזה

אף בדליכא ש"ר בוקעין ורוחב י"ו אמה, ואי לא שריא ליה לטלטל פחות מד"א יצא לטלטל ד"א בבת אחת ועבר אדאורייתא משא"כ במי שבאו אנשים לביתו שהוא שרוי בבית ואפי' אי לא שריא לי' לטלטל דברים המוקצין ולהצניעו, אי מפיק להו לרה"ר שבתוך העיר לא עביד איסורא דאורייתא דהא בתוך העיר לית לן האידנא רה"ר דאורייתא ואתא שפיר

ועוד נראה לי להביא ראיה למה שכתבתי דאית לן בזמן הזה רה"ר דאורייתא מחוץ לעיר אליבא דכל הפוסקים מהא דתניא במס' שבת דף ו"ו סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין זו היא רה"ר גמורה, ופריך וליחשוב נמי מדבר, דהא תניא איזו היא רה"ר סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין והמדבר, אמר אביי לא קשיא, כאן בזמן שישראל מצויין במדבר כאן בזמן הזה ופירש"י בזמן שהיו ישראל במדבר חשובה רשות הרבים, בזמן הזה אינו מקום הילוך לרבים, דהולכי מדברות לא שכיחי, משמע דאי הוי מקום הילוך לרבים, אע"ג דאין ששים ריבוא מצויים שם, הוה לי' למדבר תורת רה"ר גמורה, שהרי הולכי מדברות במקום שהם חונים שם, יושבי צריפין הן, ואין שם מחילות דליבעו ששים ריבוא, כדי לבטל כוחן של מחילות, ומשו"ה לא כתב רש"י דהולכי מדברות **ששים רבוא** לא שכיחי, דאי הוו שכיחי הולכי מדברות, אע"ג דליכא ששים רבוא הוה רה"ר גמורה, משא"כ בזמן שישראל ואהל מועד היו שרויין במדבר, אע"ג דהמדבר מצד עצמו כרמלית היא, נעשה רה"ר גמורה, כדאמרינן במס' עירובין דף נ"ה ע"ב, אמר ליה רבא דגלי המדבר קאמרת, כיון דכתיב בהו על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, כמאן דקביע להו דמי ונעשה כל המחנה כד' אמות, ומשו"ה בעינן ששים רבוא כי היכי דליתעבד מדבר, שהיא כרמלית מצד עצמו, רה"ר גמורה דכי היכי דבעינן ששים ריבוא כדי לבטל כוחן של מחילות, הכי נמי בעינן ששים ריבוא כדי לבטל כוחו של קביעות דעל פי ה' יחנו ויסעו משא"כ בזמן הזה, דאי הוו שכיחי הולכי מדברות, אע"ג דליכא ששים ריבוא, הוי רה"ר דאורייתא דהא ליכא מחילות וליכא קביעות דעל פי ה' יחנו ויסעו, דליבעו ששים ריבוא לבטלן. —

והתוס' כתבו בד"ה כאן בזמן שישראל שרויין במדבר וז"ל **משמע קצת** דאינה רה"ר, אא"כ מצויין שם ששים ריבוא כמו במדבר עכ"ל — ולכאורה קשה אמאי אמרו דמשמע **קצת**, הא בעלי התוס' בשיטת רש"י קיימו דאין רה"ר אלא במקום שמצויין ששים ריבוא כמו שכתבו התוס' במסכ' שבת דף ס"ד ובמס' עירובין דף ו"ו ודף כ"ט, והלא דברים קל וחומר, ומה בישוב, דרבים שכיחי שם תדיר, ואפ"ה לא נעשה רשות הרבים לענין שבת, עד שיהו ששים ריבוא מצויים שם, במדבר, דלא שכיחי שם רבים, דהולכי מדברות בישימון דרך לא שכיחי, לא כל שכן דבעינן ששים ריבוא, אלא וודאי הא דבעינן ששים ריבוא ורוחב י"ו אמה, לא נאמרו דברים הללו, אלא בעיירות ומבואותיהן, וכדי לבטל כוחן של מחילות בעינן כולי האי, אבל יושבי צריפין באויר העולם בישוב ובמקום שיש שם מקום הילוך לרבים ואין שם מחילות הרי זה רשות

הרבים גמורה אף בלא ששים ריבוא בוקעין, ודווקא במדברות, דמלד עלמן כרמילות הן, כמו הים והבקעה, ולאו להילוכא דרבים עבידי, אלא השתא איתרמי מילתא, דרבים מלויין שם, **משמע קצת**, דלא נעשית הכרמלית רשות הרבים, אף אם אין שם מחילות, אא"כ ששים ריבוא מלויין שם, דהא הש"ס מדמה זמן הזה לזמן שהיו ישראל שרויין במדבר, ומשום הכי מסתברא מילתא למימר, דכי היכי דבזמן שהיו ישראל שרויין במדבר, דמלד עלמו כרמלית הוא לא נעשה הכרמלית רשות הרבים אלא ע"י ששים ריבוא, הכי נמי בזמן הזה בעינן ששים ריבוא במדברות, כדי שתהא הכרמלית נעשית רשות הרבים — אלא שיש לדחות ולומר דדווקא בזמן שהיו ישראל שרויין במדבר, דכתיב בהו על פי ה׳ יחנו ויסעו, ומחנה ישראל כמאן דקביע דמיא וכד׳ אמות חשיבא וענני כבוד מקיפין אותו הוא דבעינן ששים רבוא כדי שתהא הכרמלית נעשית רשות הרבים, אבל בזמן הזה, אי מיתרמי דרבים שכיחי במדברות, אף בלא ששים ריבוא נעשין רשות הרבים דהא חזינן דרבים מהלכים בהן משו"ה כתבו התוס׳ **דמשמע קצת**. —

והב"י בסי׳ שכ"ה סעיף זיי"ן כתב איזהו רשות הרבים רחובות ושווקים הרחבים י"ו אמה ועל זה כתב המג"א בס"ק ה׳ וז"ל **דרכים העוברים מעיר לעיר הוו רה"ר** עכ"ל קפסיק ותני סתמא שהדרכים הם רשות הרבים ולא התנה שיהו רחבים י"ו אמה כמו שהתנה הב"י אלל המבואות והשווקים שהם בתוך העיר והיינו טעמא משום דבסרטיאות ההולכות מעיר לעיר אין שם מחילות משני עבריהן ומשו"ה הן רשות הרבים דאורייתא אף אם אינן רחבות י"ו אמה ואין ששים ריבוא עוברים עליהם בכל יום. —

ועוד אומר אני דממקומו הוא מוכרע דלא בעינן רוחב י"ו אמה למיהוי רשות הרבים אלא כשהיא עוברת בין רשויות היחיד דהא בפרק הזורק (דף צ"ט) ילפינן שיעור י"ו אמה לרוחב רשות הרבים מהעגלות שמסר משה לבני לוי שרוחב העגלה היה שתי אמות ומחצה, והחלל שבין דפנות העגלה להאופנים עם עובי הדופן והאופן היה ג"כ שתי אמות ומחצה, הרי חמש אמות, וכשהיו מהלכות שתי עגלות זו בלד זו היה חמש אמות ריוח ביניהן, הרי ט"ו אמה, ועוד חלי אמה מכאן ומכאן ברוחב הדרך דקאי בן לוי התם, לסדר הקרשים אי משתלפי, ונמלא בין הכל י"ו אמה, ואמר רב משום רבי חייא עגלות תחתיהן וביניהן ולידיהן רשות הרבים, נמלא שלא היה כל רוחב הדרך רשות הרבים שהרי העגלות עלמן היו רשויות היחיד, דהא ילפינן חיובא למושיט מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמלע לפי שכך היתה עבודת הלוים שהיו מושיטים הקרשים מעגלה לעגלה ואורך רשות הרבים באמלע, ונמלא שהיתה רשות הרבים מובלעת ומעורבבת בין רשויות היחיד דהיינו העגלות כדאמר רב משום רבי חייא, ודווקא בכי האי גוונא בעינן רוחב הדרך י"ו אמה דהיינו במבואות העיר ולא במסילה ההולכת מעיר לעיר. —

ועוד מוסיף אני לומר שלא זו בלבד שהיתה רשות הרבים עוברת בין העגלות שהיו רשויות היחיד אלא כל הדרך שהיו הלוים נוסעים יש לדונו כאילו היה מיקף מחילות כחומות ירושלים שהיו חומותיה מקיפות אותה קודם שנפרצו בהן פרצות וכפשטיה דקרא ונסע אהל מועד מחנה הלוים בתוך המחנות כאשר יחנו כן יסעו איש על ידו לדגליהם וכתיב כן חנו לדגליהם וכן נסעו ובירושלמי פ"ה דערובין פליגי רשב"א ורבי הושעיה חד אמר כתיבה היו ישראל מהלכין במדבר וחד אמר כקורה, ולמ"ד כתיבה וודאי דלא היתה מחילת מחנה ישראל בטלה בשעת המסעות אלא אפילו למ"ד כקורה היו מהלכין, ג"כ קרוב הדבר לומר שלא היו המחילות בטלות בשעת הלוכן דאמרינן התם בירושלמי למ"ד כקורה מה אני מקיים כאשר יחנו כן יסעו מה בחנייתן על פי הדבור כך בנסיעתן על פי הדבור ומסתברא דאתא לאשמועינן כי הא דאמר רבא (ערובין נ"ה) דגלי המדבר קאמרת, כיון דכתיב בהו על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו כמאן דקביע להו דמי דאי לא תימא הכי מאי קמשמע לן דעל פי הדבור היו נוסעין אלא דבין למר ובין למר לא היו מחילות מחנה ישראל ומחנה לויה בטלות לענין שילוח טמאים ולענין אכילת קדשים קלים דתניא במס' זבחים (דף ס"א ע"ב) בשעת סילוק המסעות קדשים נפסלין, וזבים ומצורעים משתלחים **חוץ למחיצה**, ומדקתני חוץ למחילה שמעינן דהמחילה קיימת, ופירש"י דהא דקתני קדשים נפסלים דווקא קדשי קדשים נפסלים ביוצא ולא קדשים קלים וכתבו שם התוס' ד"ה קדשים נפסלין דקדשים קלים וודאי דלא מפסלי ביוצא משום משום מסע המחנות דלענין מחנה ישראל ומחנה לויה אעפ"י שנסע אהל מועד הוא. —
וגרסינן בירושלמי (יומא פ"ד ה"ו) אמר רבי יוחנן קדשים נדחין בשעת מסעות, טמאים פרושים כל אחד ואחד במחילתו ונראה לי דהגירסא הנכונה בדברי רבי יוחנן כדגרסינן בתוספתא דקרבנות (פרק י"ג) טמאים פורשים כל אחד ואחד חוץ למחילתו והא דאמר רבי יוחנן קדשים נדחין היינו קדשי קדשים נפסלין ביוצא לפי שקדושת מחנה שכינה בטלה כשהוגללו הפרוכות ואעפ"י כן קדושת מחנה לויה וקדושת מחנה ישראל קיימת והזבים והמצורעים משתלחים בשעת המסעות והכי אמרינן במס' ברכות דף כ"ד את והב בסופה שני מצורעים היו והיו מהלכים בסוף מחנה ישראל ובמס' זבחים (דף קי"ז ע"ב) קדשים קלים נאכלים בכל מקומות מחנה ישראל ופירש"י דאפילו בשעת סילוק המסעות אין נפסלין ביוצא ונאכלין במקום חנייתן ועל זה כתבו התוס' שם (ד"ה איתא) ונראה דאף בשעת הליכתן שרי לאכול קדשים קלים כיון דאמרינן לעיל אעפ"י שנסע אהל מועד הוא עיי"ש

והא דתניא במס' תעניות (דף כ"א ע"ב) ר' יוסי אומר לא מקומו של אדם מכבדו כו' וכן מצינו באהל מועד שבמדבר שכל זמן שהוא נטוי אמרה תורה וישלחו מן המחנה כל צרוע הוגללו הפרוכות הותרו זבים ומצורעים ליכנס שם ומשמע דבטלו המחילות בשעת המסעות ר' יוסי לטעמיה אזיל דפליג בירושלמי (יומא פ"ד ה"ו) אהא דאמר ר' יוחנן התם דבשעת המסעות טמאים

פורשים כאו"א חוץ למחילתן דאיתא התם ר' יוסה אגמר. מדירא הא מילתא בפומהון דרבנן נסתלקו הפרוכות הותרו המחילות לזבים ומצורעים וכן פירשו הקה"ע והפנ"מ דר' יוסה פליג אהא דר' יוחנן והכי מסתברא ואין להאריך כאן, ולית הלכתא כוותיה דר' יוסי אלא כר' יוחנן דאפילו בשעת סילוק המסעות מחילות מחנה ישראל ולויה קיימות וזבים ומצורעים משתלחין וראיה לדבר דבמס' מנחות (דף צ"ד ע"א) אהא דתניא בשעת סילוק המסעות זבים ומצורעים משתלחים פרכינן בגמרא ורמינהו הוגללו הפרוכות הותרו זבים ומצורעים ליכנס ואמר רב אשי לא קשיא הא רבי אליעזר הא רבנן דתניא רבי אליעזר אומר יכול דחקו זבין ומצורעים ונכנסו לעזרה בפסח הבא בטומאה יכול יהו חייבים ת"ל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש כו' בשעה שאין טמאי מתים משתלחים אין זבים ומצורעים משתלחין וס"ל לרבי יוסי דכיון דבשעת סילוק המסעות מחנה שכינה בטלה וקדשי קדשים נפסלין ביוצא והותרו טמאי מתים ליכנס משו"ה אף מחנה לויה ומחנה ישראל בטלין כשהוגללו הפרוכות והותרו זבים ומצורעים ליכנס למחנה לויה וישראל ולית הלכתא לא כרבי אליעזר לענין פסח הבא בטומאה ולא כרבי יוסי לענין סילוק זבים ומצורעים בשעת סילוק המסעות אלא הלכתא כרבנן דפליגי עליה דרבי אליעזר במסכה ד' פ"ט דפסחים דזבים ומצורעים חייבים על ביאת מקדש כשהפסח בא בטומאה אעפ"י שהותרו טמאי מתים ליכנס לעזרה וכן פסק הרמב"ם בפ"ד מה' ביאת מקדש דלא כרבי אליעזר ולפי זה נקטינן הלכתא דלא כרבי יוסי במס' תעניות אלא כשהוגללו הפרוכות בשעת סילוק המסעות אע"ג דמחנה שכינה היתה בטלה וקדשי קדשים היו נפסלין ביוצא אעפ"י כן מחנה לויה ומחנה ישראל לא היו בטלין וקדשים קלים היו נאכלין והיו הזבים משתלחין חוץ למחנה לויה והמצורעים חוץ לג' מחנות. — ואע"ג דמאי דהוה הוה ואפי' הלכתא למשיחא ליכא מ"מ נ"מ טובא להלכה ולמעשה אף לדידן דבשלמא אי אמרינן כרבי יוסי שמחילות של כל ג' מחנות היו בטלין בנסוע הארון כשהיו בני מררי טוענים הקרשים ע"ג העגלות נמלינו למדין דאפילו דליכא מחילות בעינן שיהא רוחב הדרך ט"ז אמה כי היכי דליהוי רשות הרבים גמורה לענין שבת לפי שכך היתה עבודת הלוים דהא קיי"ל בפרק הזורק דדרך רשות הרבים שש עשרה אמה ממשכן גמרינן לה אלא אי אמרת דלית הלכתא כרבי יוסי ודרשינן קרא כדכתיב ונסע אהל מועד מחנה הלוים בתוך המחנות דברים כהווייתן דאפילו בשעת המסעות קדשים קלים לא נפסלו ביוצא וזבים ומצורעים משתלחין לפי שהמחילות קיימות אף בשעת המסעות ממילא נפקא לן דדווקא בדאיתנהו למחילות בעינן רוחב הדרך י"ו אמה וששים ריבוא בוקעין כדי לבטל כוחן של מחילות אבל היכא דליכא מחילות כגון במסילה ההולכת מעיר לעיר אית לן רשות הרבים גמורה ולא בעינן כולי האי

ולפי זה מסתברא מילתא למימר דרבי יוחנן דפליג אדרבי יוסי בירושלמי ואית ליה דבשעת סילוק המסעות זבים ומצורעים היו משתלחים, לטעמיה

ולשיטתו אזיל דאמר בש"ס דילן ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבים עליה משום רשות הרבים וכי תימא שלא באתי אלא להשוות את החלוקים ולקרב את המרוחקים בזרוע לפי שנראה בעיניך דמימרא דרבי יוחנן דבבלי ובירושלמי אין להם ענין זה עם זה, אמינא לך אנא דאיפכא מסתברא והא בהא תליא דהך מילתא אפילו תינוקות של ב"ר יודעין שמחילות ירושלים ממחנה ישראל במדבר ילפינן כדתניא בתוספתא דכלים ומייתי לה הש"ס בזבחים (דף קי"ו) כשם שמחנה במדבר כך מחנה בירושלים ושפיר מצינן למימר דכי היכי דבמדבר אפילו בשעת סילוק המסעות היו המחילות קיימות לענין שילוח טמאים ולענין אכילת קדשים ואפ"ה היתה מחנה ישראל רשות הרבים גמורה לענין שבת כאילו אין כאן מחילות משום דאתו ששים ריבוא ומבטלין המחילות כמאן דליתנהו הכי נמי בירושלים אפילו קודם שנפרצו בה פרצות והיו מחילותיה שלמות וקיימות ומהניין לענין אכילת קדשים ומעשר שני אפ"ה לענין שבת, אלמלא דלתותיה נעולות בלילה, היתה רשות הרבים גמורה לפי שמבואותיה היו רחבות י"ו אמה ומפולשות משער לשער כדגלי המדבר וששים ריבוא מצויין בה כמש"כ התוס׳ (ערובין דף כ"ב) ד"ה חייבין וז"ל אע"ג דרבי יוחנן סבר ליה כרבי יהוד׳ דב׳ מחיצות דאורייתא אפ"ה חייבים בירושלים משום רשות הרבים לפי שהיתה מפולשת מארבע לדדין וחייבין עליה משום רשות הרבים לעומד באמצע הפילוש דליכא מחיצות עיי"ש ואין שום ספק דשבת חמורה לענין זה מטומאה ואכילת קדשים ומעשר שני דהא חזינן דבערב פסח שחל להיות בשבת לא היו מוליכין סכיניהן בשביל הפרצות שנפרצו בחומות ירושלים ואפ"ה היו אוכלים פסחיהן משום דרובן של מחיצות היו קיימות ובהכי סגי לענין אכילת קדשים ומעשר שני ולא לענין שבת כמו שכתבו התוס׳ בפרק הזהב (דף כ"ג ע"ב) ד"ה דנפול מחיצות וז"ל פירוש רוב מחיצות דאי נפול מקצתן, אע"ב דאסור לטלטל בשבת, מ"מ מיקרי מחיצה לענין אכילת מעשר וקדשים קלים כדאמרינן ריש פרק אלו דברים (דף ס"ו) דהסיא שמעתתא דהילל צריך להעמיד אחר שנפרצו בה פרצות, לכך לא היו יכולין להוליך סכיניהן בשבת לעזרה לשחוט פסחיהם דקודם שנפרצה היו מותרים לטלטל כדאמר רבי יוחנן אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבים עליה משום רשות הרבים ואעפ"י כן בלילה היו אוכלים פסחיהן עכ"ל ולפי זה לרבי יוחנן דס"ל דאפילו בשעת סילוק מסעות היו הטמאים משתלחין וקדשים קלים לא היו נפסלין ביוצא איסתכח דמחנה ישראל במדבר אע"ג דלענין שילוח טמאים ואכילת קדשים קלים לעולם כמאן דמוקפת מחיצות דמיא ומחיצה לאכול דאורייתא, אפ"ה לענין שבת היתה נידונית כעיר של רבים שאין דלתותיה נעולות בלילה, לפי שהיה כל אחד ואחד מישראל רשאי לעשות מחנה ישראל קפנדריא ביום ובלילה כדאמר רבב"ח אמר ר׳ יוחנן (ערובין כ"ה) שהיו נפנין לאחורי הענן, נמצא שמחנה ישראל במדבר היתה דומה לירושלים כשאין דלתותיה נעולות, ולא נפלאת היא ולא רחוקה היא לומר דרבי יוחנן דאמר בבבלי שירושלים נידונית כרשות הרבים אע"ג דאוכלין בה

קדשים ומעשר שני משום דאתו רבים ומבטלין מחיצותיה, לשיטתיה אזיל דאמר בירושלמי דמחנה ישראל, אע"ג דהוית רה"ר גמורה לענין שבת, אפ"ה היו הטמאים משתלחין חוץ למחיצותיהן אפילו בשעת סילוק המסעות אבל היכא דליכא מחיצות כלל לעולם אימא לך דאיכא רה"ר גמורה אף באין רוחב הדרך י"ו אמה ואין ששים רבוא מצויין שם כדאמרן. —

ועוד נראה לי להביא ראיה מהא דפסק הרמב"ם (פרק י"ז מה' שבת ה' יו"ד) שני כותלים ברשות הרבים והעם עוברים ביניהם כיצד מכשיר ביניהם, עושה דלתות מכאן ודלתות מכאן אבל צוה"פ וקורה אין מועילין בהכשר רשות הרבים עכ"ל הרמב"ם ועל זה כתב המה"מ וז"ל ודין שני כותלים ברשות הרבים **הוא אפילו אינן רחבים** י"ו **אמה** כיון שהם עומדים בתוך רשות הרבים הו"ל כבין העמודים דחשוב רשות הרבים גמור הואיל ורה"ר מקיפו מכל צד משא"כ **המבואות המפולשין שאין ברחבן** י"ו **אמה** אפילו עומדים באמצע רשות הרבים לא בטל חלל המבוי לגבי רשות הרבים דחלל המבוי שייך לבני המבוי ואינו מופקר לרבים כל שאין ברחבו י"ו אמה עכ"ל המה"מ

נמצינו למדין דלא בעינן רוחב י"ו אמה אלא לחלל המבוי משום דלא חשוב מופקר לרבים אא"כ רחבו י"ו אמה ויש לחלק בין מבוי, לחלל שבין שני כותלים דהיינו בין דרך הרבים העוברת בתוך המבוי דאית ביה דיורין לרשות הרבים העוברת בין הכותלים דלית בה דיורין דרה"ר העוברת בין הכותלים אע"ג שאין ברוחב הדרך י"ו אמה הוה רה"ר גמורה ולא מיערבא אלא בדלתות מכאן ומכאן משא"כ ברשות הרבים העוברת בתוך המבוי דאי אין רוחב המבוי י"ו אמה סגי בצוה"פ מכאן ולחי או קורה מכאן ולא בעינן דלתות. —

ומעכשיו הלא דברים ק"ו ומה שני כותלים והעם עוברים ביניהם, דאיכא מחיצה מכאן ומכאן, ואפ"ה הוה רשות הרבים גמורה ולא מיערבא אלא בדלתות אף בדליכא רוחב י"ו אמה, המסילה ההולכת מעיר לעיר דאין כאן מחיצה כלל והיא פרוצה מב' הצדדין למקום האסור, לכש"כ דהוה רשות הרבים גמורה אעפ"י שאינה רחבה י"ו אמה. —

ועוד יש לי להביא ראיה מהא דתניא במס' ב"ב (דף קו"ף) ת"ר דרך היחיד ארבע אמות, **דרך מעיר לעיר חי"ת אמות**, דרך הרבים שש עשרה אמות דרך ערי מקלט שלושים ושתים אמות, אמר רב הונא מאי קראה דכתיב תכין לך הדרך, דרך הדרך עכ"ל הברייתא, והא דתניא דרך הרבים שש עשרה אמות פירש רשב"ם כגון **עיר שיש בה מעבר** וכן פירש הסמ"ע שרבים מצויין ליכנס ולצאת **באותן עיירות** והא דתנן במתניתן (שם דף צ"ט) דרך הרבים שש עשרה אמה פירש רשב"ם וז"ל במס' שבת נפקא לן מעגלות דמשכן עיי"ש אלמא דדוקא רוחב הדרך העובר בתוך העיר הוא דילפינן שיעורא דידיה מעגלות דמשכן משום דעגלות דמשכן ג"כ בין הדיורין היו

ורואין אותן כאילו בין המסילות היו עומדות והולכות אבל רוחב הדרך שהולך מעיר לעיר לאו מעגלות דמשכן מצינן למילף ובחי"ת אמות סגי ליה כדי שלא יתעכבו ב' עגלות הפוגעות זו בזו ולא תאמר דלענין שבת גם במסילה ההולכת מעיר לעיר בעינן רוחב י"ו אמות דזה אינו דאמרינן במס' כתובות (דף ל"א ע"ב) כי אמר רבי אליעזר לידי רה"ר כרה"ר דמי הני מילי לענין חיובא דשבת, דזימנין דדחקי רבים ועיילו להתם, אבל לענין מקני, קני, מ"ט דהא לא שכיחי רבים ע"כ אלמא דחמירא שבת ממקח וממכר, דמאי דלא הוה רשות הרבים לענין מקח וממכר, הוה רה"ר לענין שבת, ואישתכח דמאי דהוה רה"ר לענין מקח וממכר דקיל כש"כ דהוא רה"ר לענין שבת החמורה, וכיון דמסילה ההולכת מעיר לעיר, סגי לה ברוחב חי"ת אמות לענין מקח וממכר, כש"כ דסגי לה לענין שבת למיהוי רה"ר גמורה ואולי אפי' בפחות מחי"ת דהא עיילו בה רבים. —

ואהא דתניא בברייתא דרך ערי מקלט ל"ב אמות ואמר רב הונא דכתיב תכין לך הדרך, דרך הדרך, פירש רשב"ם דהוי תלי למיכתב. דרך ואתא דרך שבתורה י"ו אמה כדילפינן מעגלות דמשכן, וכתיב הדרך, לאוסופי קאתי שיהא רוחב הדרך ל"ב אמות עיי"ש ולא תטעה למידק מדברי רשב"ם דרוחב הדרך ההולך מעיר לעיר ג"כ מעגלות דמשכן ילפינן, דא"כ דברי רשב"ם ודברי הברייתא סותרין להדדי דהא לעיל בסמוך ובמתניתין אמרינן, דמעגלות דמשכן לא ילפינן אלא רוחב הדרך העובר בתוך העיר, ורוחב הדרך ההולך מעיר לעיר, אינו אלא חי"ת אמות ולאו ממשכן ילפינן, אלא ודאי הכא גבי ערי מקלט מדכתיב דרך לא ילפינן אלא שיהא רוחב הדרך שבתוך עיר המקלט י"ו אמה כעגלות דמשכן ומדכתיב תכין ילפינן שיהא רוחב הדרך שמחוץ לעיר מכוון ומפולש לרוחב הדרך שבתוך עיר המקלט וכתיב הדרך לאוסופי שיהא רוחב הדרך ל"ב אמה והך מילתא לאו מהדרך לחוד ילפינן אלא מדכתיב **תכין** לך הדרך והכי תניא בספרי תכין לך הדרך, תכין סרטיאות שיהו מפולשות **לתוכה**, וכעין זה אמר רב כהנא (מכות דף יו"ד ע"ב) תכין לך הדרך, עשה הכנה לדרך, וכתב הסמ"ג וחייבים ב"ד לכוון את הדרכים לערי מקלט ולהרחיבם שנאמר תכין לך הדרך, אלמא שרוחב הדרך שבתוך עיר המקלט מעגלות דמשכן ילפינן ורוחב הדרך שמחוץ לעיר מדכתיב תכין נפקא לן שיהא מכוון ומפולש לדרך שבתוכה והכי בריכו דמילתא

ואי תיקשי לך אם איתא כדאמרן דיש לנו בזמן הזה רשות הרבים דאורייתא אליבא דכל הפוסקים. מחוץ לעיירות במקום שאין מסילות א"כ אמאי הקילו הפוסקים בכמה דברים לפי שאין לנו רה"ר דאורייתא בתוך העיר הא איכא רשות הרבים דאורייתא סמוכה ונראית מחוץ לעיר וקרוב האדם לבא לידי אסור דאורייתא גם בזמן הזה — תריץ ואימא דבאמת לא הקילו הפוסקים בשביל האי טעמא דלא שכיחא רה"ר גמורה בתוך העיירות שלנו אלא היכא דהרבו חז"ל לגזור במדה גדושה ועשו סייג לפנים מסייג וחששו אפי' חששות

רחוקות כדי להרחיק את האדם מן העברה כגון דילמא מיתרמיא לה טבילה של מצוה והביאו עלינו ברכה להחמיר עלינו חומרות יתרות משום חומר השבת שהיא שקולה כנגד כל המצות או שחששו מפני מראית העין ובכל כי האי גוונא הקילו הפוסקים באיזה דברים כגון שלא מיחו בנשים לטייל ברחובות העיר ושווקיה מקושטות בתכשיטיהן ולא גזרו לדילמא שלפא ומחויא דהא רוב העיירות בימי הפוסקים הללו היו מוקפין חומה דלתיים ובריח ודלתותיהן נעולות בלילה מפני פחד אויב ומפני המכס כידוע ומפורסם אלא שחששו לדעת רבינו אפרים מרעגנשבורג עד שאפי׳ העיירות המוקפין חומה לא היו מחשיבין לרשות היחיד גמורה לטלטל בתוכן, וכן אם נכרי הביא חלילין בשבת בשביל ישראל והישראל לא ציוה לו להביאן אלא הנכרי הביאן מאליו בשביל ישראל דרך רה״ר דידן שהיא נחשבת ככרמלית התירו לספוד מהן למוצאי שבת מיד ולא הצריכו להמתין בכדי שיעשו משום דלא נעשית מלאכה דאורייתא בשביל ישראל ולא חששו בכה״ג שלא יהנה ישראל ממלאכת שבת או שמא יצוה לו הישראל דאי נמי מצווה לנכרי להביאן דרך רה״ר גמורה אינו אלא שבות וכש״כ דרך רה״ר דידן דהיינו כרמלית ועוד שאינו מספיד באה״נ בשבת אלא במוצאי שבת ועוד דבאמת לא ציוה הישראל כלל להביאן, ואעפ״י שיש כאן כמה לדדי היתרא לא התירו לדעת הטו״ז (סי׳ שכ״ה ס״ק ט״ו) אלא לישראל אחר שלא הובאו החלילין בשבילו לספוד בהן למוצאי שבת מיד על סמך זה דאין לנו רה״ר גמורה בזמן הזה.

וכעין זה התירו בערב פסח שחל בשבת ליתן מה שנותר מן החמץ לנכרי אעפ״י שהוא יודע שאין הנכרי אוכלו בביתו של ישראל אלא מוליכו דרך רה״ר שבתוך העיר לביתו של נכרי ואי נמי מצווה לו הישראל להוציאו דרך רה״ר גמורה לא עבר ישראל אדאורייתא כש״כ הכא דנכרי אדעתא דנפשיה עבד ואי בעי אכיל לי׳ בביתו של ישראל, והתירו לצאת מן הספינה מפני שכל העיר נחשבת כד׳ אמות ותחומין דרבנן, וכן לא הצריכו תיקון למבוי עקום בעקמימותו, וכן התירו למכור לנכרי ולהטעינו ערב שבת סמוך לחשיכה ולא חששו למראית עין דמאן דחזי סבר שהישראל ציוה לו להוציא, וכן התירו לצאת בבתי ידים לדעת הב״ח, וכן התירו להשאיל לנכרי כלי שאין עושין בו מלאכה, וכן התירו להביא מפתח של ביהכנ״ס ע״י א״י, **וכן אם העיר מוקפת חומה** ונפל הכשר המבוי בשבת התירו לטלטל באותה שבת (תה״ד סי׳ ע״ג) ועל אלו ההיתרים ועל כיוצא באלו כתב הטו״ז (סי׳ שמ״ה ס״ק וי״ו) על כן המחמיר יחמיר לעצמו ואין בידו למחות למה שנוהגין עכשיו כאותן הרבים שמקילין עכ״ל

כללו של דבר כל מקום שהקילו לך הפוסקים משלך נתנו לך משום דבאותן הימים **רוב העיירות היו מוקפין חומה** ולא היו שכיחי כלל ס״ר לבטל כאן של מחילות ואעפ״י כן מעולם לא הקילו לטלטל בהדיא ברה״ר דידן מפני טעם זה שנידונית ככרמלית דהא בכרמלית ממש ג״כ החמירו ואסרו להוליך חפץ בין השמשות פחות מד׳ אמות בכרמלית (סימן שמ״ט סעיף ה׳) אע״ג דאיכא תלתא לדדי היתרא ואיסתכת דגזרו על שבות דשבות בין השמשות (עיין

תוס' ערובין דף ל"ג ד"ה והא בסוף הדבור) ובעלי התוס' גופייהו אע"ג דאזלי בשיטת רבינו ברוך, אסרו להביא ספר ע"י נכרי דרך כרמלית כדי ללמוד בו, אע"ג דהוה צורך מצוה, דדוקא גבי מילה, דהיא גופא דחיא שבת שרי אסור דרבנן ע"י נכרי (עיין תוס' ב"ק דף פ' ע"ב ד"ה אומר ותוס' גטין דף ח"ת ע"ב ד"ה אף) ואפילו להציל ס"ת מן השרפה שהוא דבר גדול, אסור ע"י ישראל במבוי שאין לו לחי או קורה ברוח רביעית ולא לידדו להקל (טור וב"י סי' של"ד) וכבר ידעת שרה"ר דידן חמור מכרמלית דידהו. ומהר"ם די בוטון בתשובה סי' כ"ה הורה לנדות אחר התראה אותן אנשים שהיו מוליכין טליתות וחומשין לבהכנ"ס בעיר פרוצה עיי"ש — אלא כך היא המידה דדוקא באיזה מקומות מועטין היכא דגזרו חז"ל גזירה לגזירה הקילו הפוסקים ולא חששו שמא יצא לטלטל ד"א ברה"ר דידן שהיא כרמלית

ותדע לך שהוא כן שהרי מרא דהלכתא דא שאין לנו רה"ר כלל הוא רבינו ברוך והוא בעל ספר התרומה שהביאו התוס' דעתו במס' שבת דף ס"ד ע"ב ד"ה רבי ענני וז"ל התוס' א"כ נשים מותרות להתקשט בבית ובחצר וכו' ואנו שאין לנו רה"ר גמור דכל רה"ר שלנו כרמלית היא שהרי אין מבואות שלנו רחבות י"ו אמה ולא ששים ריבוא בוקעין בו הרי הוא כחצר שאינה מעורבת ומותרות נשים שלנו להתקשט, כן פסק רבינו תם, והקשה ר"י דאפי' אי רה"ר שלנו חשוב כרמלית, היכי שרי כמו חצר והאמר לקמן גבי דליקה דמותר להציל בחצר שאינה מעורבת ולא בכרמלית, ואומר רבינו ברוך כיון דלדידהו הוו להו רה"ר גמורה לא מדמו כרמלית לחצר שאינה מעורבת ואסרינן כרמלית משום רה"ר, אבל אנו דאין לנו רה"ר כלל, אין להחמיר בכרמלית כל כך עכ"ל התוס' וכבר הודעתיך והראיתיך בעיניך בדברי הראשונים דמאן דמתרגם מאמר זה דרבינו ברוך כצורתו דאין לנו רה"ר כלל אפי' מחוץ לעיר טועה הוא בדבר משנה, דאלת"ה אלא דבאמת אין לנו רה"ר כלל ואי אפשר לבא כלל לידי אסור דאורייתא בזמן הזה, אמאי אנו מבטלין מצות עשה דאורייתא משום גזירה דשמא יעביר ד"א ברה"ר *) אלא שעל זה אין אני דן עכשיו, ולא באתי אלא לבאר מה שכתבו התוס' בשם רבינו ברוך שאין לנו להחמיר בכרמלית כל כך דאית לן למידק דאה"נ שיש לנו להחמיר, אלא שאין להחמיר כל כך לגזור גזירה לגזירה ולחוש חששות רחוקות ופירוש זה מסכים עם מה שכתב רבינו ברוך בספר התרומה בסי' רל"ט וסי' ר"מ וז"ל לדידהו שהיה להם רה"ר גזרו גם חצר אבל אנן דלית לן רה"ר גמור כי אם כרמלית שרי לגמרי ואמנם הא דתנן לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתה ברה"ר ואיבעיא להו בכרמלית מאי ואמר אביי אסור, **לא תימא דלרשות הרבים דידן שרי**, בשביל שהוא

---

*) בשו"ת בשמים ראש סי' של"ט (ובדפוס שאח"י נשמטה השאלה בפנים ונדפסה בסוף הספר) נשאלה שאלה זו מדוע סמכינן בכמה דברים על שאין לנו עכשיו רה"ר ולענין תקיעה בר"ה אין סומכין ובמה שהשיב המחבר לא נתקררה דעתי כלל עיי"ש

כמו כרמלית, ואין לנו רה"ר גמור, **לא היא**, אלא אסור: לו לשתות **דליכא אלא חדא גזירה** דילמא יביא אליו הכלי שהוא שותה בו עכ"ל רבינו ברוך אלמא דלא זו בלבד שמעולם לא לידדו להקל ח"ו לטלטל בהדיא ברה"ר דידן מפני שהיא ככרמלית אלא שהחמירו לאסור רה"י. אטו רה"ר דידן היכא דליכא אלא חדא גזירה ולא הקילו או שלא מיחו אלא במקלת דברים היכא שגזרו חז"ל גזירה לגזירה. —

ובהכי מסולקת התמיהה שיש לתמוה על הב"י ושאר פוסקים שהב"י פסק בסי' ש"ג שאסור לעמוד ברשות היחיד ולשתות ברשות הרבים, אבל מותר לעמוד ברשות היחיד או ברשות הרבים ולשתות בכרמלית או איפכא, דהב"י לא פסק כאביי, דאמר היא היא, אלא כרבא, דמחלק בין רה"ר לכרמלית, ולכאורה קשה אמאי שתקו כל הפוסקים במקום זה, ולא אמרו כמו בשאר מקומות, דלדידן, דלית לן רה"ר גמורה שרי לעמוד ברשות היחיד ולשתות ברה"ר וליכא למגזר שמא יביא הכלי אללו משום דרה"ר דידן הרי היא ככרמלית — ולפי מה שכתוב בספר התרומה ניחא ודין הוא דשתקי הפוסקים בסימן ש"נ ולא חילקו בין רה"ר דידן לרה"ר דידהו; דהיכא דליכא אלא חדא גזירה החמירו גם ברה"ר דידן אלא שלא החמירו כל כך לגזור גזירה לגזירה וחששות רחוקות כדאמרן. — והנך רואה כמה גדול הספרש בין מה שכתבו התוס' בשם רבינו ברוך שאין להחמיר כל כך למה שכתב לי חד מן חברייא בשם תשובת זרע אברהם שיש ללמד להקל ורצה לומר שיש להתיר הטלטול ברה"ר דידן מפני שהיא נידונית ככרמלית. — והרי שני המאמרים הללו אפילו כי אוזלא לדנא לא דמו להדדי.

והשתא דאתית להכא שהחמירו גם ברה"ר דידן לגזור רשות היחיד אטו רה"ר היכא דליכא אלא חדא גזירה ומעולם לא לידדו להקל להתיר הטלטול בהדיא בכרמלית או ברה"ר דידן, ושיש רשות הרבים גמורה דאורייתא מחוץ לעיר ואין לך אלא פסיעה אחת בין רה"ר דידן שבתוך העיר לרשות הרבים גמורה דאורייתא שמחוץ לעיר, מעכשיו לא וחשוב ובדוק בעובדא דידן שנעשו כמה פרצות בחומה וכמה סתימות בחריץ וכולן ביותר מעשר וכבר ידעת מה שכתב הריטב"א וכן הסכימו כל הפוסקים דלענין שבת אם נעשית פרצה ביותר מעשר הרי כל המחיצה בטלה ואפי' רובא דרובא עומד אין העומד מועיל כלום והרי זה כאילו שובת בבקעה ועוד חמור מזה שהבקעה אינה מקום הילוך לרבים וידעת גם ידעת שלדעת הפרי מגדים ותו"ש ובעל אמונת שמואל וכ"ב והם ד' עמודי הוראה אשר בית ישראל נשען עליהם, דין סתימת החריץ שוה לגמרי לדין פרצה שבחומה ואם נסתם החריץ ביותר מעשר הרי כל החריץ בטל כאילו אינו והוא שובת בעיר פרוצה אין חומה ואין חריץ, לדעת הנהו גדולים, ומי מפחותי ערך כמוני יקל ראשו ללמד להקל במקום שהם החמירו בהסכמה אחת, אם לא שיסבימו כמה וכמה מופלגי תורה ומורי הוראה מובהקים ומפורסמים החרם והמסגר אלף ונבוני לחם לחלוק על הנהו ארבעה גדולי ארץ ולבטל דעתם מתוך שקלא וטריא?

בדברי הש"ס והפוסקים הראשונים ולהביא ראיות ברורות אשר אין להשיב עליהן ששיטת הערוך אינה ידועה כפרצה כל זמן שרובו של ערוך קיים אלא כפתח כולי האי ואולי לא הורה זה לא איסור ולא היתר כי היכי דלא נמטיי אפילו שיבא מכשורא ואת נפשי הצלתי ואל תאמר שאני מהדר ומלמד להחמיר שזה אינו ולקושטא דמילתא אין ראוי לנו כלל לנדד לא להקל ולא להחמיר אלא עפעפיך יישירו נגדך ועיניך יאירו במאור תורתן של הראשונים אשר העתקתי והצעתי לפניך ובין תבין מעצמך כי לא מלבי אלא הכי ברירו דמילתא מתוך דברי הפוסקים אשר מפיהם אנו חיים והלואי דליהוין כל שמעתתי נהירין ובירירין לי כי הדא דאית לן רשות הרבים גמורה דאורייתא מחוץ לעיירות מיום החל האדם לרוב על פני האדמה עד סוף כל הדורות והמעביר חפץ ד' אמות בסרטיאות דהיינו במסילות ההילכות מעיר לעיר אעפ"י שאינן רחבות י"ו אמה ואין ששים ריבוא עוברים עליהן ועושה כן במזיד אפי' בלא התראה הרי זה חייב כרת אליבא דכל הפוסקים כבא על הנדה ואוכל חמץ בפסח והמשמרים שבת כהלכתה יזכו לנחלה בלי מצרים ולא זו בלבד שזוכין לעצמן אלא לבני בניהם עד סוף כל הדורות ומקרבין את הגאולה! —

לוח הטעיות

דף	שורה	טעות	תקון
7	כ"ג	שביע"י	הב"י ע"י
—	כ"ד	דסגיב"ד	דסגי בד'
11	א'	כי	וכי
22	ל"ה	דרבי	דרב
—	ל"ו	והמבו	והמבוי
—	ל"ו	דתמכית ן	דתמכיתן
41	כ"א	בסבא	בסברא
48	ל"א	דוה	הוה
53	ל"א	ותוא	אותו
66	ה'	ושבחומה	שבחומה
71	כ"ו	עקום	סתום
80	ל"ה	באפון	באופן
90	כ'	שאי	שאין

מה שכתבתי דף 8 שורה ט"ו וזה לשוני **לרבנן דפליגי עליה דרבי יהודה יפה כחן של מחיצות הנעשות בידי שמים לאפוקי מעלות ומורדות דלא ניחא תשמישתייהו מכלל רשות הרבים ולא אלימי כולי האי לעיולינהו לכלל רשות היחיד אי רבים בוקעין בהן עכ"ל** אין כאן מקומן של דברים הללו ונדפסו בטעות בתוך הדף, ומקומן תחת הדף על הגליון ובמקום שהן נדפסים הן מבטלין המשך הענין והקורא צריך לדלגן. ועיין תוס' ערובין כ"ב ע"ב ד"ה אילימא וד"ה דילמא ותבין כוונתי — ואולי שגיתי. —